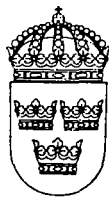

Riksdagens protokoll

1975/76:138

26 maj 1976

Debatter m. m.

Onsdagen den 26 maj

Meddelande om plena under veckan den 31 maj–den 6 juni	3
Svar på frågor:	
1975/76:341 av herr Siegbahn (m) om utländska statschefer deltagande i svenska partipolitiska manifestationer	3
1975/76:360 av herr Börjesson i Falköping (c) om katastrofhjälp åt Italien	6
1975/76:374 av herr Granstedt (c) om åtgärder för att lindra nöden i Eritrea	7
1975/76:379 av herr Måbrink (vpk) om åtgärder för att lindra nöden i Eritrea	7
1975/76:375 av herr Eriksson i Ulfaby (c) om idrottsmedicinsk forskning	12
1975/76:373 av fru Nilsson i Kristianstad (c) om samnordisk högre utbildning av ortopedisk personal	14
Alkoholpolitiken	16
Svar på interpellation	
1975/76:179 av herr Wennerfors (m) om särskilda åtgärder mot alkoholmissbruk bland ungdomar	53
Organisation av det nya konsumentverket	109
Svar på frågor:	
1975/76:347 av herr Nordgren (m) om kontrollaktionen EI-67	125
1975/76:350 av herr Träff (m) om förslag till lättnader i ka- pitalbeskattningen av familjeföretag	127
1975/76:356 av fru Troedsson (m) om information rörande be- skattningen av fåmansbolag	129
1975/76:368 av herr Träff (m) om samordning av företagens uppgifts- och uppbördsskyldighet	131
1975/76:371 av herr Olsson i Järvsö (c) om information till fö- retagare beträffande ändrade regler om avdrag för egenav- gifter	134

Onsdagen den 26 maj

Skatteutskottets betänkande

1975/76:64 om upplysning i alkohol- och tobaksfrågorna och om anslag till hälsovårdsupplysning, m. m.....	16
--	----

Näringsutskottets betänkande

1975/76:63 om organisation av och anslag för det nya kon- sumentverket.....	109
--	-----

Onsdagen den
26 maj 1976

Onsdagen den 26 maj

Kl. 09.00

§ 1 Justerades protokollet för den 18 innevarande månad.

§ 2 Meddelande om plena under veckan den 31 maj–den 6 juni

Herr TALMANNEN:

Med hänsyn till den stora anhopningen av ärenden under veckan den 31 maj–den 6 juni kommer alla sammanträden utom måndagens att börja kl. 09.00. Måndagen den 31 maj tar sammanträdet planenligt sin början kl. 11.00.

*Meddelande om
plena under veckan
den 31 maj–den 6
juni*

*Om utländska
statschefer
deltagande i
svenska partipolitis-
ka manifestationer*

§ 3 Om utländska statschefer deltagande i svenska partipolitiska manifestationer

Herr utrikesministern ANDERSSON erhöll ordet för att besvara herr Siegbahns (m) den 29 april anmälda fråga, 1975/76:341, till herr statsministern, och anförde:

Herr talman! Herr Siegbahn har frågat statsministern om denne anser det lämpligt att främmande statschefer under officiellt besök i Sverige tar aktiv del i enskilda partiets politiska manifestationer. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Det besök som herr Siegbahn torde åsyfta är det som Tanzanias president Nyerere på inbjudan av regeringen gjorde i Sverige den 30 april–den 3 maj. Under en av dessa dagar, den 1 maj, var Nyerere Stockholms arbetarekommuns gäst. Att han då, på den internationella arbetarrörelsens högtidsdag, också deltog i Arbetarekommunens förstamajdemonstration fann såväl han själv som hans värdar naturligt. Jag kan inte se något olämpligt i detta, utan betraktar det som en självklar följd av de nära och sedan många år bestående goda förbindelserna mellan det socialdemokratiska partiet i Sverige och TANU-partiet i Tanzania.

Herr SIEGBAHN (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för det svar han lämnat på min fråga, som var ställd till statsministern. Jag ansåg det naturligt att han skulle besvara den, eftersom det gäller principerna för statsbesök. De kritiska synpunkter jag i det här sammanhanget vill framföra är därför i första hand adresserade till statsministern.

Jag noterade att utrikesministern insett att min fråga föranletts av president Nyereres besök nyligen i Sverige. Detta besök hade en helt

Onsdagen den
26 maj 1976

*Om utländska
statschefers
deltagande i
svenska partipolitis-
ka manifestationer*

officiell karaktär; det var ett reguljärt statsbesök, där kostnaderna för besöket alltså betalas av svenska staten, dvs. i sista hand de svenska skattebetalarna. I enlighet med gällande kutym var han gäst hos såväl konungen som svenska regeringen och hade kontakter med andra representanter för det officiella Sverige.

Det är därför enligt min mening ganska uppseendeväckande att detta officiella besök utnyttjas för att gå det socialdemokratiska partiet, eller kanske rättare sagt Stockholms arbetarekommun, till handa i partiets inrikespolitiska propagandaverksamhet och valupptakt den 1 maj. Som en detalj kan noteras att det för många måste ha tett sig märkligt att i ett svenskt socialdemokratiskt förstamajtåg se en främmande statschef delta omgiven av ett antal medförda säkerhetsvakter. Jag har hört åtskilliga kommentarer härom.

Jag anser det fullt naturligt och även värdefullt att såväl president Nyerere som andra politiker och statsmän från främmande länder inbjuds till Sverige av det ena eller andra politiska partiet – eller av organisationer – för att därvid tala om sitt lands problem eller andra problem av intresse för svensk publik, naturligtvis utan att för den skull blanda sig i svensk inrikespolitik. Men det är *en* sak. Något helt annat är att man från svensk sida föreslår att han som svenska folkets gäst skall hjälpa ett visst parti. Kan Nyerere möjligen ha trott att Sverige liksom Tanzania är en enpartistat? Detta är föga troligt efter hans tidigare besök här. Ansvarat måste i stället helt falla på den part som genom sin inbjudan till eller sitt insisterande på ett sådant framträdande försätter den höge gästen i en tvivelaktig situation.

Den slutsats man kan dra av denna omdömeslösa handling är att regeringen nu, efter 44 års maktinnehav, så helt identifierar sig med svenska staten att herr Palme liksom på sin tid Ludvig XIV anser sig kunna säga: "L'état, c'est moi – staten, det är jag." Det förhållandevis ringa uppseende saken väckt visar också hur långt man på andra håll vant sig vid detta förhållande.

Herr Palme borde dock ha lärt sig någonting av vad som hände i ett närbesläktat ärende 1963. Då inbjöd Stockholms arbetarekommun genom vår ambassadör i FN FN:s generalsekreterare U Thant att komma och tala i Stockholm, också vid en förstamajdemonstration. Inbjudan väckte, trots att det inte var fråga om ett statsbesök utan en privat inbjudan, ett utomordentligt uppseende och föranledde stark kritik såväl i press som i riksdagen. Dåvarande utrikesministern Torsten Nilsson, som samtidigt var ordförande i Stockholms arbetarekommun, försökte i riksdagen troskyldigt försvara sig med att han endast avsett att ge U Thant tillfälle att informera svenska folket om internationella problem. Jag ber att få återkomma.

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! President Nyerere var inbjuden av regeringen, och han var ombedd att i samband med sitt officiella besök vara gäst hos Stock-

holms arbetarekommun en dag. I det officiella programmet fanns ingenting för denna dag. Då var han Stockholms arbetarekommuns gäst.

Det är numera inte ovanligt, herr Siegbahn, att det vid officiella besök både av statschefer och utrikesministrar och av statsministrar förekommer direkta kontakter med partier och med partiledningar.

Jag skulle kunna anföra exempel på det. Ett av de mest kända är väl när Chrusjtjev var i London, inbjuden av den konservativa regeringen, och deltog i ett möte med Labour party med häftiga diskussioner som gav genklang i världspressen. Sådant är inte alls ovanligt. Det är i det internationella utbytet numera en ny praxis.

Nyerere har tidigare varit gäst i Sverige och uppträtt t. ex. på socialdemokratiska partiets kongress – jag har sagt att det råder utomordenligt goda förbindelser mellan det socialdemokratiska partiet och TANU-partiet. Någon kostnad för statsverket i samband med första maj, några bjudningar eller sådant förekom inte. Det var Stockholms arbetarekommun som helt svarade för detta.

Herr SIEGBAHN (m):

Herr talman! För att knyta an till den sista punkten vill jag säga att kostnadsfrågan självfallet är en detalj och att det är principen jag talar om. Han kanske åt sin lunch på egen bekostnad den dagen, men jag utgår från att han bodde på statens bekostnad och var svenska regeringens gäst.

Jag anser fortfarande att det är ett misstag att vid ett sådant tillfälle, när han har diverse offentliga funktioner före och efter förstamajdemonstrationen, delta i en politisk *demonstration*. En sak är att ha en diskussion med socialdemokratiska partiets representanter, men här deltog han i en manifestation som var avsedd att gynna ett visst partis politiska ställning. Det anser jag fortfarande var mycket olämpligt.

Man borde ha lärt sig något av U Thants besök. Där kan jag också citera ett franskt uttalande, om Bourbonerna, när de kom tillbaka efter franska revolutionen, att de hade ingenting lärt och ingenting glömt. Om herr Palme skulle man kunna säga att han efter U Thants besök ingenting lärt men allting glömt.

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! Jag vill bara konstatera att herr Siegbahn här företräder en gammal och förlegad uppfattning om internationellt umgänge. Det moderna livliga internationella utbytet mellan stater och regeringar har medfört en helt ny praxis under de senaste 20–25 åren.

Om det kommer en konservativ statschef till Sverige skall jag gärna genom UD förmedla kontakter med moderata samlingspartiet för möten eller manifestationer. Jag kan icke se något olämpligt i det.

Herr SIEGBAHN (m):

Herr talman! Det beror på vem som sitter vid makten om några månader. Det kan vara så att det då sitter en borgerlig regering, och jag

Nr 138

Onsdagen den
26 maj 1976

*Om utländska
statschefers
deltagande i
svenska partipolitis-
ka manifestationer*

Onsdagen den
26 maj 1976

*Om katastrofhjälp
åt Italien*

är inte säker på att utrikesministern då skulle anse det lika lämpligt att en klart borgerlig utländsk statschef vid ett statsbesök här skulle delta i politiska demonstrationer mer eller mindre riktade mot övriga politiska partier.

Slutligen: Det är möjligt att det insmugit sig en ny praxis, men jag tvivlar på det. Det måste vara en skillnad mellan offentliga besök och diskussioner av annan natur som utrikesministern nämnde. Men är det så, tycker jag att det finns anledning att konstatera att det går utför med skiljandet mellan politiska partier och staten när gäster besöker ett främmande land. Det finns anledning att kämpa mot det snarare än att hälsa det med förtjusning, när det råkar gynna ens eget parti.

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! Jag tvivlar inte alls på att om det blir en borgerlig regering med moderaterna, klockan även på det här området kommer att vridas tillbaka.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om katastrofhjälp åt Italien

Herr utrikesministern ANDERSSON erhöll ordet för att besvara herr Börjessons i Falköping (c) den 11 maj anmällda fråga, 1975/76:360, till fru statsrådet Sigurdsen, och anförde:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat statsrådet Sigurdsen om regeringen vill ta initiativ till att ekonomisk hjälp utgår av statsmedel för att lindra skadeverkningarna efter den naturkatastrof som drabbat Italien under de senaste dagarna och av vilken omfattning denna hjälp i så fall kan bli.

Eftersom frågan berör ett land som inte omfattas av vårt utvecklings-samarbete har den överlämnats till mig.

Som svar vill jag nämna att regeringen den 13 maj beslöt att för ändamålet anslå 1 milj. kr. ur förslagsanslaget för oförutsedda utgifter. Dessa medel ställs till Svenska röda korsets förfogande för dess medverkan i den internationella Rödakorshjälpen.

Regeringen anser att Röda korset är den organisation som är bäst lämpad för att, i samarbete med de italienska myndigheterna, bedöma hur hjälpinsatserna skall sättas in för att göra störst nytta.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret på min fråga.

Jag noterar med tillfredsställelse att svenska regeringen ställt 1 milj. kr. till Svenska röda korsets förfogande för att lindra skadeverkningarna efter den jordbävning som för en kort tid sedan drabbade Italien. Enligt

uppgifter från massmedia uppgår antalet döda till över 1 000 och räknas antalet hemlösa i 10 000-tal. Katastrofen är av den omfattningen och dess skadeverkningar av den storleksordningen att internationella hjälpinsatser erfordras för att lindra den värsta nöden.

Vårt land, som undslupit naturkatastrofer av detta slag, bör inte minst därför och med hänsyn till det verkligt stora hjälpbehov som uppkommit i det av naturkatastrofen härjade nordöstra Italien med bl. a. ekonomiska insatser söka lindra skadeverkningarna efter den stora katastrofen.

Jag tycker att regeringen på ett föredömligt sätt har tagit initiativ till ekonomiska insatser. Man jag vill ändå fråga utrikesministern: Är svenska regeringen beredd att bistå med ytterligare medel om så anses oundgängligen nödvändigt? Har regeringen tagit initiativ till internationella insatser?

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! På de sista frågorna kan jag endast svara att vi har kontakter med de italienska myndigheterna via Svenska röda korset. Ännu har de italienska myndigheterna inte fastställt någon plan för återuppbyggnaden efter katastrofen, och därför har vi ännu ingen möjlighet att ta ställning till något eventuellt ytterligare bidrag. Men vi har ständig kontakt med Svenska röda korset.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Låt mig konstatera att utrikesministern inte är negativ till att ytterligare hjälpinsatser kan sättas in om så anses erforderligt. Jag noterar detta med tillfredsställelse.

Samtidigt vill jag också understryka vad utrikesministern har sagt, nämligen att Röda korset är den mest lämpliga organisationen för att ta hand om detta hjälparbete. Den har i varje fall svenska folkets förtroende.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om åtgärder för att lindra nöden i Eritrea

Herr utrikesministern ANDERSSON erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Granstedts* (c) den 19 maj anmälda fråga, 1975/76:374, dels herr *Måbrinks* (vpk) den 20 maj anmälda fråga, 1975/76:379, till fru statsrådet *Sigurdson*, och anförde:

Herr talman! Herr Granstedt har frågat mig om den svenska regeringen är beredd att ta initiativ, dels för att få den etiopiska regeringen att avstå från sin plan att genomföra en inmarsch i Eritrea, dels till åtgärder för att lindra den akuta nöden i Eritrea.

Herr Måbrink har vidare frågat statsrådet *Sigurdson* om regeringen nu med anledning av den etiopiska regeringens upptrappning av våldet

Nr 138

Onsdagen den
26 maj 1976

*Om åtgärder för att
lindra nöden i
Eritrea*

Onsdagen den
26 maj 1976

*Om åtgärder för att
lindra nöden i
Eritrea*

mot civilbefolkningen i Eritrea kommer att ta initiativ till svenskt humanitärt bistånd till Eritreas folk. Denna fråga har överlämnats till mig för besvarande. Jag besvarar de två frågorna i ett sammanhang.

Det är svårt att få fram tillförlitliga uppgifter om vad som just nu händer i Eritrea. Läget är oklart, och några säkra informationer om vad som sker har vi inte.

Väpnade inbördes konflikter utsätter alltid civilbefolkningen för speciellt svåra lidanden. Vi har tidigare direkt till etiopiska regeringen uttryckt vår oro över läget i Eritrea. Det är vår förhoppning att den etiopiska regeringen skall göra allt för att finna en fredlig lösning och att den skall avstå från aktioner som riskerar att leda till en katastrof för alla inblandade parter. Jag hoppas att det förhandlingsprogram i nio punkter som den etiopiska regeringen nyligen framlagt skall kunna bidra till en politisk lösning.

Det har varit mycket svårt att nå den krigsdrabbade befolkningen i och utanför Eritrea med humanitära insatser. De eritreanska flyktinggrupperna i Sudan har under många år fått viss hjälp genom FN:s flyktingkommissarie. Sverige är som bekant en av de största bidragsgivarna till denna verksamhet.

Vi har också bidragit till olika enskilda organisationers insatser till förmån för eritreanska studenter och flyktingar samt till katastrofbistånd i form av livsmedel till de frivilliga hjälporganisationernas matdistribution i Asmara. Ytterligare katastrofinsatser genom enskilda organisationer för den krigsdrabbade befolkningen kan bli aktuella inom den närmaste framtiden.

Herr GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag vill tacka utrikesministern för svaret.

Som jag nämnde redan i samband med frågan är läget i Eritrea mycket allvarligt. Enligt uppskattningar som har gjorts finns det ungefär 1 miljon flyktingar inom och utom Eritrea. Detta allvarliga läge hotar nu att bli ännu allvarligare på grund av den upptrappning av krigsaktiviteterna som har aviserats och framför allt med hänsyn till det sätt på vilket denna upptrappning enligt uppgifter skall genomföras.

Utrikesministern uttrycker förhoppningen "att den etiopiska regeringen skall göra allt för att finna en fredlig lösning och att den skall avstå från aktioner som riskerar att leda till en katastrof för alla inblandade parter". Det är självfallet en förhoppning som man måste dela. Man skulle möjligen kunna säga att formuleringen i svaret är mycket diplomatisk och väl anstår en utrikesminister. Det finns kanske inte särskilt mycket i händelseutvecklingen på sistone i Eritrea och i den etiopiska regeringens handlande som ger fog för den typ av förhoppning som utrikesministern ger uttryck åt. Jag skulle alltså vilja fråga om inte den svenska regeringen är beredd att göra mer kraftfulla insatser för att påverka den etiopiska regeringen i det här fallet än vad som antyds i svaret.

Sedan tar utrikesministern upp svårigheterna att nå in i Eritrea med

Onsdagen den
26 maj 1976

*Om åtgärder för att
lindra nöden i
Eritrea*

hjälpinsatser, och det är naturligtvis riktigt att de svårigheterna är betydande. Nu har det ju i Eritrea bildats en inhemsk Rödakors- och Rödahalvmåneorganisation. Den har också haft företrädare på besök här i Sverige, och jag vet att dessa bl. a. har haft överläggningar med Svenska röda korset och SIDA. Såvitt jag förstår bör förekomsten av en Rödakors- och Rödahalvmåneorganisation i Eritrea innebära väsentliga förbättringar när det gäller möjligheterna att komma in med hjälpinsatser i Eritrea.

Jag hoppas därför att den svenska regeringen skall kunna aktivera sig genom att försöka öva inflytande på den etiopiska regeringen, som vi ju sedan länge har mycket goda kontakter med, när det gäller aggressionerna i Eritrea. Jag hoppas också att vad utrikesministern säger sist i sitt svar, att vidare katastrofinsatser kan bli aktuella, även förverkligas och att det görs en rejäl svensk insats för att lindra nöden i Eritrea.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag tackar också för svaret från utrikesministern.

Vad jag tror att man först måste slå fast är att det här inte handlar om en inbördes konflikt i *en* stat, utan det är en konflikt mellan två stater. Det tycker jag vi bör ha klart för oss. Inte minst bevisas detta förhållande av FN:s beslut i början på 1950-talet om federationen mellan Eritrea och Etiopien som Haile Selassie sedan bröt genom att ockupera Eritrea.

Det är väl ändå ganska klart att det också i Eritrea finns en befrielserörelse som till stora delar behärskar Eritrea. Och när utrikesministern här talar om svårigheterna att få kontakter och förmedla hjälp in i Eritrea, så anser jag att det inte är riktigt med sanningen överensstämmande. Det finns organisationer i Eritrea som är väl uthygga och kan distribuera förnödenheter osv. ut till den lidande befolkningen, bl. a. ELF.

Herr Granstedt har nämnt att man också förra året i juni månad bildade en Rödakorsorganisation för Eritrea, som såvitt jag förstår också är väl uthygga och som även har gjort upp en lista på vad man är i trängande behov av. Det är alltså en lista från Eritreanska röda korset. Man behöver livsmedel, kläder och utrustning av olika slag, och vad man begär från Sverige och andra länder är att det skall göras en massiv insats för de svältande och lidande människorna i Eritrea. Man talar om att det rör sig om 3,5 miljoner människor i Eritrea som lider av svält, undernäring osv.

Jag vill också i likhet med herr Granstedt säga att den senaste åtgärd som etiopiska regeringen signalerat, nämligen att skicka in tusentals etiopiska bönder i Eritrea för att på det sättet försöka kuva befolkningen där, ju inte kommer att lösa några problem. Tvärtom kommer den i stället att bidra till ytterligare lidanden i Eritrea.

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! Det här är ett mycket svårt problem därför att Eritrea ingick 1952, efter ett beslut i FN som Sverige också röstade för, en fe-

Onsdagen den
26 maj 1976

*Om åtgärder för att
lindra nöden i
Eritrea*

deration med Etiopien och blev väl därmed en del av Etiopien. Den federationen upplöstes 1962 av kejsaren, och Eritrea har sedan dess varit en av de 14 provinserna inom Etiopien.

Våra möjligheter att komma med direkthjälp till Eritreas befolkning är mycket små. Vi har undersökt dem. Men den hjälp man skulle kunna lämna till Eritrea måste gå genom den etiopiska regeringen.

Det är därför som vi hittills i denna situation har tvingats att begränsa vår biståndsverksamhet till framför allt flyktingar. Men vi lämnar också genom de religiösa organisationer, som verkar inom Etiopien och Eritrea, direkthjälp till befolkningen. Hjälpn har dock inte kunnat bli av den omfattning som vi själva skulle ha önskat. Förutom flyktingkommissarien är Evangeliska fosterlandsstiftelsen och andra religiösa organisationer verksamma, och som jag har sagt är vi beredda att ge ytterligare hjälp under förutsättning att det är möjligt att nå fram med den hjälpen till Eritrea.

Herr GRANSTEDT (c):

Herr talman! Vad gäller historieskrivningen så biträdde Sverige i FN en federation mellan Etiopien och Eritrea. Den federationen förutsatte att Eritrea skulle ha ett indirekt självstyre. Det var försvaret och utrikespolitiken som skulle samordnas. En parallell till ett sådant arrangemang har vi i svensk historia i den federation som ingicks mellan Sverige och Norge – jag tror det var 1814 – men den federationen skulle nog inte i och för sig ha motiverat att Sverige med militära maktmedel försökt bibehålla kontrollen över Norge och att allt eventuellt bistånd till Norge skulle gå via den svenska regeringen.

Nej, det är vad som hänt betydligt senare – dvs. omkring 1960, när federationen upplöstes och Eritrea annekterades – som är bakgrunden till de nuvarande stridigheterna i Eritrea, och såvitt jag har mig bekant var detta ingenting som Sverige biträdde.

Jag förstår att det kan vara svårt att upprätta effektiva kanaler. Men både herr Måbrink och jag har pekat på den Rödakorsorganisation som nu har bildats i Eritrea och som såvitt jag kan bedöma borde kunna utgöra just en sådan kanal för biståndsinsatser i Eritrea.

Jag hoppas att det faktum att Sverige en gång biträdde en federation mellan Etiopien och Eritrea inte behöver vara något hinder för att Sverige skall kunna utöva starka påtryckningar på den eritreanska regeringen för att förhindra den fullständiga massaker som man måste räkna med blir följden, om den etiopiska regeringen skickar in 100 000 civilpersoner – som man enligt uppgift planerar – i Eritrea för att på det sättet bekämpa den befrielserörelse som finns där.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag kan instämma i vad herr Granstedt här sade om historien. Det är kanske så att utrikesministern när det gäller historien i Etiopien och Eritrea bör läsa på litet bättre.

Onsdagen den
26 maj 1976

*Om åtgärder för att
lindra nöden i
Eritrea*

Det är riktigt att Sverige gör en insats för de eritreanska flyktingarna i Sudan. Den insatsen är säkert mycket värdefull. Det har också ofta framhållits av befrielseörelserna i Eritrea.

Men när utrikesministern sedan kom tillbaka till svårigheterna vill jag fråga: Har den svenska regeringen tagit någon kontakt med exempelvis Röda korset i Eritrea och förvärvat sig om att man har möjligheter att distribuera hjälpen från Sverige via det Eritreanska röda korset? Det vore bra om vi kunde få ett besked på den punkten.

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! I den väsentliga fråga som vi här diskuterar, alltså huruvida Eritrea är en självständig statsbildning eller inte, vill jag bara säga att den afrikanska enhetsorganisationen OAU icke betraktar Eritrea som en självständig statsbildning utan som en del av Etiopien. Och jag känner inget annat land där man har en annan bedömning. Därför är förutsättningarna för oss att direkt ta kontakt med eritreanska myndigheter starkt begränsade. Det har hållits sammanträden här i Stockholm, där vi diskuterat med olika hjälporganisationer hur man skall kunna hjälpa den mycket hårt drabbade befolkningen i Eritrea, och vi fortsätter med detta. Om det öppnas sådana möjligheter skall vi utnyttja dem. Det är vi inte rädda för. Men läget är fortfarande att omfattande hjälp endast kan gå över den etiopiska regeringen och dess myndigheter. Därför är vi tvungna att begränsa oss till att stödja de mycket aktiva religiösa organisationer som verkar inom Eritrea. De har den svenska statens stöd.

Herr GRANSTEDT (c):

Herr talman! I varje fall jag har inte ställt frågan i syfte att söka avtvinga utrikesministern något erkännande av Eritrea som självständig stat. Jag är helt på det klara med att det i dagsläget inte föreligger några förutsättningar för ett sådant erkännande.

Frågan syftar för det första till svenska insatser för att lindra nöden i Eritrea. Man får intrycket att utrikesministern inte känner till Röda korsorganisationen i Eritrea, trots att organisationen hade företrädare här i Sverige för bara någon dryg vecka sedan. Jag är en aning förbryllad över detta. Det finns såvitt jag förstår numera goda möjligheter att få in hjälp i Eritrea via humanitära organisationer.

För det andra avser frågan att få till stånd åtgärder från den svenska regeringens sida för att söka påverka den etiopiska regeringen att inte åstadkomma en massaker i stor skala i Eritrea genom att skicka in 100 000 stamkrigare i landet.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag vill också bara konstatera att det här visar sig att man från svensk sida inte haft kontakter och diskussioner med de två organisationer i Eritrea som bevisligen behärskar 70–80 % av territoriet i Eritrea – jag tänker på ELF och Röda korset där. Det är härresande

att påstå att hjälpen till Eritrea måste gå via Etiopien, via en regim som nu är beredd att skicka in tusentals utarmade etiopiska bönder i Eritrea.

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! Endast en upplysning. Röda korset i Eritrea har haft kontakt inte med den svenska regeringen utan med Svenska röda korset. Dessa kontakter har såvitt vi vet inte föranlett någon framställning från Svenska röda korset om hjälp den vägen.

Herr GRANSTEDT (c):

Herr talman! En upplysning till, till herr utrikesministern. Enligt uppgifter från de företrädare för Eritreanska röda korset som var här har de också haft överläggningar med företrädare för SIDA. Även om SIDA inte är svenska regeringen, förutsätter jag att det finns goda kanaler för information mellan SIDA och regeringen.

Jag hoppas att denna frågedebatt har riktat regeringens uppmärksamhet på de möjligheter som i dag finns att göra insatser i Eritrea, och att vi nu kanske också får konkreta resultat på detta område.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om idrottsmedicinsk forskning

Hett utbildningsministern ZACHRISSON erhöll ordet för att besvara herr Erikssons i Ulfaby (c) den 19 maj anmälda fråga. 1975/76:375, till herr socialministern, och anförde:

Herr talman! Herr Eriksson i Ulfaby har frågat socialministern om denne anser att en fast organisatorisk bas bör skapas för en idrottsmedicinsk och idrottsbeteendevetenskaplig forskning i vårt land. Enligt arbetsfördelningen mellan departementen ankommer det på mig att besvara denna fråga.

Motionsidrott är givetvis, som herr Eriksson framhåller, av utomordentlig betydelse för friskvården.

Fasta forskningsresurser med inriktning mot sådana områden som herr Eriksson anger finns i dag vid medicinsk fakultet och vid gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm. Även de ökade insatser som statsmakterna beslutat om inom arbetsmedicinens område samt forskningsrådets resurser är här av betydelse. Till detta kommer att en särskild forskningsnämnd inom Riksidrottsförbundet fördelar medel till idrottsforskning inom ramen för statsstödet till idrotten.

Frågan om ytterligare resurser för denna forskning får prövas i sedvanlig ordning av vederbörande myndigheter i samband med anslagsframställningar till regeringen och i det årliga budgetarbetet.

En ytterligare prövning sker givetvis vid forskningsrådets och myndigheternas fördelning av de tillgängliga resurserna.

Herr ERIKSSON i Ulfaby (c):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga.

Svaret berör i huvudsak åtgärder och forskningsresurser på den fysiologiska forskningens område. Jag har i min fråga tagit fasta på den idrottsmedicinska forskningen, och man måste skilja mellan idrottsfysiologisk och idrottsmedicinsk forskning.

Det är många skäl till att man ställer en sådan här fråga. Trots vår vällevnad, vårt höga västånd och vår höga sjukvårdsstandard tyder mycket på att vi svenskar blir ett allt sjukare folk. Antalet sjukdagar tenderar att öka – vi ligger nu på gott och väl 100 miljoner sjukdagar om året. I förhållande till många andra länder har vi inom hälso- och sjukvården samt inom forskningen stora resurser till vårt förfogande. Man kan då fråga sig var någonstans det brister.

Jag har i min fråga pekat på ett område som är försummat, nämligen den idrottsmedicinska och även idrottsbeteendevetenskapliga forskningen i vårt land. Vi behöver så väl få en belysning av motionsidrottens och över huvud taget idrottens medicinska betydelse, både som förebyggande faktor och inom sjukvården.

Man säger på medicinskt håll att man vet för litet om detta. Trots den fysiska träningens värde vågar man inte använda sig av den, eftersom man vet för litet om hur den faktiskt verkar, för litet om de individuella variationerna och om doseringen av den fysiska träningen när det gäller både art och intensitet.

Jag vill peka på behovet av utbildning här. Vi har ingen specialitet som heter idrottsmedicin, och det förekommer ingen undervisning på detta område på någon nivå i läkarutbildningen. Till följd härav finns det heller ingen samordnande instans som bedriver forskning på detta angelägna område.

Jag vill fråga vår utbildningsminister hur han ser på dessa frågor.

Herr utbildningsministern ZACHRISSON:

Herr talman! Självfallet är de överväganden som ligger bakom herr Erikssons i Ulfaby fråga väsentliga. Men de avvägningar som behöver göras sker givetvis i de medicinska fakulteterna och vid gymnastik- och idrottshögskolan. Är de påpekanden som herr Eriksson gjort förankrade i en medvetenhet om nya behov på detta område, så förutsätter jag att de berörda myndigheterna – de medicinska fakulteterna och gymnastik- och idrottshögskolan – bevakar frågan i sina kommande anslagsframställningar, så att de avvägningar som behöver göras kan ske i det sammanhanget.

Herr ERIKSSON i Ulfaby (c):

Herr talman! Jag vill särskilt tacka vår utbildningsminister för innehållet i denna replik. Vårt land är ett föregångsland inom idrottsforskningen och även inom medicinsk forskning. Jag har därför förhoppningen att vi också inom den idrottsmedicinska forskningen skall kunna komma

Onsdagen den
26 maj 1976

*Om samnordisk
högre utbildning av
ortopedisk personal*

långt, med allt positivt som detta för med sig.

I slutet av sitt svar säger utbildningsministern: "En ytterligare prövning sker givetvis vid forskningsrådets och myndigheternas fördelning av de tillgängliga resurserna." Detta tillsammans med vad utbildningsministern sade i sin replik gör att man kan ha vissa förhoppningar i denna fråga.

Jag tackar för de besked jag fått.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om samnordisk högre utbildning av ortopedisk personal

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN erhöll ordet för att besvara fru Nilssons i Kristianstad (c) den 19 maj anmälda fråga, 1975/76:373, till herr utbildningsministern, och anförde:

Herr talman! Fru Nilsson i Kristianstad har frågat utbildningsministern hur långt frågan om samnordisk högre utbildning av ortopedisk personal avancerat och när sådan utbildning kan igångsättas. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Med anledning av ett medlemsförslag i Nordiska rådet hemställde rådets presidium i en skrivelse den 17 januari 1969 till regeringarna i de nordiska länderna att vidta åtgärder för att få till stånd en samnordisk utbildning av ortopediska handskomakare och protestekniker. Sedan bl. a. vissa yttranden inhämtats överlämnades ärendet till skolöverstyrelsen för handläggning. På initiativ av överstyrelsen m. fl. har frågan diskuterats vid en konferens med deltagare från samtliga nordiska länder. Mot bakgrund bl. a. av vad som framkom vid denna konferens har Landstingsförbundet låtit göra en utredning.

Landstingsförbundets utredning visar bl. a. att det knappast finns underlag för en särskild samnordisk utbildning inom området ortos- och protesteknik. Efter vad jag erfarit har i flera fall elever från andra nordiska länder tagits emot till den utbildning som anordnats vid Munksjöskolan i Jönköping. Jag förutsätter att så kan ske även i framtiden.

Vad särskilt gäller problemen med ersättning, motsvarande interkommunal ersättning, är detta en fråga av principiell karaktär som torde få tas upp i annat sammanhang.

Fru NILSSON i Kristianstad (c):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga.

Jag har velat rikta uppmärksamheten på den högre utbildningen av ortopedteknisk personal, sedan jag inom de handikapporganisationer där jag är verksam fått påpekat för mig att sådan utbildning f. n. inte finns i Sverige. Till följd härav får personal från andra länder i Europa anlitas bl. a. av landstingen.

När en person kommit i den situationen att han eller hon är beroende

Onsdagen den
26 maj 1976

*Om samnordisk
högre utbildning av
ortopedisk personal*

av proteser är det ytterst angeläget att utprovning och tillverkning av sådana – först provisoriska och sedan slutgiltiga – sker utan dröjsmål. Tyvärr har det visat sig att patienter måst vänta i årtal på att få proteser ordnade. Det är inte svårt att föreställa sig att ett sådant förhållande verkar djupt deprimerande. Jag har hört berättas om personer som fått sina proteser i Tyskland, där man kunnat ordna slutgiltiga proteser på mycket kort tid. Snabb service kan alltså presteras om tillräckliga, inte minst personella resurser finns tillgängliga.

Samhället har också enligt min mening skyldighet att följa produktutvecklingen på området. Även här görs stora tekniska framsteg, som givetvis skall kunna utnyttjas av dem som blir i behov därav. Forskning i nära anslutning till den praktiska verksamheten vid bandageverkstäderna är synnerligen väsentlig. Även härför behövs högre utbildning på området.

Nu säger statsrådet i sitt svar att en utredning inom Landstingsförbundet visar att den samnordiska utbildning som skulle anordnas i vårt land inte kan komma till stånd. Men då måste ju varje land för sig ordna en utbildning för högre personal, så att man kan tillgodose behoven hos de patienter som behöver proteser och annan teknisk utrustning. Jag har av personer som sysslar med denna fråga fått reda på att ett förslag till läroplan för utbildning av ortopedingenjörer skulle ha utarbetats i vårt land, sedan det stod klart att det inte skulle bli någon samnordisk utbildning. Detta förslag skulle enligt uppgift ligga hos skolöverstyrelsen.

Jag skulle vilja fråga statsrådet när SÖ kan väntas bli färdig med sin bearbetning av detta förslag? De som arbetar på området vill att en utbildning skall komma i gång senast den 1 januari 1977, eftersom vi haft ett vakuum på två år i utbildningen till ortopedingenjörer. Detta måste på något sätt tas igen.

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Formellt sett kan resultatet av bedömningen vara att någon samnordisk utbildning inte skall sättas i gång. Men reellt sett finns ju en sådan utbildning vid Munksjöskolan i Jönköping, eftersom man till den utbildningen redan tar emot elever från de andra nordiska länderna. Det har jag också framhållit i mitt svar.

När det gäller fru Nilssons fråga om denna speciella läroplan har jag tyvärr ingen information. Det är skolöverstyrelsen som sköter läroplansarbetet, och det är många läroplaner det gäller, speciellt på vårdområdet. Nu kan det hända att just den läroplanen kommer att bli berörd i samband med att en del av vårdutbildningen i gymnasieskolan flyttas upp till högskoleutbildningar den 1 juli 1977. Men jag har ingen direkt information att lämna på den punkten.

Fru NILSSON i Kristianstad (c):

Herr talman! Utbildningen av ortopedmekaniker i Jönköping är på gymnasienivå, och vad jag har efterlyst i min fråga är den högre ut-

bildningen. I Jönköping har man plats för 16 elever, och det är bra om även de övriga nordiska länderna utnyttjar den utbildningen, men den ligger som sagt på en lägre nivå än vad jag har avsett i min fråga. Det var just den högre utbildningen som man ville få till stånd på det sam-nordiska planet.

Jag vill påpeka att för de personer, som har drabbats av sådana handikapp att de behöver proteser och andra tekniska hjälpmedel, är det ytterst viktigt att denna högre utbildning kommer till stånd. Jag har fått påstötningar därom även från läkarhåll, och jag hoppas att statsrådet vill medverka till att vi får denna högre utbildning, som alltså har legat nere i ett par års tid. Det kommer naturligtvis att få återverkningar om några år. Ytterst påverkar det de patienter som behöver den service det här är fråga om.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Föredrogs men bordlades åter
skatteutskottets betänkande 1975/76:63
socialförsäkringsutskottets betänkande 1975/76:44
näringsutskottets betänkanden 1975/76:53, 54 och 73

§ 9 Alkoholpolitiken

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1975/76:64 med anledning av dels propositionen 1975/76:142 om upplysning i alkohol- och tobaksfrågorna och om anslag till hälsovårdsupplysning, m. m., såvitt propositionen hänvisats till skatteutskottet, jämte motion, dels övriga till utskottet hänvisade motioner rörande alkoholpolitiken.

I propositionen 1975/76:142 hade regeringen (socialdepartementet) föreslagit riksdagen bl. a. att

1. till Upplysning i alkoholfrågan m. m. för budgetåret 1976/77 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kr.,
2. till Bidrag till Föreningen Fruktdrycker för budgetåret 1976/77 under femte huvudtiteln anvisa ett anslag av 35 000 kr.,
3. till Fonden för låneunderstöd: Lån för inrättande av alkoholfria restauranger för budgetåret 1976/77 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats

dels den med anledning av propositionen väckta motionen 1975/76:2255 av herr Gustavsson i Nässjö m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen beslutade att med bifall till propositionen 1975/76:142 som sin mening uttala att reservationsanslaget Upplysning i alkoholfrågan m. m. i sin helhet fick disponeras av statens ungdomsråd.

dels de under allmänna motionstiden vid 1975/76 års riksmöte väckt motionerna

1975/76:701 av fru Karlsson (c) och herr Raneskog (c), vari hemställts

1. att riksdagen beslutade om förbud mot tillverkning och försäljning av mellanöl eller

2. att riksdagen – om nyssnämnda yrkande inte kunde bifallas – beslutade att hänföra mellanöl till rusdrycker i rusdrycksförsäljningsförrordningen,

1975/76:950 av herr Ahlmark m. fl. (fp), vari hemställts

1. att riksdagen hos regeringen begärde att i motionen framförda riktlinjer lades till grund för alkoholpolitiken,

2. att riksdagen begärde att regeringen förelade riksdagen förslag till höjning av spritbeskattningen,

1975/76:955 av herr förste vice talmannen Bengtson m. fl. (c, m, fp),

1975/76:980 av herrar Johansson i Skärstad (c) och Norrby (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om en skyndsam utredning för att komma till rätta med alkohol- och narkotikabruket genom att dels väsentligt öka informationen om alkoholens och narkotikapreparatens risker, dels förbjuda alkoholreklamen och i stället införa motreklam, dels vidta åtgärder så att alkoholhalten i öl icke medförde berusningsrisk och dels klargöra föräldrarnas och samhällets ansvar i dessa frågor,

1975/76:1025 av herr Pettersson i Lund m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen uttalade att Systembolaget av regeringen gavs sådana instruktioner, att det kunde tillmötesgå etableringsönskemål från sådana kommuner som i nuläget saknade systembutik,

1975/76:1041 av herr Wachtmeister i Staffanstorps (m) och fru Sundberg (m), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag till ändring av praxis i fråga om etablering av nya systembutiker i enlighet med vad i motionen anförts,

1975/76:2051 av fru Nilsson i Kristianstad m. fl. (c, m, fp),

1975/76:2210 av herr Fäldin m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att mellanölet slopades i enlighet med vad som anförts i motionen,
2. att all alkoholreklam förbjöds på sätt som angivits i motionen,
3. att uttala att socialstyrelsen borde vara ansvarig myndighet för alkoholfrågorna,

1975/76:2211 av herr Carlshamre m. fl. (m), vari hemställts

1. att riksdagen beslutade att fr. o. m. den 1 januari 1977 i den allmänna

handeln inte fick försäljas annat öl än sådant med en alkoholstyrka på högst 2,8 viktprocent.

2. att riksdagen hos regeringen begärde förslag till innevarande riksmöte angående en kampanj mot ruset enligt de riktlinjer som anförts i motionen.

1975/76:2214 av herr Israelsson m. fl. (vpk), vari hemställdts

1. att riksdagen skulle uttala sig för ett överförande av hela bryggerinäringen i statens ägo och hos regeringen anhålla om härför erforderlig utredning och förslag till övertagande av näringen i fråga,

2. att riksdagen skulle uttala sig för ett förbud mot reklam i varje form för alkoholhaltiga drycker och hos regeringen begära lagförslag här- om,

3. att riksdagen skulle uttala sig för bidrag från staten till *alla* organisationer inom landet som ville genomföra antidrogprogram, med särskild betoning på ungdomsorganisationer inklusive politiska ungdomsorganisationer, och hos regeringen anhålla om framläggande av förslag,

4. att riksdagen jämväl skulle uttala sig för väl tilltagna statliga anslag till kommunerna för anordnande av positiva fritidsmiljöer för i första hand ungdom och hos regeringen anhålla om framläggande av förslag,

5. att riksdagen skulle uttala att mellanölet klassades som rusdryck, med försäljning endast genom systembutiker,

6. att riksdagen skulle uttala att den övergripande målsättningen för alkoholpolitiken borde vara återhållsamhet till alkoholbruk och minskad totalkonsumtion i samhället, och

1975/76:2218 av herr Jadestig m. fl. (s), vari hemställdts

1. att riksdagen beslutade att det öl som fick försäljas i livsmedelsbutiker skulle få hålla en högsta alkoholhalt på 3,0 viktprocent,

2. att försäljning av det nya ölet i livsmedelsbutikerna tidsbegränsades till vardagar mellan kl. 08.00–20.00.

Utskottet hemställde

1. beträffande informationsfrågor
att riksdagen skulle

1. med avslag på motionen 1975/76:2255 och med bifall till propositionen 1975/76:142 i vad avsåg punkten 1 i propositionens hemställan till Upplysning i alkoholfrågan m. m. för budgetåret 1976/77 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kr.,

2. med anledning av punkten 4 i propositionens hemställan till Bidrag till Föreningen Fruktdrycker för budgetåret 1976/77 under femte huvudtiteln anvisa ett anslag av 50 000 kr.,

3. med bifall till punkten 5 i propositionens hemställan till Fonden för låneunderstöd: Lån för inrättande av alkoholfria restauranger för budgetåret 1976/77 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.,

4. avslå motionen 1975/76:980 i vad motionen avsåg informations-

frågor,

5. avslå motionen 1975/76:2211, punkten 2,

2. beträffande mellanölsfrågan

att riksdagen skulle

1. med bifall till

a. motionen 1975/76:950 i denna del,

b. motionen 1975/76:980 i denna del,

c. motionen 1975/76:2218, punkten 1,

i princip besluta att öl med högre alkoholhalt än 3,0 viktprocent inte fick säljas efter den 30 juni 1977 och begära att regeringen lade fram förslag om de åtgärder som erfordrades för beslutets genomförande i enlighet med vad utskottet anförde,

2. avslå

a. motionen 1975/76:701,

b. motionen 1975/76:2210, punkten 1,

c. motionen 1975/76:2211, punkten 1,

d. motionen 1975/76:2214, punkten 5,

e. motionen 1975/76:2218, punkten 2,

i den mån de inte kunde anses tillgodosedda genom vad utskottet anförde under moment 2.1,

3. beträffande alkoholreklamen

att riksdagen skulle avslå

a. motionen 1975/76:950 i denna del,

b. motionen 1975/76:2051,

c. motionen 1975/76:2210, punkten 2,

d. motionen 1975/76:2214, punkten 2,

4. beträffande ansvarig myndighet för alkoholfrågor

att riksdagen skulle avslå

a. motionen 1975/76:950 i denna del,

b. motionen 1975/76:2210, punkten 3,

i den mån motionerna inte var tillgodosedda genom vad utskottet anförde.

5. beträffande etablering av systembutiker

att riksdagen skulle avslå

a. motionen 1975/76:1025,

b. motionen 1975/76:1041,

6. beträffande beskattningen av rusdrycker

att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:950 i denna del i den mån motionen inte var tillgodosedd genom vad utskottet anförde,

7. beträffande övriga frågor

att riksdagen skulle avslå följande motioner till de delar de inte behandlats under momenten 1–6, nämligen

a. motionen 1975/76:950,

b. motionen 1975/76:955,

c. motionen 1975/76:980,

d. motionen 1975/76:2214.

Nr 138

Onsdagen den
26 maj 1976

Alkoholpolitiken

Reservationer hade avgivits
beträffande informationsfrågor

1. av herrar Wärnberg, Kristenson, Johansson i Jönköping, Carlstein och Wikner, fru Normark samt herr Boström (samliga s), vilka ansett att utskottet under 1.1 bort hemställa

att riksdagen skulle med bifall till motionen 1975/76:2255 och med anledning av propositionen 1975/76:142 i vad avsåg punkten 1 i propositionens hemställan till Upplysning i alkoholfrågan m. m. för budgetåret 1976/77 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kr. att användas på sätt reservanterna förordat.

beträffande mellanölsfrågan

2. av herrar Andersson i Knäred (c), Josefson (c), Stadling (s), Olsson i Järvsö (c), Hallenius (c) och Hörberg (fp) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen skulle

1. med bifall till

a. motionen 1975/76:701,

b. motionen 1975/76:980 i denna del,

c. motionen 1975/76:2210 punkten 1,

och med anledning av

d. motionen 1975/76:2211 punkten 1,

e. motionen 1975/76:2214 punkten 5

i princip besluta att öl med högre alkoholhalt än 2,8 viktprocent inte fick säljas efter den 30 juni 1977 och begära att regeringen lade fram förslag om de åtgärder som erfordrades för beslutets genomförande i enlighet med vad reservanterna anförde,

2. avslå

a. motionen 1975/76:950 i denna del,

b. motionen 1975/76:2218

i den mån de inte kunde anses tillgodosedda genom vad reservanterna anförde under moment 2.1,

3. av herrar Magnusson i Borås (m) och Nilsson i Trobro (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen skulle

1. begära att regeringen i propositionen till våren 1977 om den framtida alkoholpolitiken lade fram förslag om åtgärder för att sänka den totala alkoholkonsumtionen i enlighet med vad reservanterna anförde,

2. avslå

a. motionen 1975/76:701,

b. motionen 1975/76:950 i denna del,

c. motionen 1975/76:980 i denna del,

d. motionen 1975/76:2210 punkten 1,

e. motionen 1975/76:2211 punkten 1,

f. motionen 1975/76:2214 punkten 5,

g. motionen 1975/76:2218,

4. av herr Kristenson (s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa att riksdagen skulle

1. begära att regeringen i propositionen till våren 1977 om den framtida alkoholpolitiken lade fram förslag om åtgärder för att sänka den totala alkoholkonsumtionen i enlighet med vad reservanten anfört,

2. avslå

a. motionen 1975/76:701, .

b. motionen 1975/76:950 i denna del,

c. motionen 1975/76:980 i denna del,

d. motionen 1975/76:2210 punkten 1,

e. motionen 1975/76:2211 punkten 1,

f. motionen 1975/76:2214 punkten 5,

g. motionen 1975/76:2218,

beträffande etablering av systembutiker

5. av herr Kristenson (s) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa att riksdagen skulle med bifall till motionerna 1975/76:1025 och 1041 begära att regeringen i avtalet med systembolaget tog in bestämmelser om skyldighet för bolaget att på framställning av kommun inrätta systembutik i kommunen.

Herr ANDERSSON i Knäred (c):

Herr talman! Skatteutskottets betänkande nr 64 behandlar dels propositionen 142 från socialdepartementet i vissa delar, dels en rad motioner, varav en del väckts under den allmänna motionstiden och andra väckts då det blev klart att regeringen inte till årets riksmöte skulle lägga de förslag beträffande den framtida alkoholpolitiken som aviserats vid riksmötets början.

Alkoholpolitiska utredningens väntade förslag innebar det som riksdagen eller i varje fall skatteutskottet år efter år åberopade då det gällde att avstyrka motioner, som syftade till positiva åtgärder för att åstadkomma en bättre folknykterhet. Man väntade hela tiden på utredningens kartläggning av problematiken för att kunna behandla frågan i dess helhet. Tyvärr höll utredningen på i nio år innan de digra betänkandena var klara.

När sedan regeringen ansåg sig behöva sätta i gång en särskild beredning av hela frågekomplexet, var det rätt naturligt att man från alla partier motionsledes gjorde framstötar för att aktualisera de mest akuta bekymren. Från centerns sida framförde vi våra erinringar i form av partimotion.

Då mellanölet infördes var huvudargumentet, att om det marknadsfördes ett bra öl så skulle konsumtionen av sprit och andra starkare alkoholdrycker gå ned. Utvecklingen har inte alls gått i den riktningen. Såväl sprit- som vinkonsumtionen har ökat. Vad som har minskat genom mellanölets introduktion är bruket av den svagare pilsnern. APU gjorde med regeringens medgivande ett experiment i två län, där man tillät försäljning av starköl i butiker. Resultatet blev helt förödande och experimentet fick avbrytas. Lättillgängligheten spelar utan tvivel en av-

görande roll.

Allt bruk av alkohol bland barn och tonårsungdom torde få betraktas som missbruk. Situationen bland barn och ungdom i fråga om alkoholmissbruk förvärrades på ett rent skrämmande sätt då mellanölet infördes för försäljning i butikerna. Undan för undan har allt starkare krav ställts av föräldrar och lärare på slopande av mellanölsförsäljningen. Lokalt och regionalt har väl många av oss erfarenheter från skolområdet. För egen del har jag som ordförande i länsskolnämnden åtskilliga exempel på vad mellanölsmissbruket bland skolungdomen kan ställa till med.

Låt mig i detta sammanhang få citera något av vad skolöverstyrelsens generaldirektör Jonas Orring anförde då han för några veckor sedan talade på en ungdomskongress.

”Vad vi har upplevt är i själva verket en förödande alkoholisering av stora ungdomsgrupper. Det har hos många ungdomar skapats en benägenhet att dricka till berusning som måste vara djupt oroande. Enligt stockholmsundersökningen har den grupp av elever som har varit kraftigt berusade, åtminstone någon gång, i det närmaste fördubblats under de senaste tio åren. Enligt samma undersökning har var *femte elev i sjätte årskursen* enligt sin egen uppgift åtminstone någon gång varit kraftigt berusad. I årskurs nio har denna grupp ökat från *nära hälften 1967 till upp emot tre fjärdedelar år 1975*. Redan bland 13-åringarna är det långt ifrån ovanligt med ett dryckesmönster som innebär att varje dryckes-tillfälle för till berusning. Bland niorna gäller detta för i det närmaste hälften av eleverna. — — —

Det redskap som har åstadkommit denna ödesdigra utveckling är utan tvivel mellanölet. Då det infördes som en lätt tillgänglig dryck innehåller det ett svek mot skolan och mot ungdomen. Skolan försattes just i ett sådant omöjligt läge som vi har rätt att vänta oss att statsmakterna till varje pris skall undvika. Skolan blev aldrig tillfrågad innan regering och riksdag gjorde detta svåra misstag i ungdomspolitiken. Men skolan fick ta konsekvenserna genom en svår störning av arbetsmiljön. Infernalisk, skicklig marknadsföring har givetvis bidragit till denna utveckling.”

Så långt citerat av generaldirektör Orrings uttalande.

Helt naturligt är vi som vill ha bort mellanölet på det klara med att detta ingalunda räcker till för att få en bättre utveckling av nykterhets-situationen, främst bland ungdomen. Vi motser snara och goda förslag om vad som här kan göras och är givetvis beredda att stödja mycket kraftiga satsningar, inte minst ekonomiskt.

När man kommer in på lättillgängligheten och marknadsföringen, är det alldeles uppenbart att det är detta som har åstadkommit den väldigt stora ölförsäljningen till ungdomen. Enligt min mening skall inte en dryck som mellanölet, som används som berusningsmedel, säljas i den allmänna handeln. Utskottets övervägande del, 12 ledamöter av 15, är överens om att mellanölet bör slopas och att riksdagen bör fatta beslut nu. Enigheten om åtgärder mot alkoholreklamen är också stor.

När det gäller alkoholstyrkan i det öl som i fortsättningen skall få säljas i butikerna råder det inom utskottet en viss nyansskillnad. Utskottets majoritet förordar att ett öl med 3,0 viktprocent får säljas, medan vi i reservation 2 förordar att man återgår till förhållandena före mellanölets införande, så att öl med 2,8 viktprocent blir det starkaste öl som får säljas i den allmänna handeln. Vi menar att det bör finnas möjlighet att smakmässigt åstadkomma en helt tillfredsställande produkt utan att man höjer alkoholstyrkan. Vi har ju exempel på vad bryggarna har kunnat åstadkomma i fråga om lättölet, där inte minst bryggerierna själva i en rad annonser den senaste tiden har framhållit vilka utmärkta kvaliteter man numera saluför. Det är alltså inte alkoholstyrkan utan tillverkningsprocessen i övrigt som är avgörande för hur pass smakliga drycker man kan åstadkomma. Vi som står bakom reservation 2 har den uppfattningen att det bör räcka mer än väl med 2,8-öl som den starkaste alkoholdryck som får försäljas i den allmänna handeln.

I enlighet med proposition 142 har utskottet enhälligt föreslagit en uppräkning av anslaget till Föreningen Fruktdrycker till 50 000 kr. Vad beträffar övriga anslag är utskottet enigt i fråga om beloppen, men olika meningar föreligger om vem som skall disponera anslagen. Här tillhör jag den majoritet som förordar bifall till propositionens förslag.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservation nr 2 och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Vårt lands alkoholproblem är inte någon lätt fråga, vilket inte minst visas av att alkoholpolitiska utredningen tog så lång tid på sig för att utreda den. Vi är väl alla medvetna om att förhållandena tyvärr inte är tillfredsställande. Med åren synes problemen när det gäller missbruket ha förvärrats, bl. a. genom kombinationen av alkohol och narkotika. Det är att beklaga att många unga människor har blivit beroende av dessa olika droger.

Den första fråga vi då har anledning att ställa oss är vad som är orsaken till ett sådant missbruk hos en alltför stor procent av våra unga människor. Å andra sidan torde vi kunna glädja oss åt att den övervägande delen av ungdomarna är skötsamma, plikttrogna och framåtsträvande. Men det gäller givetvis att hjälpa dem till rätta som kommit på sned. Man frågar sig hur det kan vara möjligt att t. o. m. ungdomar under 15 år kan vara berörda av starka drycker eller droger. När sådant kan inträffa finns det nog anledning fråga sig vad det har blivit av föräldra- och lärarauktoriteten.

Tyvärr vet tydligen ingen vad som nu är riktigt att göra. Meningarna synes vara starkt spridda, och detta gäller både om orsakerna och om de åtgärder som bör vidtagas. Detta visas inte minst av att de åtgärder som nu föreslås beträffande mellanölet har samlat lika många i skattekottet för att ölet skall ha en alkoholhalt av 2,8 viktprocent som 3,0 procent. Däremot är båda dessa grupper överens om att ikraftträdandet

inte bör ske förrän den 1 juli 1977.

Vi har emellertid nu ett mycket stort och omfattande utredningsmaterial samt ett stort antal remissvar till förfogande, som torde kunna bilda underlag för ett ställningstagande. Men det torde vara nödvändigt att en grundlig djuplodning av alla frågeställningarna kommer till stånd för att de riktiga och väl avvägda besluten skall kunna åstadkommas. Det är att hoppas att denna genomgång sker så snabbt som möjligt, och jag vill vädja till socialministern att verkligen påskynda ärendet. Jag kan dock inte finna att det är en riktig ordning att nu bryta ut en fråga och avgöra den utan någon som helst samordning med hela alkoholfrågan. Ett sådant beslut kan komma att innebära att vi sedan ångrar att vi bundit oss i en viss riktning. Det kan också komma att innebära att man därmed anser sig ha gjort vad som behövs göras för att förbättra nykterhetstillståndet. För min del kan jag ingalunda anse att man har gjort vad som är nödvändigt bara genom att besluta att om mer än ett år sänka alkoholhalten i ölet med några få tiondels viktprocent.

Jag tror att det är av vikt att vi gör klart för oss vad som föreslås genom de olika meningarna i skatteutskottet. Vi är tre ledamöter som vill vänta med beslutet om alkoholstyrkan tills man har ett samlat beslutsunderlag för hela nykterhetsfrågan. Jag är då beredd att acceptera den alkoholstyrka som en saklig utvärdering kan komma fram till. En grupp på sex ledamöter vill besluta att om ett år införa ett 3-procentigt öl och en grupp på lika många ledamöter vill ha ett öl på 2,8 viktprocent.

I den allmänna debatten sägs att det är fråga om att avskaffa mellanölet. Jag tror att det i viss mån är en strid om ord. Men vad det är fråga om är ju om vi skall ha ett öl som håller 2,8, 3,0 eller 3,6 viktprocent från den 1 juli 1977. Vad man sedan kallar ölet torde vara av mindre betydelse. Jag tror nog att konsumtionen blir ungefär densamma oavsett vad man har för namn på det här ölet.

Herr Nilsson i Trobro och jag har i vår reservation framhållit att man redan nu bör kunna intensifiera ansträngningarna för att hjälpa den del av ungdomen som missbrukar alkohol. Det torde också redan nu kunna åstadkommas förbättringar genom vissa inskränkningar i försäljningstiderna för öl. Sålunda torde man kunna begränsa tiden på kvällar och lördagseftermiddagar. Det skulle väl också kunna undersökas om det inte är möjligt att ha särskilda kassor i snabbköpen för mellanölet. Åtgärder i den riktningen har redan vidtagits på vissa håll. Givetvis är det behövligt att ta hänsyn till handelns olika struktur och konsumenternas varierande behov av tillfälle till inköp. Frågan är emellertid f. n. under prövning i marknadsdomstolen, och skulle några mindre lagändringar behövas torde det inte vara omöjligt att ordna detta i höst.

Herr talman! Vi får hoppas att riksdagen samlar sig till ett beslut som kan innebära att vi får en genomgripande lösning av den för vårt land och inte minst vår ungdom så viktiga fråga som alkoholfrågan är.

Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationen 3.

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! Innan jag gör mina personliga kommentarer till min reservation, nr 4, vill jag anföra några citat ur de avlämnade motionerna. Dessa har det gemensamt att de föreslår att förbud mot försäljning i allmän handel av det s. k. mellanölet skall införas.

Citaten belyser att det i grunden råder samma uppfattning om alkoholfrågan hos motionärerna och hos oss som är reservanter. Skillnaden består i att majoriteten i en detaljfråga vill gå till ett omedelbart beslut och inte avvakta förslaget till hela frågans lösning.

I motionen 2210 av herr Fälldin anføres bl. a.:

”Med hänsyn till alkoholproblemets omfattning hade det varit önskvärt att ta ett samlat grepp på alkoholfrågan och presentera förslag om alkoholforskningen, om stöd till de organisationer som gör ett värdefullt arbete för minskad alkoholkonsumtion, om prisfrågorna, om insatser på vårdsidan, den sociala sidan m. m.”

Från motionen 2211 av herr Carlshamre m. fl. skall bara en mening återges. ”Slutligen finns det inte så få som tror, att ölrestriktioner endast skulle göra ont värre genom att framkalla en allmän övergång till starkare och farligare drycker.”

I motionen av herr Israelsson m. fl. – en utomordentligt välskriven motion f. ö. – kan jag inte utläsa att man vill ha ett omedelbart beslut om att från någon viss tidpunkt förbjuda försäljning av mellanöl i allmän handel. Motionens att-sats nr 6 har följande förslag: ”att riksdagen uttalar att den övergripande målsättningen för alkoholpolitiken skall vara återhållsamhet till alkoholbruk och minskad totalkonsumtion i samhället”. Detta är också innebörden av reservanternas förslag. Där möts alltså herr Israelssons motion och vår reservation.

Från motion 2218 av herr Jadestig m. fl. skall jag citera ett stycke som borde ha gjort att mina partivänner i vår nykterhetsgrupp kunnat instämma i reservationens hemställan. Man anför följande:

”Att komma till rätta med ungdomens alkoholbruk är en av vårt samhälles mest angelägna uppgifter. Åtgärder mot mellanölet löser tyvärr inte hela den problematiken. En betydelsefull grupp av orsaker till alkoholmissbruk är beroende av samhällsförhållandena och samhällsutvecklingen. Viktiga faktorer är t. ex. tråkiga uppväxtförhållanden, svåra levnadsförhållanden, dålig arbetsmiljö eller torftig fritidsmiljö, som var för sig eller i kombination kan ge upphov till situationer då alkoholen får tjäna som ett medel för att fly bort.”

Kritiken och därmed kravet på förbud mot mellanöl bygger på att det är ungdomar som är de stora missbrukarna, att detta missbruk leder fram till ökad samhällsvård, ökad utslagning på arbetsmarknaden, försämrad utbildningsnivå plus många andra sociala avarter. För egen del tror jag att detta är en felaktig iakttagelse. Min åsikt är baserad på att vi i dag har en mycket hög utbildningsnivå, inte bara genom en betydligt längre skoltid utan också med tanke på de studieresultat som uppnås och som vid en internationell jämförelse placerar svensk ungdom bland

Nr 138

Onsdagen den
26 maj 1976

Alkoholpolitiken

de främsta i världen. Skulle detta vara möjligt, om vi till övervägande delen hade en försupen och socialt missanpassad ungdom?

Vi har i vårt land en ungdomsgeneration – uppväxt sedan mellanölet kom till 1965 – som tar en mycket aktiv del i föreningsliv och samhällspolitiska engagemang. Det är en ungdom som väl hävdar sig i internationellt idrottsutbyte. Visst finns det alkoholmissbrukare bland ungdomen, men i ännu högre grad bland äldre årsgrupper. Denna företeelse kan vi observera och beklaga. Men vi skall samtidigt vara realistiska och konstatera att dessa missbrukare är en mycket liten del av det svenska folket. Ingen kan framställa svensk ungdom eller svenska folket som till övervägande del bestående av svåra alkoholmissbrukare. Om detta resonemang skulle vara riktigt – ge då mig och alla andra en förklaring till att vårt land ändå har en mycket hög levnadsstandard och väl hävdar sig i internationell konkurrens på praktiskt taget alla områden. Vi deltar aktivt i alla fredsbevarande aktioner och hjälporganisationer och vi gör stora u-hjälpsinsatser – inte minst genom ungdomens aktivitet. Vi har genom detta och mycket annat gjort betydande och uppskattade insatser för en bättre värld att leva i.

Skulle detta vara möjligt, om vi var ett alkoholmissbrukande och degenererat folk? Jag ställer bara frågan. Med hänsyn till de positiva sidor jag redovisat bör svaret bli nej.

Dessa resultat kan endast uppnås av intresserade, välutbildade och i aktivt samhällsarbete deltagande människor. Andra bilder av svenskt samhällsliv är i grunden felaktiga.

Nu tillbaka till det förslag vi i dag skall ta ställning till. Om riksdagen följer majoritetens förslag, tycker jag verkligen att det är en tillbakagång: en förmyndarmentalitet med förbud och andra restriktioner skall ersätta den enskilda människans omdöme och beslut. Skall vi på detta område omyndigförklara större delen av svenska folket? Vid alla andra ställningstaganden som den enskilda personen gör litar vi på att det är positivt för samhället. Men när det gäller att bruka alkohol i form av mellanöl vill majoriteten inte tillåta medborgarna denna frihet.

Vi har stora friheter i vårt land, som ingen vill inskränka. Varför då ha en inskränkning just på detta område, när det gäller att umgås med alkohol?

Enligt meddelande från regeringen får riksdagen våren 1977 en proposition – vars förslag kan träda i kraft den 1 januari 1977 – som täcker både hela det alkoholpolitiska området och området med andra påverkande droger i avsikt att sänka den totala konsumtionen. Detta uttalande bör vägleda riksdagen till att i dag inte besluta och binda regeringen till ett ställningstagande i en detaljfråga vid den totala översynen.

Det finns, herr talman, mycket tro och litet vetande i denna fråga. Vem kan med säkerhet påstå att ett öl som innehåller 1,8, 2,8 eller 3,0 viktprocent alkohol inte är beroendeframkallande hos ett fåtal människor?

För egen del kommer jag inte att delta i en diskussion om dessa procenttal, då jag tycker att det är en ofruktbar diskussion. Enligt min åsikt

borde nykterhetsvännerna ha föreslagit ett helt alkoholfritt öl, om de skulle följa sina principer.

I reservationerna föreslås att riksdagen inte nu fattar beslut i en detaljfråga angående alkoholpolitiken. Förslaget innebär att riksdagen ger beredningsgruppen och regeringen en målsättning i arbetet för att sänka den totala alkoholkonsumtionen i samhället.

Som avslutning på mitt anförande vill jag citera vad Systembolagets direktör Rune Hermansson skriver i bolagets senaste årsberättelse: "Alkoholpolitiken – ett område där så många förutfattade meningar finns och där snart sagt alla anser sig vara sakkunniga och där värdeladdningen är så otroligt stor – behöver i högsta grad förändras till en saklig fråga. Vetandet – även om det i viss mån är bristfälligt – måste få slå ut de olika trosriktningarna som grundval för åtgärderna."

Jag har tidigare talat om att det bör vara valfrihet för medborgarna. Vi har valfrihet på andra konsumtionsområden för livsmedel och drycker. Nu vill jag ställa frågan: Finns det valfrihet för ledamöterna i denna kammare att rösta för sin egen personliga uppfattning? Förbudsanhängarna vill ha en inskränkning; den saken är alldeles klar. Jag hoppas att det finns ledamöter i alla partier som har möjligheter att inta en personlig ställning i denna fråga.

Jag yrkar med detta, herr talman, bifall till reservationerna 3 och 4, som i sin hemställan är gemensamma. Jag yrkar också bifall till reservationen 5, men de närmare kommentarerna till denna reservation kommer att göras av herr Persson i Karlstad.

I detta anförande instämde herrar Johansson i Malmö, Hugosson, Håkansson i Trelleborg, Pettersson i Helsingborg, Westberg i Hofors och Fredriksson (samtliga s).

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Jag kan till att börja med instämma i allt vad herr Andersson i Knäred har sagt. Att utskottsmajoriteten trots det jag nu säger har följt en annan linje än herr Andersson är beroende på att vi hade hoppats kunna samla en bred majoritet i riksdagen kring just vårt förslag och därmed för lång tid framöver få bort öldebatten från alkoholpolitiken och i stället kunna inrikta vår kraft på att skapa en slagkraftig front mot förtäringen av de starkare dryckerna. Jag ber att få återkomma till detta senare.

Svensk alkoholpolitik har under många år befunnit sig i en situation som karakteriserats av: Låt oss vänta och se – vänta på vad alkoholpolitiska utredningen kan komma fram med.

Utskottet menar att många alkoholpolitiska åtgärder som kunnat förbättra nykterhetstillståndet i landet har fått anstå i avvaktan på allt det digra utredningsmaterial som APU höll på att samla ihop. Utredningen har fördröjts år efter år utöver de tidsramar som utlovats. När vi så till sist vid årsskiftet 1974-75 fick del av utredningsmaterialet resulterade

detta så småningom i en remissopinion som var mycket blandad, dock inte så ensidigt negativ som bryggarna angav i sina förföriska broschyrer. Den var ju inte alls så ensidig utan var delad på olika restriktionssystem.

Men ännu händer ingenting inom svensk alkoholpolitik. Avsaknaden av en målsättning har gjort att nykterhetstillståndet har försämrats i landet.

Vid motboksreformen 1955 fastställde riksdagen en målsättning som man skulle försöka leva upp till, nämligen att styra över konsumtionen från starkare till svagare sorter. Den målsättningen har handhåfts på sådant sätt att två stora misstag har lett till rakt motsatt effekt.

Först genomfördes en stor kampanj för vindrickande, som gjorde att konsumtionen av vin har femdubblats utan att det därför har skett någon som helst nedgång i spritkonsumtionen. I stället har också den konsumtionen ökat. Det enda troliga resultat som uppnåddes med vinkampanjerna var att det blev en ny grupp alkoholkonsumenter, som tidigare hade avstått från dryckesseder.

Nästa stora misstag kom 1965, då mellanölet infördes. De som menade att detta öl skulle få nykterhetspolitiskt gynnsam effekt hävdade att lättillgängligheten hos en maltdryck skulle få så många att hålla sig borta från Systembolagets varor att detta skulle få positiv effekt. Så skedde inte. Den stora ölkonsumtionen kom att bli ett tillägg till den övriga alkoholkonsumtionen men det som inträffade var att den svagare pilsnern slogs ut, alltså raka motsatsen till vad meningen var. I dag är pilsnerkonsumtionen bara ungefär en tiondel av mellanölskonsumtionen.

Riksdagens målsättning om övergång till svagare sorter har således helt kapsejsat.

I spåren på försäljningsframgångarna för mellanölet följde en nedbusning av umgängesvanorna av sällan skådat slag. Det som var tänkt som en måltidsdryck blev en berusningsvara, numera t. o. m. för barn. Oron hos föräldrar, skolfolk och andra som har med ungdom att göra har ökat undan för undan. Riksdagen har inte kunnat undgå att märka detta även om ölhanteringen har gjort allt för att bagatellisera ölets roll vid den allmänna nedbusningen och vandaliseringen.

Riksdagen begärde så småningom att APU skulle förtursbehandla mellanölsfrågan, vilket även skedde. Men det var inte mycket som kom ut av det arbetet. Skatteutskottet ville redan 1972 ta bort mellanölet, men med sju rösters majoritet beslöt riksdagen att det skulle vara kvar. Men riksdagen beslöt också att det skulle få säljas bara till dem som fyllt 18 år. Det var att sticka huvudet i busken – det talade man om i den här kammaren redan då. Det var en helt omöjlig uppgift för butikspersonalen att sälja bara till dem som var 18 år. Vem som helst kan övertyga sig om att denna gräns inte följs i dag.

Så kom alkoholpolitiska utredningens betänkande, där man med stor majoritet hade enats om att mellanölet skulle bort. Det skedde på grundval av de undersökningar som utredningen hade gjort och som visade att det kunde urskiljas en gräns för påverkan vid ungefär 3.0 viktprocent.

Därför hade man enats om att föreslå denna procentsats.

Besvikelsen hos alla nykterhetspolitiskt aktiva människor var mycket stor när APU:s förslag inte resulterade i något förslag från regeringen utan frågan sköts ytterligare på framtiden. Mellanölet skulle på detta sätt få flöda fritt ytterligare minst ett år, troligen längre. Enligt min uppfattning tyder det på bristande insikt i vad mellanölet orsakat. Varje uppskov skapar nya, allt yngre mellanölskonsumenter.

Enligt utskottsmajoritetens uppfattning kan detta inte få fortsätta. Allt för mycket skador på framtida generationer har redan orsakats. Det mer än tioåriga experimentet med en berusningsdryck som säljs till alla och envar i livsmedelshandeln har enligt min uppfattning lett till en ända med förskräckelse. Oberoende av vad den s. k. beredningsgruppen kan komma med i fråga om positiva åtgärder mot alkoholbruket och för alternativa umgängesmonster så måste det här experimentet med mellanölet brytas.

Vi som i dag har gått på APU-linjen kanske tycker att det hade varit lika bra att mellanölet försvunnit helt. Men man har vågat tro att APU:s kompromisslinje, som jag sade förut, skulle skapa ett brett beslutsunderlag i kammaren, och det var därför man gick med på en sänkning med bara 0,6 %. Förhoppningen var ju att APU hade rätt i sitt tröskelresonemang och att fördelen med att få bort striden om mellanölet gjorde att det kanske var värt att göra våld på sina innersta önskningar.

Till dem som menar att 0,6 % eller 0,8 % ingenting betyder skulle jag bara vilja säga att de bör se på den utveckling som ägt rum sedan vi hade pilsner med 2,8 %. Vi hade på den tiden inget ölmissbruk i det här landet. Man kan alltså inte påstå att dessa tiondelar inte betyder någonting.

Jag är inte så stor optimist att jag tror att om vi bara får bort mellanölet så har vi löst frågan om alkoholpolitiken i vårt land – eller ens frågan om ungdomens alkoholmissbruk. Vi har fått en ungdomsgeneration som vant sig vid att använda alkohol och som troligen kommer att fortsätta, även om vi tar bort mellanölet, och det kan t. o. m. hända att spritmissbruket blir värre. Men vi vinner – och det är mycket troligt – att inte nya kullar av barn och tonåringar kommer i det elände som vi sett utvecklas under de senaste tio åren. Och vad har vi att förlora på att ta bort mellanölet? Praktiskt taget ingenting. Det är möjligt att några som blivit alkoholberoende kommer att fortsätta med sprit, men det hade de gjort ändå. Konsumtionssiffrorna visar ju att spritkonsumtionen också stiger i takt med mellanölskonsumtionen. Mellanölet är alltså inkörsporten till starkare drycker och inte tvärtom – om någon skulle tro det, att man skulle gå från sprit till mellanöl. Vi har alltså ingenting att förlora på att ta bort mellanölet utan allt att vinna. Det är inte fråga om att plöttra med någonting.

Detta är också, som jag ser det, en fråga om solidaritet. Många medborgare använder mellanöl som måltidsdryck utan att orsaka besvärigheter för några andra. Ett rent egoistiskt tänkande hos dem kunde ju

Onsdagen den
26 maj 1976

Alkoholpolitiken

vara att "jag vill inte avstå från mina konsumtionsvanor för att några ungdomar inte kan sköta drycken lika bra som jag". Det är till de människorna, som har detta egoistiska tänkande, som man kan vädja om solidaritet. Alla ungdomar är inte så starka att de förmår att avstå, och allra minst under kamrattryck. Brott- och olycksstatistiken talar sitt tydliga språk om vad som kan hända när sinnet blivit omtöcknat. Trots att jag håller med herr Kristenson om att vi i stort har en fin ungdom, kan den här statistiken tala om vad som har hänt under den tid vi har haft mellanölet.

Är det inte för den vanlige konsumenten värt att avstå från några tiondels procent alkohol i en dryck för att hjälpa så många andra som förmodligen är svagare? Jag kan för min del inte tänka mig något finare uttryck för solidaritet än så.

Att bryggeribranschen inte kan känna någon solidaritet vet vi sedan den stora reklamkampanjen 1965. Det är många osakliga – skulle jag vilja säga – och delvis oriktiga påståenden som den branschens företrädare har fört ut, dels när det gäller vad det svenska folket vill i den här frågan, dels med skrämseln om arbetslöshet och nedläggning av bryggerier om alkoholhalten sänks i ölet. Ena minuten säger man att det skall bli en avsevärd konsumtionsminskning för bryggeriernas produkter och andra minuten säger man att ungdomens missbruk kommer att fortsätta genom att ungdomarna dricker dubbelt så mycket av något alkoholsvagare ölsorter. Ett av de här påståendena måste ju absolut vara lögnaktigt – det säger sig självt. Man kan inte både minska konsumtionen och dricka dubbelt så mycket. Och jag vågar för min del hävda att bägge påståendena är osanna.

1965 fick bryggarna en mycket stor hjälp av massmedia, och det är inte utan att jag tycker att de har fått rätt mycket hjälp nu också. Med jämna mellanrum matas vi med opinionsundersökningarna i bryggarnas favör i massmedia. Men vi får inte reda på ett enda dugg i massmedia om de undersökningar som pekar i rakt motsatt riktning, och de undersökningarna har gjorts med minst lika stor säkerhet som de som har fått plats i massmedia. Jag vet att man försökt få plats i massmedia för de här andra undersökningarna men inte lyckats med det.

Jag skall inte här gå in på det sätt på vilket massmedia – eller kanske det är Bryggareföreningen som är den stora boven i dramat – har förvanskad SIFO-undersökningen. Det kommer säkerligen andra att göra längre fram.

Utskottet har haft att behandla åtskilliga andra motioner i samband med mellanölsfrågan och upplysningsfrågorna. I de flesta frågor har utskottet varit överens. Vi har varit överens om att man kan vänta med ställningstagandet till nästa år i ett flertal frågor utan att några större olägenheter uppstår.

I fråga om reklamen har dock utskottet redan nu krävt att största återhållsamhet skall iakttas, och någon ny ölkampanj får inte komma till stånd.

Jag ser det också som ett hoppingivande tecken för framtiden – även om man kan tolka herr Kristenson på flera sätt – att också herr Kristenson, herr Magnusson i Borås och herr Nilsson i Trobro har som målsättning att få ner den totala alkoholkonsumtionen. Det är faktiskt något ganska bra och t. o. m. något nytt, för den målsättningen har man kanske inte redovisat tidigare. Vi har ju från vår sida alltid hävdad att konsumtion och missbruk hör ihop, och därför ser jag det här uttalandet som något hoppingivande, även om jag inte är säker på att man tänker dra konsekvenserna av uttalandet.

Utskottet menar att vi utan några större olägenheter kan skjuta på en del av frågorna. Det gäller exempelvis frågan om etablering av nya butiker. Detta kan tas i ett större sammanhang, och vi tycker att servicefrågorna skall behandlas i samband med att vi behandlar hela frågan om spritkonsumtionen nästa år. Det anser vi så mycket mera som erfarenheterna från Finland, där man har ökat antalet butiker mycket kraftigt, inte visar på något särskilt bra resultat.

De reservanter som inte i nuläget vill göra någonting menar att vi som vill ha bort mellanölet för en skendebatt och att vi vill plöttra med saker och ting. Ölbruket, säger man, har sociala orsaker, och tar man bort de underliggande sociala orsakerna sjunker också alkoholförtäringen. Låt oss från utskottsmajoritetens sida instämma och säga att i många fall är utslagningen av människor sådan, att om man kan skapa ett annat samhälle får man också ner alkoholkonsumtionen en del. Jag tycker alltså att de som säger att alkoholkonsumtionen hänger samman med de sociala förhållandena delvis har rätt. Men det vore att föra en skendebatt om man trodde att hela orsaken är de sociala missförhållandena.

Vi har i dag en dubbelt så stor alkoholkonsumtion som vi hade på 1930- och 1940-talen – och det var ju den totala alkoholkonsumtionen vi skulle ha ner. Vi hade alltså på 1930- och 1940-talen inte mer än hälften så stor alkoholkonsumtion som i dag. Ingen kan få mig att tro att tillståndet för svenska medborgare var så avsevärt mycket bättre på 1930- och 1940-talen än vad det är i dag. Jag hävdar att det är raka motsatsen. Människorna måste i all rimlighets namn ha det socialt bättre nu än på 1930-talet, men ändå dricker man dubbelt så mycket.

Nej, den främsta anledningen är nog att vi slappnat av mot dryckesseden och att vi lämnar för stor plats för det privata vinstintresset i alkoholhanteringen. Jag tror också att lättillgängligheten spelar en rätt så stor roll.

Ingen kan få mig att tro att skoldansens ungdomar lider av en annan social missanpassning än sedens tryck. Och ingen kan få mig att tro att fotbollspubliken, som firar segern eller tömmer nederlagets bittra kalk, gör det på grund av social utslagning. Nej, man gör det av en helt annan orsak, nämligen den att vi har en dryckessed som liksom ger mig rätt att busa ner mig.

Dessutom tycker jag att reservanterna här för en skendebatt. I dag föreligger förslag som uppskattningsvis kan innebära en sänkning av den

Onsdagen den
26 maj 1976

Alkoholpolitiken

totala alkoholkonsumtionen i landet på omkring 10 % men det vill reserverna inte vara med om, trots att de säger sig vilja sänka den totala alkoholkonsumtionen i landet på omkring 10 %, men det vill re- att vi måste vänta och lösa problemen i ett större sammanhang. När man i dag omedelbart kan få en sänkning av alkoholkonsumtionen med 10 %, så vill man inte vara med om det.

Det sägs ofta att svenska folket ändå har haft en relativt hygglig utveckling när det gäller alkoholkonsumtionen. Vi har "bara" ökat konsumtionen med 50 % å 55 % sedan 1951. Många andra länder har ökat mycket mer. Det måste vara en tröst för ett tigerhjärta att vara nöjd med en ökning på 55 %, när man vill pressa ner den totala konsumtionen, och det måste vara samma tröst att veta att andra länder har lyckats sämre. Nej, detta att andra länder har lyckats sämre är inte något skäl för att mjuka upp restriktionerna, för i dessa andra länder har man slopat allt vad restriktioner heter – eller mjukat upp dem mycket kraftigt. I många fall har man ett helt fritt försäljningssystem, och det är i de länderna man har noterat den verkligt stora ökningen av alkoholkonsumtionen. Jag behöver här bara peka på det kaos som inträffade i Västsverige när man på försök började sälja mellanöl i livsmedelsbutikerna. Det försöket tvingades man avbryta för att undvika rena katastrofen.

Jag överskattar inte det nykterhetspolitiska värdet av att mellanölet kommer bort, men jag tror att det ändå är ett försök som ger något utslag i rätt riktning. Och det måste väl vara bättre att försöka göra någonting än att bara sitta och vänta, i den troligen färfästa förhoppningen att en beredskapsgrupp på några månader skall lyckas med vad alkoholpolitiska utredningen inte klarade på tio år. Jag tycker att det är ett färfäst hopp.

Sedan vill jag bara helt kort bemöta de två talare som har haft ordet här före mig. Herr Magnusson i Borås sade att det är fara för att vi, som vill ha bort mellanölet, tycker att vi har gjort vad som går att göra och att nu ingenting mer behöver göras. Men jag kan försäkra herr Magnusson att jag inte är nöjd med den begränsade åtgärd som ett borttagande av mellanölet innebär. Om herr Magnusson i skatteutskottet hade fört fram ett förslag om vidtagande av de restriktioner, som han här har talat för på andra områden, så skulle han ha fått utskottets helhjärtade stöd. Det är inte så att vi är nöjda med vad som i dag är föreslaget. Och när herr Magnusson säger att man måste ha tid på sig att utvärdera alkoholpolitiska utredningens arbete vill jag erinra om att remisstiden gick ut den 1 juli 1975. Det har alltså förflutit nästan ett år sedan dess, utan att vi har fått någon utvärdering.

Till herr Kristenson vill jag sedan säga att han överdriver våldsamt. Ingen av oss som vill ha bort mellanölet har sagt att all svensk ungdom är försupen. Det är inte det det gäller. Vi har sagt att de ungdomar som i dag missbrukar alkohol utgör en mindre del, och det står vi fast vid. Men det gäller att få bort den delen, eller åtminstone inte få den att öka. Och det gäller att hindra alkoholmissbruket från att sprida sig

ner i allt yngre åldrar. Alkoholmissbruk är nog så besvärligt om det sätter in senare i livet.

Herr Kristenson sade också att vi vill omyndigförklara svenska folket genom att ta bort mellanölet. Det skall få köpas fritt. Men det är bara en mycket liten gradskillnad mellan den omyndigförklaringen och den som herr Kristenson själv har gjort, när han varit med om att flytta in starkölet i systembutikerna. Och jag har aldrig hört att han vill ha ut det därifrån. Herr Kristenson säger att det är förmyndarmentalitet att ta bort mellanölet från den vanliga handeln. Men det är tydligen inte förmyndarmentalitet att ha starkölet kvar på systembutikerna! – Jag anser alltså att det är en gradskillnad.

Herr Kristenson citerade vad Rune Hermansson hade sagt. Jag ber då att få erinra om att herr Hermansson i alkoholpolitiska utredningen ställt sig bakom förslaget att mellanölet skall sänkas till 3,0 viktprocent eller utsättas för hårdare restriktioner. Det är hans konklusion av vad han har uttalat.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan i betänkande nr 64 på alla punkter utom en, nämligen punkt 1 moment 1, där jag yrkar bifall till reservation 1. Denna kommer andra att tala för.

I detta anförande instämde herrar Johansson i Jönköping, Petersson i Nybro och Magnusson i Tanum (samtliga s).

Herr MAGNUSSON i Borås (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan för min personliga del instämma i mycket av vad herr Wärnberg sade om de obehagliga verkningarna av mellanöl, sprit, narkotika och mycket annat.

Det sägs att konsumtionen i dag är högre än den var på 1930-talet. Det är någonting som vi alla har anledning att beklaga. Det är beklagligt att svenska folket och en stor del av den svenska ungdomen har använt sin standardförbättring till att i större utsträckning inköpa spritdrycker, trots att priserna gott och väl har följt med utvecklingen.

Herr Wärnberg säger att vi reserverar för en skendebatt. Det slår tillbaka på honom själv och de andra som i dag vill genomdriva ett beslut. Herr Wärnberg säger att vi reserverar inte vill vara med om några omedelbara åtgärder. Jag har emellertid visat på en del åtgärder som jag tycker att man skulle kunna vidta omedelbart. Men vad är det som man vill åstadkomma genom utskottet och den reservation där man nu vill sänka alkoholhalten i ölet? Jo, ett beslut som leder till åtgärd först om något över ett år! När det i alla fall dröjer så länge, kan vi lika gärna – menar vi – vänta på utvärderingen av APU och alla de remissyttranden som föreligger. Jag har själv sagt att jag är beredd att acceptera den procentsiffra som man då kan komma fram till, även om utvärderingen skulle visa att vi bör sänka procenthalten.

Det är inte vi reserverar som skall kritiseras för att utvärderingen

inte blivit gjord tidigare – det får herr Wärnberg tala med sina partikamrater i regeringen om. Jag hoppas att socialministern som nu är närvarande i kammaren försöker se till att utvärderingen görs så fort som möjligt. Vi menar att det är nödvändigt att ha den innan vi fattar ett beslut. När vi nu ändå har lagt ned så mycket arbete på att få fram ett stort utredningsmaterial finns det ingen anledning att i dag fatta ett beslut som vi sedan kommer att ångra.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Anledningen till att åtgärderna föreslås träda i kraft först om ett år är – det vet herr Magnusson i Borås lika väl som jag – att vi tar hänsyn till att bryggerinäringen behöver en viss omställningsperiod för att anpassa produktionen till ett svagare öl. Den omställningsperioden kommer man att behöva även om beslutet fattas nästa år. Det betyder att ni reseranter vill skjuta upp beslutet minst ett år. Under ytterligare ett år kommer vi då att ha kvar mellanölet i handeln. Vi kommer alltså under ytterligare ett år att ha kvar den högre alkoholkonsumtionen. Ni säger att ni vill ha ned alkoholkonsumtionen, men ni är tydligen inte villiga att vidta reella åtgärder för att få ned den.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Det finns anledning att beklaga att ämnet för denna debatt blivit så begränsat. Alkoholstyrkan i mellanölet och frågan om hur det skall försäljas är en detalj i ett större alkoholpolitiskt sammanhang. Om regeringen, som planerat, lagt fram ett samlat program mot alkoholskadorna på grundval av alkoholpolitiska utredningens överväganden, skulle ölfrågan ha fått sina rätta proportioner. Genom regeringens underlåtenhet riskerar vi nu än en gång att allmänheten får bilden att riksdagens intresse för alkoholfrågorna inskränker sig till antalet procent och promille i det öl som får försäljas i livsmedelsbutikerna.

Det är – å andra sidan – inte möjligt för oss som är övertygade om att det nuvarande mellanölet förorsakar omfattande sociala och medicinska skador att stillatigande acceptera att regeringen förhalar även denna fråga. Alkoholpolitiska utredningen arbetade i nästan tio år. Under den tiden steg alkoholkonsumtionen med över 30 %. Skadeverkningarna är så omfattande att det vore oansvarigt att inte söka få till stånd en förändring. Och även om mellanölsfrågan är en detalj, är den uppenbart en detalj av stor vikt, framför allt för nykterhetsläget i stora ungdomsgrupper.

Lärare, ungdomsledare, socialarbetare, föräldrar – det är många som delar oron över den stegrade konsumtionen av mellanöl bland ungdomar som är 15, 14, 13 år eller ännu yngre. All sakkunskap är överens om att alkoholkonsumtion hos så unga är särskilt farlig och kan vara förödande för hela deras framtid.

Mellanölskonsumtionen var 1975 högre än något tidigare år sedan denna typ av öl infördes. De uppgifter som för ett par år sedan gjorde gällande

att kulmen var nådd var alltså felaktiga. Konsumtionen har fortsatt att öka, och av allt att döma har skadeverkningarna växt i ungefär samma takt.

Den fråga vi då står inför är denna: Är folkets majoritet, bestående av vuxna, skötsamma människor, av solidaritet med de unga beredd att avstå från den bekväma valfrihet det innebär att kunna köpa mellanöl i livsmedelsbutiken? Mitt bestämda intryck är att de allra flesta, om frågan ställs så, är beredda att acceptera en alkoholpolitik med vissa restriktioner. Om man granskar de opinionsundersökningar som gjorts, visar även dessa att en stor del av svenska folket kan tänka sig att avstå från möjligheten att köpa mellanöl i detaljhandeln för att därmed minska alkoholskadorna bland ungdom.

Det var två argument som framför allt motiverade införandet av mellanölet 1965. Det första åberopade smaksynpunkter: ett öl borde hålla åtminstone 3,6 % alkohol för att få rätt smak. Det andra kan vi kalla "övergångsteorin" – alltså tron att människor skulle gå över från starkare alkoholdrycker till mellanöl.

Vad beträffar smaksynpunkterna, så har bryggeritekniken gjort betydande landvinningar. Man har lyckats framställa lättöl som inte ens experter kan särskilja från de bästa kvalitetssorterna av mellanöl. Därmed har smakargumentet helt förlorat sin aktualitet.

Det andra argumentet som också utnyttjades som motiv för mellanölets införande, den s. k. övergångsteorin, innebar att man skulle få folk att avstå från att gå till Systembolaget för att köpa starkare drycker i och med att ett öl av kontinental typ blev lättillgängligt genom att det kunde köpas i vanliga affärer. Konsumtionen skulle helt enkelt styras över på de svagare alkoholdryckerna genom mellanölets introduktion i detaljhandeln.

Men utvecklingen har varit den rakt motsatta: totalkonsumtionen av alkohol har ökat kraftigt, vilket beror på att konsumtionen av alla de starkare alkoholsorterna – starksprit, vin och starköl – har ökat. Mellan åren 1966 och 1975 ökade konsumtionen av starksprit från 8,44 till 9,45 volymliter per invånare över 15 år. Vinkonsumtionen fördubblades under samma tid, och starkölskonsumtionen ökade samtidigt med 50 %. Till detta kommer då den helt nya mellanölskonsumtionen, som i hög grad har bidragit till den ökade totalkonsumtionen av alkohol.

Den gamla pilsnern, den svagaste av alla alkoholsorterna, är den enda dryck som under perioden visar minskning. Det har alltså skett en kraftig övergång från svaga till starkare alkoholdrycker, och konsumtionen har ökat. Övergångsteorin har i grunden visat sig slå fel.

En stor majoritet i folkpartiets riksdagsgrupp röstade redan 1972 för att mellanölsförsäljningen i livsmedelsbutikerna skulle upphöra. Vi ansåg att tillgängliga fakta visade att mellanölsbeslutet 1965 var ett misstag och att det var hög tid att rätta till det. Riksdagens majoritet delade som bekant inte vår bedömning den gången. Vad som sedan hänt har bekräftat det vi då fruktade: mellanölsmissbruket har vuxit och blivit

ett ännu större problem. Det förekommer att lärare klagar över att arbetssituationen i skolan efter lunchrasten är olidlig – en del elever har då passat på att dricka flera burkar mellanöl. Efter skolans slut fortsätter konsumtionen. Åldersgränsen för inköp i affärerna har tyvärr inte haft avsedd effekt. Ungdomsgårdsföreståndare kan berätta om hur mellanölet förstör försök till konstruktiv aktivitet. Fältassistenter bekräftar att mellanölsbruk ofta blir inkörsporten till hasch och ännu farligare narkotika.

Det låter sig sägas att mellanölsproblemet bara är ett uttryck för djupare liggande samhällsproblem och att det vore bättre att koncentrera sig på att lösa dem. Från folkpartiets sida menar vi att det inte finns något motsatsförhållande mellan dessa arbetssätt. Långsiktigt söker vi skapa ett samhälle där människorna inte behöver ta till alkohol som flyktmedel. Kortsiktigt arbetar vi på att i den verklighet där vi lever begränsa problemen. Och den verklighet vi ser – det är den jag nyss beskrev. Att offra ytterligare generationer barn och ungdomar och nöja sig med en from förhoppning att övriga samhällsförändringar skall lösa alkoholproblemen så småningom, är en inställning som vi i folkpartiet inte kan acceptera.

Folkpartiet står alltså fast vid den uppfattning majoriteten av riksdagsgruppen hävdade redan 1972: mellanölet bör avskaffas.

Liksom 1965 framförs det också i den aktuella debatten en "övergångsteori". De som då uttryckte förhoppningen om en övergång från starkare drycker till mellanöl fruktar nu övergång från mellanöl till vin och sprit. Det finns naturligtvis anledning att ta mycket allvarligt på den frågan. Ingen kan med säkerhet uttala sig om hur dryckesmönstret kommer att förändras om mellanölet tas bort. Skulle riksdagen besluta slopa det nuvarande mellanölet måste vi naturligtvis noga följa konsumtionsutvecklingen. Min bedömning är att det i den grupp vi här först och främst måste tänka på – de yngsta tonåringarna – kommer att bli en förbättring. Det är i den gruppen lättillgängligheten haft det mest förödande resultatet.

En intressant passus i skatteutskottets betänkande behandlar målet för samhällets alkoholpolitik. Utskottet har enhälligt ställt sig bakom följande formulering: "Det är därvid enligt utskottets uppfattning av stort värde att alkoholfrågorna i fortsättningen infogas i sitt sammanhang och att ett klart mål uppställs för en flerårig insats syftande till att begränsa den totala, alltför höga alkoholkonsumtionen och till att komma till rätta med alkoholmissbruket." Detta är en målsättningsformulering som går längre än vad regeringen och alkoholpolitiska utredningen tidigare gjort. APU talade ju endast om "återhållsamma alkoholvanor". Utskottets formulering ansluter väl till vad folkpartiets landsmöte uttalade om alkoholpolitiken i november 1975. Vi noterar med mycket stor tillfredsställelse denna enhälliga uppslutning bakom kravet att alkoholkonsumtionen måste pressas tillbaka.

Om riksdagen i dag beslutar att riva upp det olycksaliga mellanölsbeslutet från 1965, har riksdagen tagit ett första steg för att förverkliga

den målsättning skatteutskottet satt upp.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 2. Skulle detta yrkande inte vinna kammarens bifall kommer huvuddelen av folkpartiets riksdagsgrupp självfallet att biträda utskottets hemställan. Båda yrkandena innebär ju att mellanölet avskaffas.

Nr 138

Onsdagen den
26 maj 1976

Alkoholpolitiken

I detta anförande instämde herrar Westberg i Ljusdal, Enlund, Jonsson i Mora, Sellgren, Hyltander, Hörberg, Åberg, Hägelmark, Löfgren, Sven Gustafson i Göteborg och Karl Bengtsson i Varberg samt fröken Hörlén och fru Swartz (samtliga fp).

Herr ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Då det stod klart att den alkoholpolitiska utredningens betänkande inte skulle leda till någon proposition under vårriksdagen, som tidigare aviserats, har det ju medgivits motionsrätt i anledning av inträffad händelse, och motionärer från samtliga riksdagspartier har utnyttjat denna motionsrätt. Från vänsterpartiet kommunisterna har motionen 1975/76:2214 avlämnats och det är på denna motions grundval som jag deltar i debatten här i dag.

Jag vill inledningsvis påpeka att mellanölets borttagande från den allmänna handeln endast utgör ett av sammanlagt sex yrkanden i motionen. Motionens sex yrkanden måste ses som en helhet, och det går inte att utseparera endast en punkt ur detta totalsammanhang utan att det hela blir skevt. Det är emellertid vad som skett vid behandlingen i skatteutskottet.

Jag vill därför betona att jag inte anser att borttagandet av mellanölet ur den allmänna handeln löser några generella problem inom alkoholpolitiken. Vad det handlar om är att en stor majoritet av folket i solidaritet med vissa riskgrupper i samhället avstår från att ha tillgång till en dryck som utan någon nämnvärd uppoffring kan ersättas av en annan. Avlägsnas mellanölet så avlägsnas också den fokusering som skett kring denna dryck ur den alkoholpolitiska debatten, och det kan bli utrymme för en debatt om de verkliga problemen, som är av en helt annan och genomgripande natur och berör hela vårt arbets- och samhällsliv.

En grundläggande fråga, som ofta ställs i den alkoholpolitiska debatten, är varför människorna brukar alkoholdrycker. Något svar på den frågan, som är oomtvistat, torde inte föreligga. Men några, som jag ser det, avgörande motiv kan i alla fall anföras.

Varje levande människa har ju ett medvetande och genom sina sinnen upplever hon sin omgivning. Denna upplevelse kan vara endera positiv eller negativ. I det fall omgivningen upplevs som negativ borde den riktiga reaktionen vara att analysera orsakerna till det och söka påverka omgivningen så att den blir mindre negativ eller kanske rent av positiv. En förändring av omgivningen, den sociala miljön, kan te sig svår att genomföra och fordra en långvarig kamp, där förbättringarna syns komma långsamt eller inte alls. Ibland kan det också hända att utvecklingen

går åt andra hållet och miljön försämras. Då möjligheten till förbättring av den omgivande sociala miljön ter sig avlägsen för den enskilde, ligger det nära till hands att söka en annan väg. Denna andra väg innebär att man inte alls försöker kämpa för en bättre social situation utan i stället förvänder sin egen verklighetsuppfattning med alkohol eller andra droger. Den som väljer den sistnämnda vägen väljer en tillfällig verklighetsflykt i stället för kamp. Den som valt flyktens väg riskerar också att bli beroende av medlet och helt dras bort från kampen för bättre sociala villkor.

Men hur skulle läget bli om vi kunde skapa en verkligt positiv social miljö för alla både inom och utom arbetslivets område? Skulle då behovet av drog- och alkoholbruk försvinna? Nej, det är inte troligt att bruket skulle försvinna, men väl att det skulle kunna minskas. Möjligheten att hjälpa dem som kommit i svårigheter skulle säkert också öka.

Söker vi finna några ideologier bakom alkoholpolitiken går det att urskilja två betraktelsesätt, dels det alkoholliberala, dels det helnyktra. Alkoholliberalerna anser att alkoholbruk i sig inte är skadligt. Det de vill bekämpa är vad de kallar missbruk och de skador som följer av missbruk. Målet för alkoholliberalerna är ett alkoholskedefritt samhälle. I det helnyktra betraktelsesättet fördöms allt bruk av alkohol, och målsättningen är ett alkoholfritt samhälle. Jag skall försöka att göra en kort granskning av båda ideologierna.

Vad först gäller den alkoholliberala linjen är det, enligt min mening, inte riktigt att det alkoholliberalerna kallar för missbruk endast beror på bakgrundsfaktorer. Alla som brukar alkohol riskerar att komma in i ett beroendeförhållande till medlet. Används alkohol som flyktmedel kommer konsumtionen efter hand att öka och därmed risken för beroende. Självfallet är det positivt att samhället söker förbättra livsmiljön och därmed undanröja en rad faktorer som befordrar alkoholmissbruk. Men orsakerna till alkoholmissbruk är komplexa. Därför räcker det inte med att bara söka angripa bakgrunden, åtgärder måste också sättas in mot själva medlet och den sociala traditionen. Min mening är att alkoholliberalernas tes "frihet under ansvar" inte håller. Den håller inte därför att det i verkligheten inte rör sig om något fritt val under ansvar. Det fria valet sätts ur spel av en överväldigande stark alkoholtradition, och framför allt sätts det fria valet ur spel då det gäller ungdom och människor med sociala svårigheter.

Vad sedan gäller den helnyktra ideologin så omfattar jag den i väsentliga delar. Men även mot den kan riktas invändningar. I det helnyktra betraktelsesättet ligger en tendens att söka lösningen på problemen hos den enskilda människan och hennes beteende och att inte ta hänsyn till hur den bakomliggande miljön ser ut. En moraliserande inställning till alkoholbrukare kan också ligga nära till hands. Vad det måste handla om är en kombination av åtgärder mot negativa sociala bakgrundsfaktorer och ingrepp mot själva medlet.

En praktiskt politisk fråga är inställningen till restriktioner beträffande

själva medlet, och det är ju det som vi i huvudsak diskuterar här i dag. De som bygger sitt handlande på den helnyktra filosofin vill ofta införa långtgående restriktioner. Jag menar att det inte går att lösa alkoholproblemet med restriktioner. Vore det så skulle ju totalförbudet vara den slutliga lösningen. Men trots detta måste restriktioner tillgripas i vissa fall. Skall restriktioner tillgripas, är det väsentligt att de utformas så att de inte förlorar förankringen hos allmänheten. Drivs restriktioner så långt att allmänheten inte ser dem som meningsfulla, riskeras att också nödvändiga restriktioner förlorar allmänhetens stöd. Som jag ser det, är sådana restriktioner som beslutas av solidaritet med utsatta grupper i samhället nödvändiga. En allmän inriktning av alkoholpolitiken måste vara att söka minska totalkonsumtionen och därmed också alkoholskadorna.

En utsatt grupp i samhället är ungdomen, och till ungdom får man numera tyvärr räkna också barn. Tillkomsten av mellanölet har klart skadat ungdomen och tenderat att skada unga i allt lägre ålder. Det är sannolikt att dessa problem varit mindre om mellanölet aldrig kommit ut i den allmänna handeln. Om riksdagen beslutar att mellanölet skall försvinna, vilket jag hoppas, är det en förändring som de vuxna medborgarna bör ta i solidaritet med utsatta grupper i samhället. Det är knappast heller någon uppoffring av betydelse, då det ju finns alkoholsvaga drycker som smakar så lika att de knappast går att skilja från mellanölet på grund av smaken. Det är f. ö. en betydligt mer konstruktiv åtgärd från bryggerinäringens sida, om den inriktar sig på att göra smakliga alkoholsvaga drycker i stället för att, som skett tidigare, rikta mellanölsreklam direkt till ungdom.

Som jag inledningsvis nämnde, har motionen nr 2214 inte behandlats till alla delar i skatteutskottet. Endast yrkandena 2 och 5 i motionen tas upp i utskottets skrivning. Vad gäller yrkande 2, om förbud mot alkoholreklam, är behandlingen mycket summarisk. Utskottet anför endast att utredning pågår och avstyrker yrkandet med hänvisning till detta förhållande. Att frågan är under utredning behöver dock inte hindra riksdagen från att uttala sig i principfrågan. Utredningens uppgift blir då att utreda tillämpningen av riksdagens uttalande.

Yrkande 5 i motionen 2214 är utformat så att mellanölet skall tas bort ur den allmänna handeln eller, om det skall finnas kvar, säljas endast i systembutiker. Det innebär att vi inte givit oss in i någon diskussion om tiondels procent, som av allmänheten kan uppfattas som mindre seriös. Då det emellertid finns pilsner på marknaden med en halt av 2,8 %, innebär vårt yrkande i praktiken att detta blir den högsta alkoholhalten hos det öl som finns kvar i den allmänna handeln. Den reservation som ligger närmast vårt motionskrav är därför reservation nr 2.

I motionen 2214 tar vi också upp frågan om överförande av bryggerinäringen i statens ägo, en fråga som inte tas upp av APU. Motionärerna anser att allt privat vinstintresse skall elimineras från det område

som har att göra med hanteringen av alkoholhaltiga drycker, och därför finner vi att bryggerinäringen i sin helhet bör överföras i statens ägo.

Vi yrkar vidare på att alla organisationer inom landet som vill genomföra antidrogprogram, med särskild betoning på ungdomsorganisationer, skall erhålla bidrag av statsmedel. Dessutom yrkas att statliga anslag skall utgå till kommunerna för anordnande av positiva fritidsmiljöer för i första hand ungdom. Slutligen kräver vi att riksdagen uttalar att den övergripande målsättningen för alkoholpolitiken skall vara återhållsamhet i fråga om alkoholbruk och minskad totalkonsumtion i samhället.

Därefter skall jag kort kommentera något av vad tidigare talare har anfört.

Herr Kristenson hade vänligheten att säga att den motion som jag har skrivit var välskriven, och det tackar jag för. Jag hoppas att herr Kristenson i väsentliga delar kan vara överens med mig om innehållet i den.

Herr Kristenson tog också upp frågan om tro och vetande i dessa frågor. I den mån det nu finns trosriktningar, vilket jag ställer mig rätt tvivlande till, är jag av den meningen att man i detta sammanhang som i alla andra sammanhang i samhället skall försöka bygga på vetande och inte på vad man tror. Så långt är jag överens med herr Kristenson.

Slutligen erinrar jag mig debatten 1972, då man i utskottsskrivningen tog upp sysselsättningsaspekten i denna fråga. Man menade att om mellanöl inte framställs blir det sämre med sysselsättningen, bryggerierna får sälja mindre och folk kanske blir arbetslösa. Jag sade redan vid det tillfället att detta var ett ohållbart argument. Även om ett mellanölsförbud skulle skapa arbetslöshet, kan vi inte försvara ett sådant argument. Jag är själv anställd vid en industri som tillverkar bl. a. material som man använder i krig. Inte vid något tillfälle har jag hört den tanken utvecklas att vi kanske skulle behöva ha ett krig för att få arbete på den arbetsplatsen. Jag finner resonemanget att man måste framställa mellanöl för att skapa sysselsättning ha ungefär samma bärkraft.

Nu behöver ju konsekvensen inte alls bli mindre sysselsättning – herr Wärnberg har ju redan berört den frågan.

Herr talman! Eftersom vpk inte är representerat i skatteutskottet, har vi inte kunnat reservera oss till förmån för yrkandena i motionen 2214.

Jag yrkar därför bifall till motionen 1975/76:2214, yrkandena 1–6.

Herr CARLSTEIN (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att framföra några synpunkter i anslutning till reservationen 1, som behandlar informationsfrågorna.

Även om alkoholpolitiska utredningens förslag har fått ett blandat mottagande, har det i ett stycke funnits en ganska stor enighet – det behövs ytterligare insatser när det gäller upplysningsverksamhet och information i alkoholfrågan.

Landets ungdomsorganisationer har sedan budgetåret 1972/73 haft möjligheter att erhålla bidrag till upplysningsverksamhet då det gäller

alkohol- och narkotikaproblem.

Huvudman för anslaget har varit statens ungdomsråd. För innevarande budgetår har anvisats 2,5 milj. kr. för upplysning om alkohol- och narkotikaproblemen. Under de fyra år som medel funnits tillgängliga har statens ungdomsråd fördelat 9,4 milj. kr. till 43 olika organisationers upplysningsverksamhet.

Intresset från ungdomsorganisationernas sida har varit mycket stort. Ungdomsrådet har haft att behandla inte mindre än 190 ansökningar till ett sammanlagt belopp av över 40 milj. kr. Viljan och ambitionerna att göra någonting på detta område har alltså varit betydligt större än vad tillgängliga medel har givit utrymme för.

I den nu behandlade propositionen 1975/76:142 redovisas att ungdomsorganisationernas insatser har varit värdefulla och givit positiva erfarenheter. Det betonas också att det är angeläget att folkrörelserna erbjuds goda möjligheter att medverka i upplysningsverksamheten.

Personligen tror jag att det är en utomordentligt viktig fråga hur informationsverksamheten skall bedrivas. Skall man nå ut till unga människor, så skall det vara ungdomarna själva och deras organisationer som står för informationen.

Ungdomsorganisationerna har under de gångna fyra åren fått värdefulla erfarenheter och borde nu rimligtvis erbjudas ytterligare möjligheter att bygga ut informationsverksamheten. Därför bör ungdomsorganisationerna få ökade resurser att satsa på informationssidan. Därigenom tar vi till vara den möjlighet som här föreligger att visa uppskattning av ungdomsorganisationernas insatser.

Vi reserverar bakom reservationen I menar att det är en riktig åtgärd som föreslås i propositionen, när det gäller sammanläggningen av de anslag som nu finns på finans- resp. utbildningsdepartementets huvudtitel och som disponeras av statens ungdomsråd resp. skolöverstyrelsen. Vi anser det också välbetänkt att beloppet räknas upp till 4 milj. kr., men vi tycker att det hade varit bättre att låta hela anslagsbeloppet stå till statens ungdomsråds förfogande. Utan att på något sätt misstro socialstyrelsens nämnd för hälsovårdsupplysning menar vi att det blir en rationellare behandling av anslaget, om det disponeras av en huvudman.

Det här utesluter givetvis inte att det kan och även bör ske ett samråd mellan statens ungdomsråd och såväl skolöverstyrelsen som socialstyrelsens H-nämnd då det gäller att disponera medlen på det effektivaste sättet.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen I av herr Wärnberg m. fl. och i övrigt till utskottets hemställan.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag kommer att framföra några allmänna synpunkter på mellanölsfrågan. Kammarans ledamöter torde vid det här laget ha klart för sig vilken ställning till mellanölet jag redan har tagit.

Jag vill först meddela att jag inte ändrat åsikt i mellanölsfrågan sedan.

den behandlades i riksdagen torsdagen den 24 maj 1972. I stället har jag stärkts i min åsikt. Då framförde jag i en reservation till skatteutskottets betänkande den uppfattningen att en sänkning av alkoholhalten i mellanölet, förslagsvis till 3 %, skulle vara en åtgärd som borde tas upp till förnyad prövning. I klämmen på reservationen yrkade jag "att riksdagen med bifall till motion 1972:1602 begär att alkoholpolitiska utredningen får i uppdrag att ompröva frågan om en sänkning av alkoholhalten i mellanölet i enlighet med de i motionen angivna riktlinjerna". Reservationen avslogs i riksdagen med 142 röster. 126 ledamöter röstade för reservationen och 65 avstod.

Jag vidhåller vad jag då sade: Det var fel att mellanölet infördes. Det är ofta svårt att förutse vad som kommer att ske; det är naturligtvis lättare att vara efterklok. Ingen kunde då räkna med att mellanölet skulle bli så begärligt för ungdomarna som berusningsmedel och för många ungdomar leda till allvarliga alkoholproblem. Det finns faktiska bevis för att så är fallet. Och man frågar sig: Vad kostar ölmissbruket bland ungdomarna samhället? Det torde uppgå till stora summor. Den här frågan har stötts och blötts under många år, uppgift har stått mot uppgift, många har ändrat åsikt från en tid till annan och forskarna har heller inte varit riktigt överens. Vad skall man tro på? Här måste erfarenheterna, utvecklingen och det egna omdömet få avgöra vilken ställning man skall inta i den frågan.

Bryggerinäringen är mån om ölet, och här har reklamkampanjerna avlöst varandra: Öl som sällskapsdryck, öl till macka, öl är ofarligt osv. Man har strävat efter att göra mellanölet så begärligt som möjligt, och detta har man naturligtvis gjort i ett visst syfte: att tjäna pengar.

I regel använder de vuxna mellanölet som måltidsdryck, medan ungdomarna oftast dricker mellanöl för att berusa sig. Jag vill tillägga att detta givetvis inte gäller alla ungdomar. Men mellanölet torde vara det vanligaste berusningsmedlet för ungdomarna. Detta kan bero på att det är lättillgängligt. Ungdomar börjar inte sina alkoholvanor med att dricka vin eller sprit eller med att använda narkotika. De flesta av dem börjar med mellanöl och kompletterar sedan ruset med andra droger. Dagen efter ett rus är det också vanligt att de använder mellanölet som s. k. återställare.

Jag har diskuterat ungdomarnas mellanölsproblem med min dotter. Hon har arbetat som socialinspektör under många år och är nu anställd som kurator bland ungdomar. Hon har samma uppfattning om mellanölet som jag. Jag tror att man får mera sakliga uppgifter från dem som varje dag arbetar med de här problemen än man får av enskilda personer. Ungdomarna vet att vin, sprit och narkotika är farliga för hälsan, medan de däremot tror att mellanöl är ofarligt. Det finns även vuxna människor som har den uppfattningen. Man hör ibland att de säger: Se på ölgubbarna; de är friska och de ser ut att må mycket bra av att dricka öl!

Mellanölet har börjat användas i lägre och ömtåliga åldrar, och vi vet att det förekommer berusning bland barn. Föräldrarna är förtvivlade.

Det anser jag vara mycket allvarligt.

Nu resonerar många så här: Tar vi bort mellanölet så dricker ungdomarna bara fler flaskor av det svagare ölet och uppnår därigenom samma berusningseffekt. Ungdomarna kan även övergå till att dricka vin och sprit eller till att använda narkotika. Det vet vi så litet om, och jag anser inte detta vara något försvar för att behålla mellanölet.

Då mellanölet infördes ansåg man att alkoholmissbruket skulle minska, att svagare alkoholdrycker med god smak skulle väljas. Vi har faktiskt sett resultatet nu.

Då det gäller vuxna och mellanölet som måltidsdryck tror jag att bryggerierna kommer att tillverka ett 3-procentigt öl med fyllig och god smak som ersätter mellanölet. Marknadschef Ulf Norman säger att Pripps skall försöka producera ett s. k. folköl som smakmässigt kan jämföras med mellanölet och att de första brygderna snart är färdiga för provsmakning. Han påpekar också att om mellanölet slopas i detaljhandeln från den 30 juni nästa år kan Pripps genast börja tillverka det nya ölet.

Av den statistik som vi har fått ta del av framgår att konsumtionen av mellanöl från 1965 till 1975 ökade från 41 miljoner liter per år till 321 miljoner liter per år. Endast under år 1973 och 1974 sjönk konsumtionen något, men den ökade kraftigt igen 1975.

Det talas allmänt om att det är beslutet om att införa mellanöl som lett till att ungdomarnas alkoholmissbruk ökat och att därigenom brottsligheten har ökat. Därför anser jag att det är riksdagens skyldighet att vidta åtgärder för att motverka detta. Svaret måste bli: Bort med mellanölet!

Det är fördröjningen av den aviserade propositionen om alkohollagstiftningen och därav föranledda motioner som gjort att mellanölsfrågan redan nu kommit upp i riksdagen.

Skatteutskottet har genom sitt ställningstagande att mellanölet skall försvinna tagit första steget för att bekämpa ungdomarnas alkoholproblem. Men jag vill upprepa att inte alla ungdomar har sådana problem. Det finns också fin ungdom.

Jag vill inte påstå att ungdomarnas alkoholproblem beror endast på mellanöl, men jag anser att mellanölet starkt ökat detta problem. Och det är ungdomarna vi i första hand vill skydda. Missbruket omfattar alla alkoholdrycker. Jag tror att alkoholmissbruket ligger mycket djupt bland många ungdomar. Ungdomarna borde ägnas större omvårdnad i hemmen. Familjetragedier kan vara en bidragande faktor. Ungdomarna kan ha misslyckats på ett eller annat område, t. ex. i skolan eller på arbetsplatsen. Många ungdomar går arbetslösa, och de kan därigenom ha hamnat i dåliga gäng.

Jag vill påstå att föräldrarna och skolan här har en mycket stor uppgift att fylla. Ungdomarnas sysselsättning är en annan stor fråga som samhället snarast måste lösa. Jag tror på sociala insatser i förebyggande syfte.

Det vi nu diskuterar är en fråga som angår oss alla, och här måste varje svensk medborgare ta sitt ansvar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan och även till reservationen 1, som inte jag men herr Carlstein nyss har berört.

Herr förste vice talmannen BENGTSO (c):

Herr talman! Pripps Bryggerier, som tillverkar 55 % av allt öl i Sverige och som till största delen ägs av staten, bör gå ur Svenska bryggareföreningen.

Herr Kristenson ifrågasatte om riksdagens ledamöter fritt kan rösta som de vill om den fråga vi diskuterar nu. Det tror jag att vi kan göra och kommer att göra. Men man kan konstatera att det har förts en intensiv kampanj för att om möjligt påverka riksdagsledamöternas ställningstagande. Det är därför jag menar att Pripps Bryggerier skall gå ut ur Svenska bryggareföreningen. Föreningens uppgifter är nämligen så tvivelaktiga och tendentiösa att det inte är riktigt att staten tillhör en sådan organisation.

Jag tar dess skrift, som har det för mig litet besynnerliga namnet Fakta – sådana finner jag ytterst sällan i denna skrift, som jag dock läser varje gång. Det kan ju hända att den har en viss inverkan. På första sidan i det nummer som jag fick nu senast talas det om förslag att sänka alkoholstyrkan i mellanölet med några tiondels procent. Några tiondels procent – vem har föreslagit det? Jag fann till min ledsnad att herr Magnusson i Borås hade accepterat detta resonemang utan vidare. Vad är det fråga om att göra? Här blandar man ihop procentenheter och procent. Att sänka mellanölets alkoholstyrka från 3,6 till 3,0 % innebär 17 % sänkning av alkoholhalten. Sänker man till 2,8 %, som jag hoppas skall bli fallet, är det 22 % sänkning av alkoholhalten. Att det sprids sådana vilseledande uppgifter från Svenska bryggareföreningen – bara ett exempel – är tillräckligt för att vi inte skall stödja en sådan organisation.

Som också herr Wörnberg påpekade tidigare har det varit en hetskampanj i massmedia – tidningar, TV och radio – för att försöka påverka oss här i riksdagen, och det är det som jag tycker är en otrevlig företeelse.

Jag kan tala om en annan sak. Vi hade en nykterhetsrörelsens informationstjänst. Det fanns två anställda, en som fick göra allt arbete med uppgifter etc. och en kvinnlig anställd som arbetade med att skicka ut detta material. Denna informationstjänst har nu slutat sin verksamhet av brist på medel. Det fanns inte möjligheter att uppehålla den. Jag hoppas att man från regeringens sida beaktar detta så att det i varje fall kan finnas någon möjlighet att från den andra sidan sprida fakta och upplysningar.

Beträffande den sänkning som skulle göras nu sade herr Kristenson att han inte skulle diskutera procent – det skulle vara fakta i det här fallet. Det tycker jag också att det skall vara. Om man gör denna 17-procentiga sänkning av alkoholhalten, så betyder det att drygt 2 miljoner liter 100-procentig alkohol försvinner. Detta är fakta. Så mycket gör denna sänkning. Tar man den 22-procentiga sänkningen, så blir det ännu större

minskning.

Visst är nykterhetstillståndet bättre i vårt land nu än det var tidigare. Vi kan ju inte säga som Palmær sade på sin tid, att på Stockholms slott sitter kung Oscar och bara nickar och nickar, och kring honom står hans svenska folk och bara hickar och hickar. Vi har inte en sådan situation i vårt land i dag. Herr Kristenson beskrev situationen, och visst har det blivit bättre.

Men man kan i alla fall inte komma ifrån att vi har 300 000 svårt alkoholskadade människor. Svenska folket super för 23 milj. kr. om dagen, och alkoholbruket åstadkommer en nationalekonomisk förlust på uppskattningsvis 10–12 miljarder kr. om året. Det är bara några kända fakta som jag ber att få upprepa och som visar att det i alla fall är stora bekymmer med detta.

Nu föreslås i moderatreservationen – herr Kristenson är ju på samma linje, men för enkelhetens skull talar jag om moderatreservationen – att vi skall uppskjuta frågan. Ja, herr Wörnberg påpekade ju att i nära tio år höll man på och utredde dessa problem. Det kom ett specialbetänkande om ölet, och det kom en massa uppgifter i slutbetänkandena. Det finns väldigt mycket uppgifter. Det är ett år sedan remisstiden gick ut. Det har hänt väldigt mycket. Vi har under lång tid här i riksdagen diskuterat frågan hur länge man egentligen skall vänta.

Jag tycker att det finns anledning att ta itu med saken, så att frågan verkligen blir avgjord någon gång.

För nykteristen personligen är mellanölet helt likgiltigt. Nykteristen dricker inget mellanöl, så det har ingen betydelse om det finns eller inte finns.

Vad som påvisats i dagens debatt är att det blir väldiga skadeverkningar. Detta kan vi inte undgå att se – det är omöjligt när man studerar skolöverstyrelsens undersökningar och andra undersökningar. Man måste ta ad notam vad som sagts från den sidan i synnerhet från skolöverstyrelsen.

Det är intressant att se på hur mellanölet kom till. Vi hade före 1955 ett öl på 2,8 viktprocent, och dessförinnan var det 3,2 viktprocent. Vidare fanns det ett exportöl som bara såldes på export. Det drack svenskarna i utlandet, och så kom de hem och sade: Det där var bra – vi skulle ha sådant i Sverige också.

1955 kom ett starköl. Det stod att det fick ha högst 4,5 % alkoholstyrka. Dåvarande finansministern Per Edvin Sköld – mycket intresserad godtemplare i hela sitt liv – föreslog denna åtgärd. Men han hänförde starkölet till spritdryckerna – det fick bara säljas på Systembolaget och bara serveras på restauranger som hade spriträttigheter. Det blev ingen framgång. Bryggerierna tog fel; det blev bara ett ytterst ringa intresse för detta. Det var endast litet nyfikenhet i början, och sedan blev det inte mycket.

Bryggeriindustrin kände sig besviken, och man kom igen 1957 och tog fram en annan sorts öl. Det kallades starköl II B, men det var också ett starköl. Det misslyckades, för riksdagen avslög förslaget i frågan.

Per Edvin Sköld var den främsta bekämparen av detta. Det blev inget starköl II B.

Vad tog man sig då för i stället? Jo, man kom igen och gav ölet det förskönande namnet mellanöl. Det var på 3,6 viktprocent, och då skulle man få igenom det.

Vad var det bryggeriindustrin ville den gången? Var det att tillverka 3,6-öl därför att det hade så hög kvalitet? Nej, ärade kamrater i riksdagen, det kunde man göra tidigare, för det stod i författningen från 1955 att det skulle vara ett öl på *högst* 4,5 viktprocent. Det var fullständigt fritt att tillverka ett öl på 3,6 viktprocent också.

Men det var inte det man ville ha. Det var försäljningen man siktade på. På den tiden fanns det 25 000 speceriaffärer och 4 000 ölkaféer, och det var där man ville sälja mellanölet utan någon som helst restriktion.

Detta är också huvudfrågan i dag. Om vi nu beslutar enligt utskottets förslag eller enligt reservationen 2, som jag hoppas det blir, så är det *inget hinder för bryggerierna att tillverka 3,6-öl, för det står högst 4,5 i författningen*. Det blir bara så att det säljs på Systembolaget i stället. Det är detta vi har syftat till. Vad som visat sig vara så farligt är lätt-tillgängligheten – den har förorsakat missförhållandena.

Jag tycker att man skall försöka att klarlägga hurudan situationen varit.

Sedan vill jag göra den personliga reflexionen att bakom det hela låg, tror jag, en högst cynisk inställning att man skulle kunna få ut ett berusningsmedel i den fria handeln – i snabbköpen och litet varstans. Men det är min personliga uppfattning om detta – det har inte erkänts och kommer inte att erkännas från bryggerihåll.

Vilka resultat mellanölet ledde till har omvitnats flera gånger. Det blev inte alls som man trodde. Det talades om smaksynpunkter, men det har ju visat sig att man kan tillverka ett utmärkt öl med mycket lägre alkoholhalt. Och det är rätt roande att se på det prov som företogs för en tid sedan, när man skulle undersöka om de deltagande verkligen kunde skilja på ölsorterna. Det var experter, journalister och andra, som skulle testa åtta olika ölsorter, men det var bara en av dem som kom upp till fem rätt. En av journalisterna kunde inte placera en enda sort där den skulle vara och hade alltså åtta fel. Över huvud taget blev resultatet mycket magert. Två av testarna fick fyra rätt och två hade tre rätt, en hade ett rätt och en hade två rätt. Så litet kan man alltså avgöra med hjälp av smaken.

Det andra skälet, som här redan har nämnts, var att människor skulle dricka öl i stället för andra och starkare spritdrycker. Men som vi vet har konsumtionen av andra alkoholdrycker tvärtom stigit mycket starkt, i synnerhet när det gäller vin men också andra spritdrycker. Det blev inte alls så att människorna drack öl i stället för sprit. Men man fick som man ville inom bryggeriindustrin, och man noterade en avsevärd höjning av försäljningen totalt sett. Herr Kristenson talade om vad Rune Hermansson hade skrivit i något sammanhang, men det var just han som påpekade att alkoholkonsumtionen under 1960-talet ökade med 1,86

liter ren alkohol per år och person, och av det föll 80 % på ölet. Bara 20 % av ökningen kom från andra spritdrycker.

Jag skall inte orda mer om de kampanjer som har drivits på detta området. Men om Sveriges Radio gör en undersökning på det sättet att TV-folk går ut och frågar människor som dricker mycket mellanöl: Tycker ni att vi skall ta bort mellanölet? så är ju svaret givet. I dag var det också ett litet reportage i radion om den mellanölsdebatt som vi nu för i riksdagen, och det reportaget slutade givetvis med en jämmerlåt att det skulle bli förfärligt dystert i framtiden, om man inte fick ha mellanölet kvar. Om man gör sådana reportage och skriver tendentiösa rapporter kan man naturligtvis påverka någon människa till att tycka att vi som ser till fakta i detta fall har fel. En undersökning som har gjorts här i Stockholm visar förfärande siffror, och jag tycker också att man skall beakta vad skolöverstyrelsens chef Jonas Orring har sagt i detta fall. Han har inga lovord för mellanölet och dess existens i fortsättningen.

Herr Kristenson sade sedan att det är förmynderskap att ta bort mellanölet. Den saken har herr Wärnberg redan bemött. Men är det ett förmynderskap, herr Kristenson, när vi säger att ni får inte dricka alkohol om ni skall köra bil? Visst är det en restriktion som vi där har infört, men varken herr Kristenson eller någon annan vill väl säga att visst får vi dricka alkohol och köra bil! Man skall inte använda ordet förmynderskap i onödan. Om det är stora skadeverkningar förbundna med bruket av alkohol, så skall en demokrati inte vara så slätstruken att man inte kan huta åt profitintressena, som uppenbarligen ligger bakom denna drive för att få en hög mellanölskonsumtion.

Det alkoholfria öl som nu saluförs har lyckats komma upp till en sådan kvalitet att en del av de nämnda testarna inte kunde skilja på det och andra ölsorter utan betecknade det som mellanöl. Då är ju kvaliteten bra. Det är bara synd att man i skatteutskottet inte har ansett sig kunna göra något åt beskattningen som hindrar att det försäljs. Utskottets skrivning är emellertid positiv, och man skall ta itu med beskattningsfrågan i fortsättningen på något sätt. Man kan bara hoppas att vi då också skall få upp konsumtionen av det alkoholfria ölet och hindra en motsvarande konsumtion av starkare drycker.

Med hänsyn till vad jag sagt om propagandakampanjer och liknande vill jag slutligen säga att jag instämmer i stora delar i herr Israelssons anförande, som var mycket välbalanserat och positivt när det gäller en så stor fråga som denna. Men en sak vill jag utan vidare deklarerat, nämligen att resten av bryggeriindustrin bör överföras i statens ägo. Sådana saker bör inte finnas i privat ägo; de skall överföras till staten.

Herr talman! Jar har ansett det viktigt att få framföra dessa fakta i debatten och slutar nu med att yrka bifall till reservationen 2.

I detta anförande instämde herr Magnusson i Nennesholm (c).

Fru TROEDSSON (m):

Herr talman! Jag hör till dem som på hemmaplan sysslar mycket med sociala frågor, bl. a. som ordförande i en social distriktsnämnd. Jag kommer därigenom i direkt kontakt med många av de ungdomar vilkas problem vi här berör.

Jag vill först helt kort deklarera att jag är djupt oroad över alkoholmissbruket bland ungdomarna. Jag förstår mycket väl otåligheten hos alla dem som under en lång följd av år fått sina motioner avslagna med hänvisning först till APU:s pågående arbete och sedan till den proposition som först väntades förra året, sedan nu i vår och nu ytterligare fördröjts och beräknas framläggas först nästa vår.

Jag förstår också mycket väl reaktionen hos de många som ser kraftigt berusade ungdomar som kanske är omgivna av drivor av ölburkar och som därför menar att det enda vettiga skulle vara att snarast möjligt rösta bort mellanölet. Men skulle det verkligen leda till det önskade resultatet – till minskat missbruk bland dem av våra ungdomar som i dag missbrukar alkohol?

Det är inte bara mellanölsmissbruket som är ägnat att inge oro, utan fastmer det förhållandet att också ungdomar i de yngre tonåren i så stor utsträckning missbrukar betydligt starkare varor. En 15-åring sade häromdagen att förr var det så kul att vara ihop med kompisarna – man diskuterade moppar och motorer. Men nu pratar de bara om hur man skall komma över sprit.

Skolöverstyrelsen har låtit göra en del undersökningar bland elever i grundskolan. Resultatet tyder inte bara på en stark minskning av antalet alkoholkonsumenter bland 12–13-åringarna, främst i fråga om mellanölet. Undersökningarna visar också att bland 15-åringarna svarar starkare drycker än mellanölet för ungefär hälften av den totala alkoholkonsumtionen. Eleverna i 9:e årskursen brukar och missbrukar således i stor utsträckning drycker från Systemet. Dessa undersökningar visar också att det är en liten del av eleverna – 5–10 % – som svarar för den största delen av konsumtionen.

Men det som framstår som så utomordentligt allvarligt är att så stor del av den alkoholkonsumtionen sker i direkt berusningssyfte. Det som för många framstår som ett mellanölsproblem är i själva verket i första hand ett berusningsproblem. Och det löser man inte genom aldrig så välmentade principbeslut om att den 1 juli nästa år ta bort mellanölet. Det är de bakomliggande orsakerna som måste angripas, och det kan kräva betydligt större personliga insatser av oss vuxna som föräldrar, som lärare, som intellektuellt engagerade, som politiker, än att bara fatta ett beslut om några procentenheter hit eller dit.

Det är möjligt, kanske t. o. m. troligt, att det var ett misstag att införa mellanölet i livsmedelsbutikerna. Men vi kan inte i ett steg vrida tillbaka klockan tio elva år i tiden i tron att vi, om vi tar bort mellanölet, på kort tid skulle kunna åstadkomma samma alkoholmönster bland ungdomarna som vi hade då. Det är i dag inte några som helst svårigheter

för ungdomarna att komma över långt starkare varor, trots att inköpsåldern vid Systemet alltså är 20 år. Förmedling av rusdrycker till ungdomar under 20 år beivras i förvånansvärt liten utsträckning.

Nyligen gjorda undersökningar visar också att ungdomarna själva inte tror att man kommer till rätta med alkoholmissbruket genom att förbjuda mellanölet. Anledningen till detta är naturligtvis att ungdomarna själva vet hur lätt det är att i stället komma över betydligt starkare och alltså betydligt farligare varor. De vet också att man i stället kan uppnå samma eller värre berusningseffekt genom att t. ex. blanda något svagare öl med magnecyl eller andra preparat – när huvudsyftet nu är att berusa sig för att för en stund komma ifrån problem som den unge upplever som alltför påfrestande, för att känna sig tuff nog för det ena eller andra, för att briljera inför kompisar, osv.

Jag delar därför den uppfattning som har förts fram i reservationen 3, att när man nu står inför en omfattande alkoholpolitisk reform är det av allra största vikt att den bygger på en samlad bedömning. Alkoholmissbruket bör i första hand bekämpas genom positiva åtgärder som angriper problemens kärna, och sådana åtgärder bör så långt det är möjligt sättas in redan nu. Ett ståndpunktstagande till mellanölets vara eller inte vara bör därför anstå i avvaktan på en sådan helhetsbedömning. Vi utgår naturligtvis från att den beredningsgrupp som i departementet sysslar med denna fråga skall göra allt den över huvud taget mäktar för att få fram detta samlade förslag så snabbt som möjligt.

Skulle en sådan samlad bedömning leda till ett ställningstagande mot mellanölet i livsmedelsbutikerna, då är också jag beredd att acceptera detta. Men i avvaktan på en sådan bedömning hyser jag inte bara oro utan ärligt talat rädsla för att ett avskaffande av mellanölet tvärtom kan medföra att vi kommer ur askan i elden. Både socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, Läkarförbundet och rikspolisstyrelsen, för att ta några av de remissinstanser som har nära kontakt med ungdomar och deras problem, har avstyrkt APU:s förslag om en till 3 % sänkt alkoholstyrka i mellanölet. Och de gör det naturligtvis inte utan starka skäl.

Herr Wörnberg och några andra tidigare talare har talat om solidaritet. Jag är övertygad om att varenda en av oss här i kammaren gladeligen skulle avstå från mellanölet om vi var övertygade om att det verkligen skulle råda bot på mellanölsproblemen och missbruket bland ungdomarna. Det är inte där problemet ligger. Men vi har alltför många exempel på att resultatet kan bli rakt motsatt det avsedda. Jag skall bara ta ett sådant exempel.

För några år sedan drog kommunfullmäktige i den norska staden Tromsö in alla försäljningstillstånd för öl i livsmedelshandeln. Sedan dess har allmänheten kunnat köpa alkohol dels på Systemet – vin och sprit –, dels direkt från ett bryggeri. Norges statistiska centralbyrå och det norska systembolaget har nu gjort en utvärdering. Den visar att resultatet har blivit en kraftig ökning av sprit-, vin- och starkölsförsäljningen i Tromsö samtidigt som försäljningen härav i stort sett varit oför-

Onsdagen den
26 maj 1976

Alkoholpolitiken

ändrad i Norge för övrigt. Fylleriet ökade med 73 % i Tromsö samtidigt som det minskade i övriga delar av Norge.

Förbuds- och tvångsåtgärder har erfarenhetsmässigt alltför ofta resulterat i motreaktioner, som i stället för att förbättra tvärtom har försämrat läget. Ett ensidigt beslut här i dag om att den 1 juli nästa år ta bort mellanölet kan således leda till att vi får problem som blir ännu svårare att bemästra.

Vi har alla fått kort från nykterhetsrörelsernas juniorförbund. Svik inte ungdomen igen, rösta på 2,8 %, står det där. Jag tror inte att någon av oss vill svika ungdomen – tvärtom tror jag att vi är beredda till mycket stora insatser och uppoffringar för att på alla sätt hjälpa ungdomen. Men jag tror att vi gör det alldeles för lätt för oss om vi tror att vi verkligen gör någonting positivt för ungdomen genom att i dag nöja oss med att fatta ett principbeslut om att ölet får ha högst den eller den procenthalten och sedan avvakta med att vidta andra positiva insatser.

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till reservationen 3 som inte bara innebär att vi skall vänta med vårt ställningstagande till mellanölet tills den samlade bedömningen föreligger, förhoppningsvis i början på nästa år, utan också pekar på en rad positiva åtgärder som i avvaktan på en helhetslösning kan sättas in inte minst bland de ungdomar som verkligen är i riskzonen.

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Herr talman! När riksdagen 1965 beslutade om mellanölets införande gjorde man det utifrån den alkoholpolitiska grundsyn som bl. a. byggde på två antaganden:

1. Tillkomsten av ett populärt mellanöl skulle leda till en betydande förskjutning av alkoholkonsumtionen från starkare till svagare drycker, vilket skulle innebära avsevärda sociala fördelar.

2. Borttagande av restriktioner skulle kunna medverka till minskat missbruk genom att bruket avdramatiserades och människor "lärde sig att umgås med alkohol på ett kultiverat sätt".

Jag vill påstå att det framför allt är tre teorier som har ordentligt havererat: för det första den s. k. övergångsfilosofin, för det andra den socialt-ekonomiska utvecklingsoptimismen och för det tredje smakteorin.

Någon socialt gynnsam förändring i dryckesmönstret har inte uppstått. Spritkonsumtionen kvarstår på samma höga nivå, konsumtion av vin och starköl har kraftigt ökat, och den totala alkoholkonsumtionen har inte varit så hög per individ någon gång under detta århundrade. Mellanölets tillkomst medförde att nya grupper alkoholkonsumenter fångades in, och där har ungdomen drabbats allra hårdast.

För vår del har ställningstagandet varit klart. Den statistik vi kan avläsa, den verklighet som var och en kan uppleva, de larmrapporter som kommer från föräldrar, lärare, ungdomsgårdsföreståndare och socialt verksamma – det är saker som inte kan nonchaleras. Riksdagen måste ta sitt ansvar och vidta åtgärder som förhindrar att alkoholbruket blir

en allt vanligare företeelse i allt yngre åldrar. Inskränkningar i den fria mellanölsförsäljningen är en viktig del i ett stort sammanhang, och det är någonting som skatteutskottet för sin del slår fast.

Den socialt-ekonomiska utvecklingsoptimismen håller inte heller, dvs. om människorna fick det bättre så skulle de inte bruka alkohol. Trots att vi under den senaste tioårsperioden har fått en ganska rejäl förbättring på det ekonomiska och sociala området, har detta inte hindrat en allt större alkoholkonsumtion.

Teorin om att alkoholstyrkan skulle vara avgörande för ölets smak är inte heller riktig. Herr förste vice talmannen Bengtson var inne på den saken i sitt anförande. Så sent som för ett par veckor sedan ordnades här i Stockholm ett prov. Ett testlag på nio personer fick i uppdrag att bland åtta olika ölsorter tala om vilken skatteklass ölet hade samt att söka urskilja ett öl med en alkoholstyrka om högst 0,5 volymprocent alkohol. De nio personerna hade olika erfarenheter. Där fanns två representanter från Prippts utvecklingsavdelning, en vinprovare från AB Vin- & Spritcentralen, en källarmästare, en hotelldirektör, två kvällstidningsjournalister och två pressfotografer. Ölprovet gav ett intressant resultat. Ur bryggerinäringens synpunkt kan resultatet betecknas som förödande. Bryggeriets egna experter trodde att deras lättöl var pilsner, och spritexperten trodde att samma lättöl var mellanöl. En testare lyckades gissa fem rätt av åtta möjliga, medan en annan inte klarade av att pricka en enda rätt gissning. Denna öltest, som tidningen Motorföraren och MHF ordnade, kan ses som ett intressant inlägg i den pågående öldebatten. Den bestyrker dessutom den uppfattningen att ölets smak har mycket litet, om ens något, att göra med alkoholstyrkan.

Den snabba ökningen av antalet misshandelsbrott som ägde rum under senare hälften av 1960-talet kan nästan uteslutande förklaras av den ökade mellanölskonsumtionen. Det framgår av en rapport från kriminalvetenskapliga institutet vid Stockholms universitet som presenterades förra året. Vi vet alltså att alkoholens skuldbörda är helt överväldigande. I en debatt som jag tidigare i år hade med justitieminister Geijer beträffande våldsbrotten medgav han att flertalet våldsbrott begås i onyktert tillstånd.

Mellanölet har varit ett stort bekymmer för hela vårt samhälle, och de unga har blivit hårt exploaterade av ansvarslösa reklamare och profithungriga bryggare, som låtit det sociala ansvaret stå i bakgrunden. Någon säger då: Enligt SIFO vill ju svenska folket ha mellanölet kvar. På det vill jag svara: Svenska bryggareföreningen har gjort en klart vilseledande tolkning av SIFO-siffrorna och svenska folkets inställning till mellanölet. Det är endast med hjälp av förvrängningar som bryggarna har lyckats få siffrorna att se ut som om en majoritet vill ha mellanölet kvar. I själva verket vill flertalet ha skärpta restriktioner mot mellanölet. Inte mindre än 56 % av den vuxna befolkningen i denna undersökning ger klart besked om en sådan önskan. Bara 40 % vill ha kvar mellanölsförsäljningen i dess nuvarande form. 14 % vill ha totalförbud, 23 % vill att mellanölet skall säljas enbart på Systemet, 8 % vill ha lägre al-

Onsdagen den
26 maj 1976

Alkoholpolitiken

koholhalt än nu och 11 % vill att ölet skall säljas över disk.

Hur redovisar då Svenska bryggareföreningen denna SIFO-mätning? Jo, man slår samman dem som vill ha kvar mellanölet i öppna handeln med dem som vill föra det till Systemet och med dem som vill ha det över disk. Och så påstår man att 74 % av folket vill ha mellanölet kvar. En mera vilseledande tolkning av en SIFO-mätning kan knappast tänkas.

I en annan enkät, som Ungdomens nykterhetsförbund nyligen ordnade bland drygt 4 000 människor, fick man till svar att 70 % ville ha skärpta restriktioner medan 30 % inte ville ha någon förändring. UNF-undersökningen och SIFO-mätningen pekar åt samma håll även i delundersökningarna. Enligt UNF-undersökningen vill endast tre av tio ha kvar mellanölet i dess nuvarande form, och enligt SIFO är det fyra av tio som vill ha kvar mellanölet utan någon förändring eller skärpning.

I de rapporter som vi fått från våra hemlän visar det sig att socialnämnder, skolstyrelser, rektorer, föräldraföreningar, kommuner och lokala myndigheter gett mycket entydiga besked: Gör någonting åt våra mellanölsproblem! Länsstyrelsen i Älvsborgs län säger i sitt remissvar beträffande APU, att när ungdomar dömda för rattonykterhet eller rattfylleri fått sina körkort återkallade av länsrätten, så är det i anmärkningsvärt stor utsträckning mellanölet som varit berusningsorsaken. Och man säger, att enligt länsstyrelsens uppfattning förorsakas missbruket främst av det öl som inköps i butikerna. Allt fler och allt yngre dricker alltmer alkohol och mellanöl.

Vi kan nu se tillbaka på 20 års praktisk alkoholpolitik. Vi kan läsa om tio års utredningsarbete, och summeringen av 15 månaders remisskrivande är färdig. Vi hade blivit utlovade ett stort och samlat alkoholpolitiskt förslag från regeringens sida. Men vad vi har fått är en *alkoholpolitik med förhinder*.

I det läget har riksdagen fått ta över. Det är trist att konstatera att regeringens handlingsförklaring innebär att vi får vänta ytterligare en lång tid på ett samlat alkoholpolitiskt program. Riksdagen får nu ta ställning till ett delförslag – låt vara en viktig del, men jag vill ändå påstå att det hade varit oerhört angeläget att få ett färdigt och samlat paket när det gäller alkoholpolitiska insatser. För vad vi behöver är inte bara restriktiva åtgärder, genom vilka de unga och barnen befrias från mellanölets gissel. Vi behöver också en rad positiva insatser i form av förbättrad alkoholundervisning, en rad insatser på fritidsområdet, en upprustning och förstärkning av de alkoholfria miljöerna, och det borde vara varje ung människas rätt att ha tillgång till drogfria miljöer.

Nu sade föregående talare, fru Troedsson, att hon kände djup oro och förstod de bekymmer som både vi här i kammaren och andra utanför detta hus upplevde. Hon hänvisade till att det måste finnas bakomliggande orsaker till mellanölets utbredning och att det säkerligen krävdes betydligt större insatser. Det är också ungefär vad jag har försökt säga. Men vad vill då fru Troedsson och moderata samlingspartiet? Ja, fru Troedsson bekände en stor ovisshet, och det skall vi självfallet ha respekt

för. Vi skall naturligtvis inte låta självsäkerheten ta över. Men det enda konkreta som sades här gällde recept på hur man blandar magnecyl och lättöl, och det var inte så mycket konstruktivt att komma med.

Fru Troedsson sade att vi väl ändå inte skall vrida tillbaka klockan tio år i tiden. Men vad som har hänt är att vi har vridit klockan tillbaka till 1800-talet, för inte förrän nu har vi druckit lika mycket alkohol som man gjorde i slutet av det århundradet. Det är situationen i dag, och ökningen ligger framför allt på just mellanölskonsumtionen.

Fru Troedsson tyckte att vi som ställer oss bakom majoritetsförslaget föreslår för litet, och därför anser hon att vi inte bör göra någonting.

För min del tror jag att en överväldigande del av människorna i vårt land – vare sig de personligen är nykterister eller inte, för det är inte fråga om det – är beredda att ta på sig en del praktiska besvär, om detta kan rädda barn och ungdom från ett alkoholberoende genom vanedrickande av mellanöl. Att ta bort mellanölet från våra livsmedelsaffärer blir då inte en fråga om minskad service. Det blir i stället en maning till ökad solidaritet med de unga som har rätt att kräva en alkoholfri uppväxttid.

Skatteutskottet har framlagt ett bra förslag, och det finns anledning för riksdagen att ta fasta på det förslaget.

Herr socialministern ASPLING, som meddelat att han i samband med behandlingen av detta ärende ämnade besvara herr Wennerfors (m) den 11 maj anmälda interpellation, 1975/76:179, om särskilda åtgärder mot alkoholmissbruk bland ungdomar, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Wennerfors har frågat mig om jag är beredd att omgående pröva möjligheten att i enlighet med principen om de s. k. SÅS-pengarna på skolområdet ställa medel till förfogande för särskilda åtgärder mot alkoholmissbruk bland ungdomar.

Ekonomiskt stöd till barn- och ungdomsarbete utgår f. n. i flera olika former. De flesta bidragen utgår från anslag under utbildningsdepartementet. En form är de s. k. SÅS-pengarna, dvs. medel till särskilda åtgärder på skolans område. Dessa medel utgår dels som förstärkningsresurs för undervisningen, dels som ett bidrag med 50 % till skolsociala och elevvårdande insatser, t. ex. fritidsverksamhet under skoldagen. För budgetåret 1976/77 har anslagits 50 milj. kr. Av detta belopp kommer minst en tredjedel att avsättas för skolsociala åtgärder.

Andra former av stöd till barn- och ungdomsarbete är verksamhetsbidrag i form av kulturmedelsanslag och det lokala aktivitetsstödet samt organisationsstöd till bl. a. nykterhetsrörelsen och trossamfunden. Av stor betydelse är också det organisationsstöd som utgår till idrotten. Flera av de här nämnda anslagen har höjts väsentligt under senare tid.

Jag vill i detta sammanhang också framhålla den stora betydelse som den av riksdagen nyligen behandlade SIA-propositionen kommer att få när det gäller de viktiga frågor som har tagits upp i interpellationen. I riksdagens beslut ingår bl. a. ytterligare insatser för att stärka ungdoms-

Nr 138

Onsdagen den
26 maj 1976

Alkoholpolitiken

Om särskilda åtgärder mot alkoholmissbruk bland ungdomar

Onsdagen den
26 maj 1976

Alkoholpolitiken

*Om särskilda
åtgärder mot
alkoholmissbruk
bland ungdomar*

organisationernas och föreningslivets möjligheter att ge barn och ungdom en meningsfull fritid.

Regeringen har i propositionen 1975/76:142, som i denna del nu behandlas av kammaren, föreslagit en ökning av medelsanvisningen till informationsinsatser i alkoholfrågan med särskild inriktning på ungdomen. Detta ger bl. a. ökade möjligheter att fortsätta den upplysningsverksamhet som statens ungdomsråd bedrivit under de senaste åren. Man har därvid med framgång prövat nya och i vissa avseenden okonventionella metoder. Organisationerna har satsat på en informationsverksamhet som även engagerat ungdomar med alkoholproblem. I interpellationen nämns som ett gott exempel Verdandis verksamhet i Fittja. Andra liknande exempel finns bland de organisationer som fått stöd genom ungdomsrådet. Informationen har skett genom diskussioner och aktiviteter, ägnade att belysa alkoholproblemen. Jag utgår från att den nu föreslagna ökade medelsanvisningen för nästa budgetår kommer att ha betydelse inte minst för informationsinsatser med den inriktning som nämns i interpellationen.

I direktiven för den beredningsgrupp i alkoholpolitiska frågor som regeringen har tillsatt framhålls informationens stora betydelse när det gäller att komma till rätta med alkoholproblemen. I direktiven understryks också behovet av kraftfulla, offensiva insatser för att förebygga alkoholmissbruk hos ungdomen. Det gäller att få till stånd en ökad medvetenhet hos ungdomarna själva och att finna vägarna till aktiva insatser från bl. a. de sociala organen, skolan och folkrörelserna. Det är nu en viktig uppgift för beredningsgruppen att med dessa utgångspunkter skapa underlag för ett alkoholpolitiskt program. De i interpellationen berörda frågorna kommer därigenom upp till behandling i ett naturligt sammanhang. Det kommer då också att ske utan tidsutdräkt, eftersom beredningsgruppen enligt direktiven om möjligt bör vara klar med sitt arbete före årets utgång.

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret på min interpellation. Jag ställde den för att söka få den här debatten att handla om någonting annat än andelen alkohol i öl – om det skall vara 3,6 % eller 3,0 eller 2,8. Jag ville ge socialministern en möjlighet att ta ett initiativ som var konstruktivt och inriktat på de ungdomar som vi känner stark oro för.

Alla undersökningar visar att vi har en liten grupp ungdomar som är storkonsumenter. Undersökningarna bekräftar också vad de flesta av oss vet sedan gammalt, nämligen att dessa 3, 4, 5, 6, 7 eller 8 % av ungdomarna inte enbart dricker öl. De dricker såväl öl som vin och sprit, och dessa drycker kombineras på olika sätt. Ibland kan det förekomma sniffning och knark.

Det socialdemokratiska partiet annonserar just nu i tidningarna inför valet, och i annonsens rubrik ställs frågan: Skall var och en bara tänka på sig själv eller skall vi ställa upp för varandra? Det tycker jag är en

bra fråga att ställa till väljarna, men det är också en bra fråga att ställa till riksdagsmännen. Ställer vi upp för varandra när vi diskuterar tiondelar?

Låt mig nu få understryka att jag tror att ni som i dag tänker rösta bort mellanölet vill det allra bästa. Ert syfte är självfallet gott. Jag kan bara inte förstå att ni inte har tagit intryck av frågan: Vad gör dessa problemungdomar, storkonsumenter, om det 3,6-procentiga ölet försvinner? Inte kan man väl bara rycka på axlarna åt den frågan eller åt svaren från ungdomarna själva, som säger: Då dricker vi annat.

Om vi skall ställa upp för varandra, som det står i den här annonsen, då skall vi väl också verkligen ställa upp för de ungdomar som bäst behöver vårt och samhällets stöd.

Vad är det då för ungdomar som debatten i första hand skall handla om? Det är inte de ungdomar som dricker för sällskaps skull. Därmed menar jag inte att sällskapsdrickarna inte ger anledning till oro. Självfallet finns det bland dem sådana som är i behov av såväl förebyggande som rent hjälpende åtgärder, och sådana åtgärder bör också vidtas i tid.

Men vad vet vi om de unga storkonsumenterna? Många av dem kommer från hem med sociala problem och sociala störningar. Många av dem är drabbade av det moderna samhällets problem, som makarna Inghe beskriver i boken Den ofärdiga välfärden. Författarna pekar på urbaniseringen och visar vad ensamheten och anonymiteten i höghusområdena och sovstäderna för med sig. Ökade produktionskrav, det uppdrivna tempot och den minskade mänskliga kontakten både på fritid och på arbetstid resulterar i minskat självförtroende, främlingskap och stress. Antalet utslagna bara ökar.

Det är en sådan social miljö som många av de här barnen och ungdomarna lever i och växer upp i.

Undra på att de känner sig ensamma och otrygga, när de vuxna gör det. Påfrestningarna i splittrade äktenskap kan vara stora, och det är oftast barnen som kommer mest i kläm. Men barnen och de unga kan förvisso komma i kläm även i normala och s. k. bra hem och bra äktenskap. Vi har en grupp ungdomar som får en dålig start där hemma. Vi svenska föräldrar är tydligen dåliga föräldrar. Vår uppfattning om föräldraskapet och vad det kräver av oss har på något sätt kommit fel.

Har ni tänkt på att det är självklart att man tar ledigt från jobbet när bilen skall in på bilverkstad? Hur många tar ledigt när det är något fel på barnet eller när det inte tycks vara som det skall vara för barnet i skolan?

Det sägs också att vi har svårt att tala med varandra om våra problem; både hemma och på jobbet försöker vi klara problemen genom att tåligt tåla eller genom att inte låtsas om dem.

Prästen Ludvig Jönsson har säkert rätt när han säger att alltför många tillämpar någon sorts snällhetsfilosofi – att aldrig bråka, för att vara lojal. Vi måste få ha olika meningar och åsikter, säger Ludvig Jönsson, och ändå leva och arbeta tillsammans i en både stimulerande och trygg ge-

Nr 138

Onsdagen den
26 maj 1976

Alkoholpolitiken

*Om särskilda
åtgärder mot
alkoholmissbruk
bland ungdomar*

enskap. En konflikt inom oss skall kunna uttryckas med vanligt enkelt vardagsspråk och diskuteras öppet. Många vuxna upplever detta att inte kunna tala om de verkliga problemen. Detsamma gäller dess värre många barn och många ungdomar.

Att dessa problemgrupper ofta sammanfaller med storkonsumentgrupperna står klart. Elsa Helde, som är konsulent för alkohol-, narkotika- och tobaksinformationen i Stockholms skoldirektion, säger att hon skiljer ut tre grupper elever som dricker ganska mycket alkohol.

Den första gruppen elever dricker för att de inte har något annat att göra. "Det är skönt att bli full, bara man inte spy."

Den andra gruppen dricker för att få kontakt, våga bjuda upp till dans, ha något att skylla på om man gör bort sig. Man dricker för att våga visa känslor, kanske skrika åt de vuxna.

Den tredje gruppen flyr från ångest och otillräcklighet med rus. Den gruppen är genomgående blandmissbrukare – blandar alkohol med tabletter, öl med sprit.

Man flyr alltså från problemen där hemma, från problemen i skolan, från problemen på fritiden. Är det så konstigt att tillvaron upplevs som meningslös och hopplös, när det dagligen bråkas där hemma, när man sällan träffar sina föräldrar eller när de sällan bryr sig om vad man gör och hur det går i skolan eller vad man gör på fritiden? Är det så konstigt att det är svårt att känna tillfredsställelse när de problem som man för med sig in i skolan och klassrummet inte heller där får sin lösning? Man lyckas inte med arbetsuppgifterna, man får inte beröm, man stimuleras inte.

På fritiden är situationen inte ljusare. Tillhör man den lilla yttergrupp i klassen som ingen bryr sig om tillhör man oftast samma grupp efter skoldagens slut. Kamraterna har hobbies som de har lärt sig där hemma eller av kamrater. De vet inte vad det vill säga att inte få vara med i någon fritidssysselsättning eller att inte ha någonstans att ta vägen.

Jag tycker att TV 2:s program för några dagar sedan om mellanöls-problemen belyste denna situation på ett mycket bra sätt.

I en liten artikel i Svenska Dagbladet för en tid sedan säger återigen denna Elsa Helde: "Vi måste lyssna på varför eleverna dricker. Vi måste ge deras liv innehåll så att de har vettiga saker att göra på sin fritid tillsammans med vuxna. Vi måste lära oss visa känslor utan hjälp av sprit. Problemen ligger långt utanför restriktioner och information. Det är verktyg vi kan arbeta med. Men på lång sikt gäller det större vuxen-täthet" – som hon kallar det – "och att bry sig om."

I anslutning till SIA-propositionens behandling väckte jag en motion, där jag pekade på nödvändigheten av att lära alla barn en fritidssysselsättning. Jag tänker inte här främst på de välartade barn och ungdomar som får denna vägledning av föräldrar och andra vuxna eller kamrater, utan jag tänker på de ungdomar som inte har ett sysselsättningsalternativ, någonting att intressera sig för och att engagera sig i. Det är den gruppen vi skall stödja liksom den som tagit sin tillflykt till en stor konsumtion

av alkoholhaltiga drycker och som egentligen ropar på hjälp. Och vad gör vi? Jo, tillspetsat uttryckt diskuterar vi fem sex timmar några tiondelar alkoholprocent hit eller dit.

”Ingen lyssnar på vad ungdomen tycker, klagade många i klassen.” Detta är ett litet klipp ur ett referat i en tidning.

”– Jag tycker att de där riksdagsgubbarna skulle gå ut och lyssna på oss i stället för att bara besluta”, menade en flicka som heter Lena Carlquist. Det är inte bara ölet som det är fel på. Det är litet fel på samhället, sade den här flickan också.

Herr Wärnberg frågade tidigare i debatten: Borde vi inte kunna avstå från några tiondelar? Det är ju här fråga om solidaritet.

Ja, visst kan man se det så, herr Wärnberg. Men för mig är detta inte främst en fråga om alkoholhalten i ölet. Det är inte fråga om enbart ölpolitik. Det är inte ens enbart fråga om alkoholpolitik. Den här frågan angår i högsta grad alla dem som sysslar med och känner stort engagemang för socialpolitiken.

Jag skulle egentligen, herr talman, vilja radera ut begreppet ”alkoholpolitik”, eftersom det på något sätt begränsar perspektivet till exempelvis alkoholstyrkan i drycken. Nej, i dag gäller det alla er som är ansvariga för socialpolitiken, för de politiska områden som vi kallar familjepolitik, utbildningspolitik, kulturpolitik eller fritidspolitik. Det är en mängd politiska områden som är integrerade i detta problem. Men bara därför att vi kallar det mellanölspolitik eller alkoholpolitik verkar det som om en del inte anser sig riktigt ha med det här att göra.

Men borde jag då inte vara nöjd med socialministerns svar på min interpellation? I svaret pekar herr Aspling på att de s. k. SÅS-pengarna – särskilda åtgärder på skolans område, som förkortningen innebär – skall utgå till skolsociala och elevvårdande insatser. Han pekar på kulturmedelsanslag, lokalt aktivitetsstöd, organisationsstöd till t. ex. nykterhetsorganisationer och trossamfund liksom på stödet till idrotten. Han pekar på behandlingen av SIA-propositionen i förra veckan och de ökade informationsinsatser som propositionen 142 ger möjlighet till. Herr socialministern påminner slutligen om de direktiv som beredningsgruppen har fått.

Är inte allt det här bra? Jo, visst är det så. Men vilka når vi med detta? Ja, i stort sett, herr socialminister, de välartade ungdomarna och kanske också de som befinner sig i gränsskiktet. Det är bra och viktigt att vi når dem. Men når vi med dessa åtgärder som socialministern har pekat på i interpellationen de verkliga problemgrupperna bland ungdomarna? Storkonsumenterna? Eller når vi de ungdomar som många talare här har berört, t. ex. herr Wikström som berättade om hur det kan vara i skolan efter frukostrasten. När vi dem som förstör möjligheterna att genomföra ordnad verksamhet på ungdomsgårdarna?

Jag framförde tanken att vi skulle ge möjligheter för de samrådsorgan för ungdomsfrågor som finns i många kommuner att snabbt och konkret hjälpa dessa barn och ungdomar, som vi känner stark oro för. I dessa

Onsdagen den
26 maj 1976

Alkoholpolitiken

*Om särskilda
åtgärder mot
alkoholmissbruk
bland ungdomar*

organ ingår representanter för skolan, socialnämnd, fritidsnämnd och polis. Dessa människor vet problemen. Jag känner till detta från min hemkommun, Sollentuna. De har ofta kartlagt vilka ungdomar det gäller och vet vilka problem som dessa ungdomar har. Men de har inte resurser. Och detta gäller inte bara i den kommun där jag själv bor utan alla kommuner som har motsvarande problem.

Jag pekade också på nykterhetsorganisationen Verdandis arbete i Botkyrka. Socialministern nämner denna verksamhet i sitt svar och betraktar den som ett gott exempel på vad man kan göra. Jag instämmer verkligen i detta. Det är glädjande att det finns en nykterhetsorganisation som inte gör detta samhällsproblem till nästan enbart en fråga om ölets alkoholstyrka.

Herr socialministern har således inte tillstyrkt min idé, och jag beklagar det. Jag hoppas, samtidigt som jag tackar för interpellationssvaret, att den ändock prövas av beredningsgruppen.

Herr talman! Jag beklagar att mellanölet har brutits ut ur sitt totala sammanhang. Jag har tidigare i kammaren sagt att det var olyckligt att regeringen lät APU-betänkandet och alla remissyttrandena ligga i en skrivbordslåda i kanslihuset hösten 1975. Jag kan förstå att en del riksdagsmän reagerade när det meddelades att det inte skulle bli någon proposition under innevarande vår. Men ändå tycker jag att hela frågan måste lösas i ett sammanhang.

Därför yrkar jag bifall till Valter Kristensons hemställan i reservationen 4 och till reservationen 3 av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro. I det senare fallet yrkar jag naturligtvis bifall också till reservationens motivering. I denna pekas det på en mängd konkreta insatser som vi bör göra snarast.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Herr Wennerfors uppehöll sig i hög grad vid ungdomsfrågorna och han frågade: När vi verkligen problemgrupperna? Frågeställningen är utan tvivel viktig. Jag ser fritidsaktiviteterna som ytterst angelägna för att motverka ungdomars alkoholmissbruk. I de informationsinsatser som statens ungdomsråd stimulerat har det också tagits många nya och goda initiativ. Ofta har det väl varit svårt att dra en gräns mellan aktivitet och information. Vi behöver utveckla dessa insatser ytterligare. Vi behöver ta vara på det allra bästa i dessa och förbättra, utveckla och aktivisera dem.

Jag har framhållit att de olika folkrörelserna utför ett stort och viktigt arbete. Trots detta behövs det nya initiativ, t. ex. i bostadsområdena, och initiativ som siktar på andra målgrupper. Vi behöver pröva metoderna och kanske komma fram till annorlunda metoder.

Vad jag här har sagt om folkrörelserna gäller också kommunerna. Behovet av fritidsaktiviteter är i dag icke täckt. Utbudet är visserligen stort på många håll, men det måste utformas så att det också når fram till de mest utsatta grupperna.

Det är bl. a. frågor av det här slaget som nu ingår i beredningsgruppens arbete. Vi har pekat på att den viktigaste målgruppen för alkoholpolitiken är och måste vara ungdomen. Ökade informationsinsatser måste göras med sikte på ungdomarna själva och deras föräldrar, lärare och på fritidsledare. Undervisningen i alkoholfrågan måste förbättras. Även i övrigt bör de alkoholpolitiska åtgärderna i första hand inriktas på att förebygga alkoholmissbruk bland ungdomar och att hos ungdomarna själva skapa en ökad medvetenhet om alkoholens risker. Detta har vi starkt understruket i direktiven till beredningsgruppen.

Jag skall, herr talman, inte för egen del förlänga debatten. Jag har i mitt svar lämnat en redovisning för de olika insatser som nu görs för att vidga och förstärka informationen och aktiviteten bland ungdomarna. Slutligen vill jag knyta ytterligare några reflexioner till denna redogörelse.

Jag hade den 18 mars tillfälle att i en interpellationsdebatt utveckla synpunkter på regeringens ställningstagande, motiveringen till att vi tillsatte beredningsgruppen och vikten av att få till stånd ett samlat alkoholpolitiskt program. Jag vill i diskussionen om mellanölsfrågan i dag hänvisa till vad jag då framhöll.

Jag belyste då problemet med att bryta ut en enstaka fråga för beslut. Regeringen har ju tillsatt en beredningsgrupp som nu skall utarbeta – jag vill betona det – ett samlat alkoholpolitiskt program. Som grund för detta beslut ligger, som jag framhöll i debatten, den uppfattningen att alkoholproblemen är så komplicerade och orsakerna så djupgående att det ofta kan vara svårt att bedöma om man kan nå någon positiv effekt med enstaka åtgärder. Många frågor har så nära anknytning till varandra att beslut i en fråga omedelbart får konsekvenser på ett näraliggande annat område.

Herr talman! Jag tror att det hade varit klokt och bra för riksdagens ställning, om man hade följt regeringens linje i den här frågan.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr WENNERFORS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan helt instämma i vad socialministern sade, mening för mening och ord för ord. Som enda replik på detta inlägg vill jag säga att jag är orolig, herr socialminister, för de ungdomar som vi inte gör någonting åt – i morgon, de närmaste veckorna och de närmaste månaderna. Vi borde ha tagit ett initiativ. Jag är ledsen att det inte sker utan att åtgärder av det slaget skjuts på framtiden. Vi missar därmed en mängd både barn och ungdomar som vi annars hade kunnat nå.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Herr Wennerfors skall observera att vi nu förstärker insatserna i hög grad. Det är en förstärkning på olika områden vi redan har fattat beslut om och fattar beslut om. Det är ingenting som fördröjs, utan vi kommer på ungdomssidan att gå vidare med förstärkta insatser.

Onsdagen den
26 maj 1976

Alkoholpolitiken

*Om särskilda
åtgärder mot
alkoholmissbruk
bland ungdomar*

Herr WIKSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det fanns mycket i herr Wennerfors anförande om SÅS-pengarna som var intressant. Jag beklagar bara att när det anslaget var aktuellt för innevarande budgetår, i december månad, så ställde sig moderata samlingspartiet på samma sida som regeringen och avslog förslaget från centern, folkpartiet och vänsterpartiet kommunisterna om en ökning av SÅS-pengarna. De hade behövts, bl. a. för de syften som herr Wennerfors så värtaligt argumenterat för i dag.

Sedan måste man fråga sig vem herr Wennerfors egentligen polemiserar emot i sitt inlägg i alkoholdebatten. Han ställer alkoholpolitik i motsatsställning till socialpolitik, och säger sig närmast vilja radera ut begreppet alkoholpolitik. Men utskottet skriver ju:

”Socialministern har i direktiven för den angivna beredningsgruppen understrukt att alkoholmissbruket är ett av de största sociala problemen i vårt samhälle och att åtgärderna häremot därför i första hand bör utformas från socialpolitiska utgångspunkter. Samma uppfattning har också framförts i partimotioner från centerpartiet och folkpartiet.

Utskottet finner det angeläget att starkt understryka behovet av en genomgripande alkoholpolitisk reform. Det är därvid enligt utskottets uppfattning av stort värde att alkoholfrågorna i fortsättningen infogas i sitt sammanhang och att ett klart mål uppställs för en flerårig insats syftande till att begränsa den totala, alltför höga alkoholkonsumtionen och till att komma till rätta med alkoholmissbruket.”

Nej, herr Wennerfors, det är ingen motsättning mellan alkoholpolitik och socialpolitik; självfallet inte. Frågan är en annan: Skall de problemfria mellanölskonsumenterna få bli ett alibi för att vi även i fortsättningen skall tillhandahålla ett billigt och lättillgängligt berusningsmedel för ungdomen? Vem är beredd att ta ansvar för en sådan socialpolitik?

Vattendelaren i svensk nykterhetspolitik går mellan dem som värnar om alkoholkonsumenternas rätt till en hygglig service och dem som är beredda att avstå något av sin egen bekvämlighet i solidaritet med de alkoholskadade. Vattendelaren går alltså mellan herr Wennerfors servicepolitik och skatteutskottets solidaritetspolitik.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wennerfors slår egentligen in öppna dörrar. Det finns inga motsättningar mellan hans och utskottets sätt att se på nödvändigheten av att vidta positiva åtgärder för ungdomen; att det inte bara är fråga om att säga nej till en alkoholdryck, utan också fråga om någonting mer.

Herr Wennerfors citerade en annons: Vi skall ställa upp för varandra. Herr Wennerfors ställer helhjärtat upp bakom det, och på den punkten är vi också ense. Vad som skiljer oss åt, herr Wennerfors, är att herr Wennerfors i avvaktan på det idealiska samhällets inträde i vårt land vill bjuda på en stark alkoholdryck i affärerna. Och det vill inte utskottet göra. Det är det som skiljer oss åt.

Vi hävdar att den ölliberalisering som funnits har slagit fel. Vi vädjar i solidaritetens namn till konsumenterna att gå med på att alkoholhalten i den alkoholdryck som i dag säljs i affärerna kan sänkas för att hjälpa de svaga. Det var det jag menade med solidaritet.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wennerfors radade upp en hel del besvärligheter i vårt samhälle som förvisso finns, men jag vet inte varför han tog fram dem just nu. Man gör inte en dålig sak bättre – dvs. mellanölet – genom att anföra en hel rad sämre saker. Observera t. ex. Lenkes undersökning om brottslighetens samband med spriten. Han har där kunnat fastslå att: "Den främsta anledningen till våldsbrottsökningen befanns vara den kraftiga ökning som inträffade i den totala alkoholkonsumtionen under 1960-talet, främst som en följd av mellanölet som infördes 1965."

I en kritisk granskning som gjorts av Hibell-Jonsson sägs trots allt "att mellanölets introduktion medförde att ölets andel av den totala alkoholkonsumtionen ökade. Denna totalkonsumtion uppvisar sedan ett statistiskt samband med misshandelsbrottsligheten."

Det skulle konsekvent leda till att herr Wennerfors på allt sätt skulle bekämpa mellanölet, för om vi inte hade det skulle vi kunna få mindre brottslighet.

Herr Wennerfors säger: Gå ut och lyssna! Ja, det gjorde ju Ungdomens nykterhetsförbund. De frågade 4 056 personer: Mellanölet har diskuterats mycket den senaste tiden, vilken åtgärd tycker du bör vidtas? 30 % sade: Stoppa det helt. 29 % sade: Ta in det på Systembolaget. 11 % sade: Sänk alkoholhalten. Det var bara 30 % som sade: Sälj det som hittills, ingen åtgärd.

Detta ledde till att Ungdomens nykterhetsförbund har skickat ut sådana här kort – som jag sett att flera här har – där det står: Svik inte ungdomen igen, rösta 2.8. Jag tror nog att ansvarskännande ungdom tänker på det sättet; i synnerhet skulle vi få sådant besked om vi frågade ungdomsorganisationerna.

Sedan frågar herr Wennerfors: Vad gör ungdomen om mellanölet försvinner? Vissa teorier säger att de då kommer att ta till narkotika och sådant i stället. Skolöverstyrelsens undersökning visar motsatsen. Ungdomar som icke har druckit mellanöl kan avböja narkotika, men när de fått några mellanöl fördunklas deras omdöme och då har de accepterat narkotika. Ölet medverkar således till att man får mer narkotikamissbruk.

De som inte vill göra någonting åt alkoholen är, herr Wennerfors, vad vi kallar symptomteoretiker. Hela felet finns i samhället och det är andra orsaker som vållar öldricket, därför skall man inte göra någonting åt alkoholen.

Det finns något som amerikanerna kallar social drinking, dvs. man förmås dricka öl, fortsätter med starkare drycker och så småningom får man farliga alkoholskador. Den delen är också en mycket stor och trivial del. Jag är helt medveten om att många människor har problem, men

Nr 138

Onsdagen den
26 maj 1976

Alkoholpolitiken

*Om särskilda
åtgärder mot
alkoholmissbruk
bland ungdomar*

Onsdagen den
26 maj 1976

Alkoholpolitiken

*Om särskilda
åtgärder mot
alkoholmissbruk
bland ungdomar*

det finns också, som amerikanerna säger, en hel rad exempel på social drinking.

Herr WENNERFORS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att herr Wikström missuppfattade mig litet, för jag menade inte att det var en motsättning mellan alkoholpolitik och socialpolitik, fritidspolitik eller något av de andra politiska områdena. Jag menade att de är integrerade i varandra. Men när vi talar om alkoholpolitik verkar den mer begränsad. En del människor känner det som om de inte var engagerade i den delen. Jag är inte engagerad i det eftersom jag sysslar med utbildningspolitik. Jag menar att de som är ansvariga och starkt engagerade i hur skolan skall utformas sysslar samtidigt med alkoholpolitik. Men man märker ofta att de själva inte upplever det på det sättet.

Det var detta jag ville påpeka just genom resonemanget att jag skulle vilja radera ut begreppet alkoholpolitik.

Det viktiga för herr Wennerfors är i alla fall servicepolitiken, säger sedan herr Wikström. Det omdömet får stå för herr Wikström själv. Jag tycker åtminstone att det anförande jag höll inte gav uttryck för något sådant. Det har inte varit min mening tidigare heller att göra det, även om jag systematiskt blivit utsatt för missförstånd från vissa håll.

Herr Wärnberg förnekar sig inte heller. Han fortsätter att tala om mellanölet med sina 3,6 %. Han talar om något helt annat än det jag tycker är viktigt, nämligen att komma åt själva problemet – storkonsumentgrupperna, problemungdomarna.

Jag vill gärna instämma i vad herr Torsten Bengtson säger. Visst finns det problem med det som herr Bengtson kallar social drinking – eller som jag skulle kunna kalla för sällskapsdrickande – det är jag helt på det klara med. Jag menar att man även där bör sätta in åtgärder för att ge alternativa sysselsättningar och insikt i att om man dricker för mycket kan det bli farliga följder. Men det är ungdomar som dricker av andra skäl som utgör det största problemet. Det är det jag menar att vi måste komma åt.

Det är därför jag också kan instämma i vad socialministern förut sade, nämligen att det är här vi skall sätta in åtgärderna. Jag har kanske en annan mening om takten än vad socialministern har haft, men i sitt senaste inlägg menade han att man kan sätta i gång redan nu. Om det är så är jag tillfredsställd med det.

Herr BENGTTSSON i Göteborg (c):

Herr talman! Alkoholproblemet är ett av de stora sociala problemen i vårt samhälle. Situationen förvärras ytterligare genom att alkoholkonsumtionen går ner i allt lägre åldrar. I en tidningsartikel för en tid sedan fann jag följande redovisning: "Om tio år har vi en miljon alkoholister i Sverige. Det är den dystra prognos professor Carl-Magnus Idestrom på Karolinska sjukhuset kommit fram till efter att ha analyserat utveck-

lingen i vårt land under de senaste åren. 12 000 ungdomar är i dag intravenösa narkomaner. Var tredje 15-åring dricker regelbundet mellanöl. Tio procent av dem blir alkoholisterna."

Det finns självfallet åtskilliga problem i samhället som medverkar till den situation vi har i dag. Centermotionen 1975/76:2210 av herr Fäldin m. fl. nämner bl. a.:

"Strukturomvandlingen i samhället, centraliseringsprocessen, de många otillfredsställande bostads- och uppväxtmiljöerna, liksom en rad andra negativa faktorer i samhällsutvecklingen har tillsammans med det lättillgängliga berusningsmedlet mellanöl bidragit till att vi i dag har ett omfattande alkoholproblem bland unga människor.

Man kan notera att den alkoholpolitiska utredningen (APU) tillsattes samma år som mellanölet infördes. Sedan dess har alkoholkonsumtionen och alkoholproblemen i samhället ökat kraftigt, i synnerhet bland ungdomen. I nio år har utredningen arbetat med att framlägga förslag till utformning av samhällets framtida alkoholpolitik."

Det sägs vidare i denna motion:

"Vi ser det som ytterst anmärkningsvärt och beklagligt att regeringen nu beslutat att inte lägga fram någon proposition om alkoholpolitiken.

Alkoholen är ett av våra allvarligaste sociala problem. Vi kan därför inte acceptera att konkreta förslag till åtgärder för att minska alkoholskadorna i samhället ytterligare fördröjs."

I utskottsbetänkandet säger man: "Med hänsyn härtill och till att avgörandet i mellanölsfrågan upprepade gånger skjutits framåt i tiden finner utskottet det högst förklarligt att såväl partier som åtskilliga enskilda motionärer anser att denna fråga bör brytas ut och avgöras vid innevarande riksmöte. Det torde också stå klart att alla argument i frågan är väl kända efter en mångårig diskussion och efter remissbehandlingen av APU:s betänkande. Vad det gäller är endast att fatta ett beslut i frågan, och detta avgörande måste ske i riksdagen, oavsett till vilket resultat regeringen kommer efter den fortsatta beredningen av APU:s förslag."

Längre fram säger utskottet:

"Det helt avgörande argumentet mot mellanölet är ovedersägligen ungdomens ölmissbruk. Mellanölet har blivit inkörsporten för alkoholkonsumtion i allt lägre åldrar, och det spridda missbruket i dessa grupper är det främsta argumentet mot en bibehållen försäljning av mellanöl i detaljhandeln."

Utskottet säger vidare:

"Det har från olika håll framhållits att konsekvenserna av en sänkt alkoholhalt endast blir att missbrukarna kommer att köpa någon eller några burkar öl till. Denna synpunkt kan säkert vara riktig, när det gäller vissa redan etablerade missbrukare, men den viktigaste följden av den föreslagna åtgärden anser utskottet vara att det finns skäl att anta att den kommer att väsentligt minska nyrekryteringen av ungdomliga ölmissbrukare. Även om två flaskor lättöl teoretiskt svarar mot samma alkoholmängd som en flaska mellanöl, medför utspädningseffekten ändå

att lättölet inte ger samma grad av påverkan. Trots en väsentligt lägre beskattning av lättölet än av mellanölet har lättölet inte medfört några missbruksproblem. Det finns därför anledning anta att man någonstans kan finna en gräns där påverkan vid mera normal konsumtion är så ringa att den inte stimulerar till omedelbart fortsatt konsumtion." Utskottets uppfattning sammanfaller med mina egna synpunkter.

Att mellanölet har skapat problem både för den enskilda familjen och för samhället står klart, och av den anledningen skall det bort ur handeln. De myndigheter och personer som hävdar att sådana som använder mellanölet i berusningssyfte övergår till starksprit eller eventuellt andra gifter och droger har enligt min mening tappat en hel del av förtroendet för den svenska ungdomen.

Jag har den uppfattningen att flertalet ungdomar tycker det är bra om mellanölet försvinner.

Det kan väl aldrig vara meningen att vi skall resignera inför svåra uppgifter. Det är i sådana lägen det gäller att med olika åtgärder hjälpa dem som har kommit in i besvärliga situationer. Detta gör vi genom kraftfulla åtgärder från samhällets sida, med insatser från organisationer, skolor osv. – positiva insatser, alltså.

Den bästa effekten torde uppnås om informationen i alkoholfrågor samordnas med information om narkotika, tobak, kost, motion m. m. och därigenom blir ett led i den allmänna hälsoupplýsningen och den sjukdomsförebyggande verksamheten. Mot denna bakgrund anser jag att socialstyrelsens nämnd för hälsoupplýsning bör ha huvudansvaret för informationsverksamheten på alkoholsidan. Kommuner, landsting och organisationer skall kunna vända sig dit för att få material och impulser och stöd i sitt informationsarbete.

Det råder sannolikt inga delade meningar om att åtgärder måste till för att så långt möjligt komma till rätta med alkohol- och narkotika-problemen. Ett steg i rätt riktning är avskaffandet av mellanölet, och i det sammanhanget bör allt öl starkare än 2,8 viktprocent alkohol klassas som starköl. Personligen skulle jag helst se att vi i den allmänna handeln inte saluförde starkare öl än lättöl. Det vore enligt min mening det rätta folkölet. Dessa åtgärder är en bit på vägen. Ytterligare insatser måste till, som jag tidigare nämnt. De måste sättas in innan ungdomen får kontakt med sprit och narkotika.

Herr talman! Slutligen: Det är viktigt att vi fångar upp ungdomarnas intressen och aktiverar dem så att deras tillvaro blir meningsfylld. Det gäller att hjälpa ungdomarna så att de får en positiv syn på samhälls-uppgifterna och på sin framtid.

Herr JADESTIG (s):

Herr talman! Man kan inte undgå att märka att i massmedia men även riksdagskolleger emellan tycks den här debatten röra sig om 0,2-procentklassen. Naturligtvis är det inte det som frågan gäller. Frågan gäller inte ens mellanölets vara eller icke vara. Frågan gäller om en al-

koholdryck, som bevisligen medverkat till att alkoholbruket trängt ner i mycket låga åldrar, alltfört skall vara så lättillgänglig som det omsusade mellanölet är.

Men det finns också en positiv trend i denna debatt, som jag tycker det gäller att ta vara på: alla synes vara överens om att det måste till krafttag för att bryta ned alkoholkonsumtionen totalt i vårt land. Det är ju vår stora olösta sociala fråga.

Men att det behövs restriktioner och upplysning är klart, och det synes vara en gemensam nämnare. Dessutom krävs det socialpolitiska åtgärder i förebyggande syfte. Detta är mycket bra.

Det är naturligtvis fel att endast tala om åtgärder mot missbruk; vi måste tala om åtgärder mot bruk. Jag vågar påstå att om man verkligen vill bringa ned konsumtionen, låt mig säga med 10 % på en tre-fem-årsperiod, krävs det betydligt starkare restriktiva åtgärder än vad mellanölsfrågan föranleder. Den frågan är inte mindre väsentlig för det, och vi börjar i alla fall i rätt ända, om vi i dag griper tag i mellanölets lättillgänglighet, dess negativa verkan som har lyckats pressa alkoholkonsumtionen ned i mycket låga åldrar – något som för tio år sedan skulle ha bedömts som en utopisk uppfattning men som dagens verklighet ger oss belägg för.

När riksdagen senast behandlade mellanölsfrågan nöjde vi oss med att omgärda mellanölsförsäljningen med ytterligare restriktioner i form av lagstadgad åldersgräns för inköp. Vi kan tyvärr konstatera att denna åtgärd inte medförde att mellanölskonsumtionen hos de allra yngsta har upphört. Mellanölet är fortfarande en lättåtkomlig berusningsdryck, omgiven av en glans vars styrka inte tycks ha mattats med åren.

Att mellanölsfrågan särbehandlas från alkoholpolitiken i stort är enbart ett uttryck för vår oro för många unga människors framtid. Skulle vi se mellanölet som uteslutande en måltidsdryck för vuxna, är det inte säkert att mellanölet skulle nämnas ens i ett alkoholpolitiskt sammanhang.

I mellanölsdebatten har många olika grupper fört fram skilda synpunkter och undersökningsresultat. En SIFO-undersökning som var beställd av Bryggareföreningen talar om för oss att en majoritet av svenska folket vill ha kvar mellanölet, dock inte helt utan ytterligare restriktioner. Man kan naturligtvis ifrågasätta redovisningen av det siffermaterialet. En annan undersökning, som genomförts av Ungdomens nykterhetsförbund, visar motsatsen. Den undersökningen har massmedierna inte alls visat något intresse för, men den angav klart och tydligt parollen Bort med mellanölet. En undersökning som Verdandi genomfört och som har presenterats de senaste dagarna säger att åtgärderna måste riktas in på att skapa meningsfull fritidsaktivitet. Skolöverstyrelsens chef Jonas Orring säger att mellanölet spolierar den meningsfulla verksamheten. En undersökning för någon vecka sedan som Motorförarnas helnykterhetsförbund ansvarade för visar att inte ens bryggerinäringens eller restaurangnäringens egna experter klarar av att känna skillnaden på lättöl och

Onsdagen den
26 maj 1976

Alkoholpolitiken

starkare öl.

Det torde, herr talman, inte finnas någon annan fråga som är lika kringgårdad av känslomässiga värderingar som just mellanölsfrågan.

För min del känner jag stor oro för ungdomens alkoholvanor. Jag tror mig kunna säga att den oron omfattas av allt större grupper i samhället. Bruket av alkohol, främst mellanöl, har föranlett flera kommuner att införa lokala restriktioner för detaljhandeln med mellanöl.

Att komma till rätta med alkoholproblemen är en av vårt samhälles mest angelägna uppgifter; detta framhöll även regeringen i sina direktiv till alkoholpolitiska utredningen. Men tyvärr är det inte så enkelt att det räcker med att endast vidta åtgärder mot mellanölet. I förebyggande syfte – som är det viktigaste – och främst bland de allra yngsta alkoholkonsumenterna kommer dock ingrepp mot mellanölet att få en betydande effekt.

I debatten om mellanölet har flera olika förslag till lösningar diskuterats. Krav på förebyggande socialpolitiska åtgärder har kombinerats med en rad förslag till restriktiva åtgärder.

Den alkoholpolitiska utredningen redogör i sitt slutbetänkande för två framkomliga vägar. Den ena vägen är att sänka alkoholhalten i mellanölet, den andra vägen är att försäljning av öl klass II skall ske över disk. Av remissinstanserna förs också fram kravet att mellanölet endast skall få försälas i Systembolagets butiker. Allt detta är också föreslaget i motioner.

I valet mellan de tre nämnda alternativen är sänkningen av alkoholhalten den väg som enklast och snabbast kan prövas.

Ur bryggeriteknisk aspekt skulle ett sådant riksdagsbeslut knappast möta några större svårigheter. Det har ju sedan en längre tid visat sig vara möjligt att framställa ett alkoholsvagt öl med fullvärdig smak. Lättöllets ökande andel av dryckesmarknaden bevisar detta.

Samhället måste tillse att de kommersiella intressena inte får fortsätta att styra den tredjedel av vårt lands totala alkoholkonsumtion som ölet står för. Statens aktieinnehav i vårt lands största bryggeri utgör naturligtvis en garanti härför. Även det kooperativt ägda bryggeriet känner sitt ansvar väl.

Stor vaksamhet måste likaså iaktas vad gäller bryggeriernas marknadsföringsåtgärder. Oskäligen kvantitetsrabatter, utbudande av lockande utlandsresor och andra säljstimulerande åtgärder riktade till detaljhandeln måste fördömas.

Men regeringens allmänna bedömning att den alkoholpolitiska utredningens förslag ytterligare behöver bearbetas synes vara väl motiverad. Sambandet mellan alkoholmissbruk och vissa slag av brottslighet är bl. a. en fråga som aktualiserats efter det att remisstiden för den alkoholpolitiska utredningen har gått ut. Remissinstansernas ökade krav på socialpolitiska utgångspunkter för alkoholpolitiken förtjänar naturligtvis också att belysas ytterligare.

Mellanölsfrågan i sig är dock så noga penetrerad att några nya vägar

knappast finns. Det är därför inte motiverat att ytterligare uppskjuta ett avgörande av frågan.

Det är ju ett tvångsingrepp inte mot den måltidskonsumerande ölförbrukaren som åsytas utan – på grund av de negativa följdverkningarna som mellanölet har haft – mot den alkoholkonsumerande ölförbrukaren. Detta synes inte bryggeribranschens företrädare ha insett. Jag har använt veckohelgen till att läsa igenom några årgångar av Fakta. Bryggareföreningens s. k. informationstidning. Artiklarna förhärliigar ölet i nummer efter nummer, och man inser inte att det finns några negativa effekter. Tidningen är alltså inget faktainstrument utan ingår tydligen i den affärsmässiga marknadsföringen.

I motsats till de ensidiga partsinlagor som bryggerinäringen presenterar känns det skönt att få hänvisa till det balanserade och intressanta inlägg som finns i Systembolagets verksamhetsberättelse för år 1975 och som dess verkställande direktör Rune Hermansson står för. Den artikeln är värd att läsas och begrundas. Den är kritiskt analyserande och ger även underlag för en mer framtidsytande alkoholpolitisk debatt. Där finns en mängd underlagsmaterial som vi skulle kunna använda för en mer positiv och progressiv argumentation. Det är synd att bryggerinäringens informationsinsatser skall förgifta atmosfären.

Om vi fattar ett positivt beslut i dagens ölfråga så avförs den från vår dagordning – för gott, hoppas jag – och då får vi i stället inrikta våra krafter på att skapa en plattform för en positiv framtidsriktad helhetssyn inom alkoholpolitikens område.

Där finns det plats för reklamförbud, förstatligande av bryggerinäringen, skärpt prispolitik, stöd till alkoholfria fritidsmiljöer, intensifiering av forskningen och ökad upplysning om skadeverkningar.

Vad vi behöver är en propagandadrive mot alkoholbruket – inte enbart mot alkoholmissbruket. Vi behöver en propagandadrive i stil med den som ägde rum vid omläggningen från vänster- till högertrafik. Och då fordras det medverkan av alla medborgare om vi skall kunna bryta ned alkoholglorifieringen.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets majoritetsförslag.

Herr TAKMAN (vpk):

Herr talman! Jag har inte haft den tid som behövs för att till den här debatten gå igenom allt det vetenskapliga material som finns från de senaste åren. Det är ju inte bara i Sverige som det forskas, det görs också på andra ställen, bl. a. vid den föredömliga alkoholforskningsinstitution man har i Toronto i Canada.

Det är möjligt att det är korrekt som här har påståtts av flera talare, att öl- och annan alkoholkonsumtion gått ned i åldrarna. Men såvitt jag vet finns det ingen entydig statistik om detta. Jag tror inte att jag förringar de aktuella problemen genom att erinra om att detta argument förekommit så långt tillbaka som jag kan minnas – och inte bara så

långt utan åtminstone sedan ett par tusen år tillbaka i tiden. Redan den romerske författaren Juvenalis gnällde i många år över den tilltagande sedeslösheten bland allt yngre ungdom.

Jag deltog 1962, alltså tre år före mellanölsdebuten, i en debatt här i Stockholm om alkoholvanor och alkoholmissbruk bland ungdom, och jag har här protokollet från denna konferens. Direktör Nils Sundberg – direktör i Centralförbundet för nykterhetsundervisning – inledde med att säga följande:

”När man i riksdagen 1954 beslöt att slopa det dåvarande restriktions-systemet och genomföra en helt ny eller förändrad nykterhetslagstiftning på förslag av 1944 års nykterhetskommitté, så var ett av de starkare skälen härtill utvecklingen av nykterhetsförhållandena bland ungdomen. Det hette i nykterhetskommitténs betänkande på något ställe ungefär så här: 'Särskilt inger utvecklingen av ungdomens nykterhetsförhållanden allvarliga beklämningar.' Det var den slutsatsen man kom till, när man granskade utvecklingen av alkoholkonsumtionen och missbruket här i Sverige i alla åldersgrupper, nämligen att nykterhetsförhållandena var sämre än i vissa andra jämförbara länder. Utvecklingen var ogynnsammare här och man pekade då särskilt på utvecklingen bland ungdomen. Ungdomsfylleriet hade stigit oavbrutet sedan omkring 1930.”

Längre fram i sitt anförande år 1962 sade direktör Sundberg:

”Det är som alla vet ett utmärkande drag för utvecklingen här under flera decennier, att alkoholvanorna har gått neråt i åldrarna. Det är nu vanligare i de låga ungdomsåldrarna att man förtär alkoholdrycker liksom att man förtär de starkare spritdryckerna. Och fylleriet har också ökat i kapp med den här utvecklingen.” Det var alltså sagt för 14 år sedan.

Jag skall inte gå närmare in på detta. Jag tycker bara det är synd att vi inte här har tillfälle citera riksdagsprotokollen från tidigare debatter, inte minst de mellanölsdebatter som förekommit här. Det finns i papperen så många tvärsäkra uttalanden om vad den ena och den andra åtgärden kan leda till, att jag tror att man har anledning att vara något återhållsam när det gäller att nu uttala sig om värdet av den ena eller den andra detaljåtgärden.

Här nöjer jag mig med att yrka bifall till reservationen 4. I likhet med herr Kristenson anser jag att det är fel att bryta ut en enda detalj ur ett stort komplex i stället för att invänta en samlad bedömning av de alkoholpolitiska frågorna. Att särbehandla mellanölet tjänar bara till att avleda uppmärksamheten från grundläggande problem. Det är milt sagt överraskande att mellanölets vara eller inte vara nu gjorts till en händelse som motiverar särskild motionsrätt. Den möjligheten har ju annars förebehållits mycket sällsynta och stora frågor.

Det är svårt att förstå att det nu skulle vara en så akut situation att man inte har tid att vänta ett år på ett genomarbetat material och förslag om alkoholpolitiken i dess helhet. Det är en banal formulering att det i regel inte finns några lätta svar på svåra problem. Alkoholproblemen är svåra problem.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag vill gärna passa på att instämma i vad herr Takman sade. Jag tyckte att han talade mycket klokt.

Det är ju så, herr talman, att fanatism ofta är förnuftets fiende. Den som till äventyrs inte visste det förut har fått många bevis på det här i dag. Och vill man använda ett ord som kanske är vackrare än fanatism kan man säga naivitet, för det är ändå naivt att föreställa sig att om en viss dryck – i detta fall mellanöl – tas bort kommer ungdomen att sluta dricka det som innehåller alkohol. Ja, naivt är ett lindrigt uttryck i detta sammanhang, i synnerhet som de flesta ungdomar faktiskt inte dricker mellanöl därför att de tycker att det är gott utan för att nå en viss effekt – en effekt som yttrar sig i bättre självtillit och kanske kaxighet. Om det inte finns mellanöl dricker de naturligtvis något annat för att uppnå samma effekt.

Det har gjorts en vetenskaplig utredning under ledning av professor Roger Bonnichsen som säger att för att uppnå samma effekt som 25 centiliter starksprit ger behöver man dricka 5 burkar mellanöl, 6 burkar folköl och 6,4 burkar pilsner. Det är enda skillnaden. Och att tro att en sådan åtgärd som att förbjuda mellanölet skulle kunna ha någon som helst inverkan på nykterhetstillståndet i landet och bland ungdomen är som sagt naivt i överkant.

En sak till, herr talman! Vårt statsskick bygger på s. k. representativ demokrati. Det innebär ju att vi som sitter här skall representera de människor som valt in oss. Det är folkviljan som skall bestämma lagarnas utformning, och folkviljan är säkerligen mot folköl. Detta är alltså en litet felaktig benämning redan ur den synpunkten.

Verdandi, arbetarrörelsens nykterhetsorganisation, har gjort en undersökning – jag vet inte om den redovisats tidigare här i dag – och frågat över 2 000 människor om dessa problem. Man har därvid kommit fram till att endast 5 % vill ha bort mellanölet. 95 % av de människor som vi representerar vill alltså ha mellanölet kvar. Och då sitter det en liten grupp i riksdagen och beslutar tvärt emot denna folkvilja.

Detta är egentligen ganska betänkligt. Det är, om man vill dra ut konsekvenserna, faktiskt någonting av diktatur. Det kan ju förekomma diktatur även i demokratiskt valda församlingar.

Man kan verkligen fråga sig om vi egentligen har rätt att sitta och trakassera hyggliga och skötsamma människor – det är det stora flertalet som använder mellanöl – bara därför att det förekommer missbruk bland ungdomen. Det tycker jag faktiskt är en allvarlig frågeställning.

Om man vill dra en parallell som kanske inte är fullt riktig men som i alla fall stämmer något så när, kan man säga: Det förekommer tyvärr att människor kör bil i berusat tillstånd, vilket är mycket allvarligt och förorsakar många tragedier. Skulle man vara riktigt konsekvent finge man då förbjuda bilkörning även för dem som kör i nyktert tillstånd för att komma åt dem som kör i onyktert tillstånd. Det är en grov schematisering, men den är så mycket mer talande. Det är ändå innerst inne

Nr 138

Onsdagen den
26 maj 1976

Alkoholpolitiken

Onsdagen den
26 maj 1976

Alkoholpolitiken

ungefär samma problematik.

Jag sade att 95 % av medborgarna vill ha mellanölet kvar. Dessutom vill också det stora antalet av de remissinstanser som yttrat sig över alkoholpolitiska utredningen ha mellanölet kvar. Det tycker jag är så pass viktigt att jag skall föredra de viktigaste av de remissinstanser som anser att det är ingen nytta med att ta bort mellanölet. De remissinstanserna är: LO, Handelsanställdas förbund, socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, riksskatteverket, konsumentombudsmannen, Länkarnas riksförbund, Svenska läkarförbundet, riksåklagarämbetet, 18 av 23 länsstyrelser, Kooperativa förbundet, Lantbrukarnas riksförbund, Verdandi och Elevförbundet. Det är väl ganska talande. Och då återkommer jag till vad jag sade om en representativ demokrati. Vi våldför oss på den, om vi beslutar något annat.

Med ett sådant beslut som motståndarna till mellanölet vill att vi skall fatta våldför vi oss på bruket utan att kunna rubba missbruket, och det är nästan litet genant för riksdagen att fatta ett sådant beslut. Vad fru Troedsson här sade tyckte jag var ovanligt klokt. Hon tog ett exempel från Norge, som visade hur man trots god vilja kan vidta åtgärder som får precis motsatt effekt mot vad man åsyftade. Det farliga med mellanölet tror jag är att de människor som hela tiden jagar efter ett förbud mot mellanöl håller grytan kokande – eller skall vi säga floden flytande. Man gör det spännande för ungdomarna. Om man jämt och samt talar om mellanölsfördärvet är det klart att ungdomar, som är nyfikna och tycker om allt som är spännande och äventyrligt, tycker att de skall pröva på det. Bäst vore, tror jag, om vi avdramatiserade hela alkoholpolitiken och slutade med sådana här symbolhandlingar.

Jag tvivlar inte ett ögonblick på att de som är motståndare har god vilja, och naturligtvis respekterar jag nykterhetsvännernas ansträngningar i allra högsta grad. Men det är få kretsar där gränsen mellan förnuft och fanatism är så flytande – om uttrycket tillåtes – som bland nykterhetsvännerna. Jag tror också att de ibland lägger fram förslag som synes vara välgrundade och som visar att förslagsställarna är alerta och energiska och att de vill göra någonting, men där resultatet kan bli det exakt motsatta.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 3 och 4.

Herr förste vice talmannen BENGTSO (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sjöholm sade att det inte skulle ha någon som helst verkan att sänka alkoholhalten. Men det är drygt 2 miljoner liter 100-procentig alkohol som i så fall inte stjälpes ut över vårt land. Kan herr Sjöholm negligera det? Det är lätt att med enkel matematik räkna ut, att konsumtionen sänks med 17 % om alkoholhalten går ner till 3 % och med 22 % om den går ner till 2,8 %. Om man då räknar ut vad det betyder i konsumtion, finner man att det gör drygt 2 miljoner liter 100-procentig alkohol som inte kommer ut.

Vidare sade herr Sjöholm någonting om folkviljan och nämnde t. o. m.

ordet diktatur. Så tog han som exempel en undersökning som gjorts av ett av de minsta nykterhetsförbunden här i landet. Där hade det inte publicerats några frågeställningar eller om hur undersökningarna utförts, men förmodligen har frågorna varit mycket ledande. Det var 2 056 människor som tillfrågades.

Varför inte i stället ta den undersökning som Ungdomens nykterhetsförbund har gjort och där man frågade 4 056 människor på gatan och fått fram följande siffror:

Stoppa mellanölet 30 %

Sälj mellanölet på Systemet 29 %

Sänk alkoholhalten 11 %

Ingen åtgärd 30 %

Är det inte lika mycket folkvilja? Det är ju ungefär dubbelt så många som tillfrågats av Ungdomens nykterhetsförbund. Men det passade inte massmedierna att publicera den undersökningens resultat. I Ungdomens nykterhetsförbund har man försökt att få de resultaten publicerade, men man har inte lyckats vare sig i radio, TV eller tidningarna. Så går det till i denna propagandakampanj med folkvilja, som herr Sjöholm tydligen har fallit mycket lätt för, när han tagit del av Verdandis undersökning.

Sedan likställde herr Sjöholm bilkörning med alkoholdrickande, och det är klart att man kan förbjuda bilkörning därför att det händer olyckor när man kör bil. Men jag trodde att bilkörning ändå var något värdefullare för samhället än att dricka alkohol. Det är det inte, om man säger att man skall förbjuda bilkörning, när man nu förbjuder alkoholförtäring.

Vad sedan remissinstanserna angår kan det vara anledning att göra en utförligare redovisning och inte bara nämna några få. Det har anförts många citat av skolöverstyrelsen i dag. Jag behöver inte upprepa dem. Skolöverstyrelsen har verkligen sagt ifrån att mellanölet är ett stort problem.

Jag har vidare tidigare – herr Sjöholm kanske inte hade tillfälle att höra det – redovisat Leif Lemkes undersökning, som visar det starka sambandet mellan alkoholförtäring och kriminalitet. Han påvisar mellanöllets dryga del i kriminaliteten. Det finns i detta sammanhang massor av företeelser som man kan visa på, där mellanöllets stora skuld är helt ådagalagd. Därför bör det bort.

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det visar sig hur rätt jag hade då jag talade om naivitet, när herr förste vice talmannen Bengtson nu säger att så och så många miljoner liter öl skulle försvinna om man tog bort mellanölet. Tvärtom – det blir fler miljoner liter öl. Om de människor som nu dricker fem burkar mellanöl i stället dricker sex folköl blir ju mängden större – det är självklart.

Så till folkviljan. Jag citerade också en hel mängd remissinstanser. Det står en väldig massa människor bakom varje sådan organisation. Till Verdandiundersökningen kommer alltså den massiva mängden re-

missinstanser som vill ha kvar mellanölet. Jag menar att vi förbryter oss mot folkviljan om vi inför ett folköl.

Jag jämför inte bilkörning med att dricka mellanöl. Inom parentes kan jag kanske säga att jag är den ende i denna riksdag som föreslagit att man skulle kriminalisera all alkoholförtäring i samband med bilkörning, dvs. att man skulle sätta promillehalten till noll. Det kanske är verklighetsfrämmande, men jag är alltså inte blind för detta allvarliga problem. Men vad jag ville framhålla, herr förste vice talman Bengtson, var att man här förgår sig mot bruket för att komma åt missbruket. Jag anförde exemplet att man skulle förgå sig mot de nyktra bilförarna därför att det finns sådana som inte är nyktra, om man skulle förbjuda bilkörningen. Jag gjorde ingen jämförelse i övrigt mellan mellanöl och bilkörning.

Det finns väl inte någon i denna kammare – det sade också fru Tredsson – som inte inser allvaret i mellanölsmissbruket. Man kan alltså inte säga att vi som vill ha kvar mellanölet skulle vara mindre ansvarskännande gentemot ungdomen än de övriga är. Så är det ingalunda. Men vi har olika uppfattningar om förslaget. Jag anser att det är ett slag i tomma luften, som kan få en effekt rakt motsatt den man åsyftar. Det är det som vägleder oss som vill ha mellanölet kvar.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c) kort genmäle:

Herr talman! Om vi dricker fler burkar av ett svagare öl skulle det ha liknande effekt som färre burkar mellanöl, vill herr Sjöholm påstå. Men det är inte stor risk med att folk dricker mycket vatten, herr Sjöholm. Resultatet är ju att de gör det när ölet blir så pass mycket svagare.

Tidigare har man anfört den konstiga teorin att om man dricker två lättöl som innehåller 1,8 % så får det samma effekt som om man dricker en mellanöl som innehåller 3,6 %. Jag skall då be att ni noggrant studerar professor Goldbergs undersökningar, som visar att kroppen har en självreningsförmåga. Den tar bort en del av alkoholen. Men när det tillförs för mycket uppkommer en berusningseffekt. Professor Goldberg påvisar att tröskelvärdet ligger någonstans mellan 2,5 och 3 %. Går man därutöver får man berusning. Det är ganska enkelt. Det är fullständigt fel att säga att man kan få samma effekt av två lättöl som av en mellanöl. Det går inte alls. Det är vetenskapligt klarlagt att det inte är på det sättet.

Herr Sjöholm vek undan när det gällde folkviljan. Nu hänvisar han i stället bara till remissinstanserna. Är remissinstanser folkviljan? Det trodde inte jag. Folkviljan trodde jag bl. a. var vi som sitter här som valda representanter. Folkviljan har också kommit till uttryck i de undersökningar som jag anförde. Enligt dem var det bara 30 % som ville ha kvar mellanölet. Jag tycker det är ansvarskännande av svenska folket att man när man ser olägenheterna säger: Vi vill inte ha något mellanöl.

Herr Sjöholm som är jurist vet väl att lagstiftning i alla former gäller för alla, men det är lyckligtvis inte så stor del som bryter mot den.

Jag vet inte om vi behöver lagstiftning så mycket för dem som aldrig använder någon alkohol. De har ju inga bekymmer med den. Men det är en grupp som har besvär med alkohol och som vi vill skydda.

Samhället bör också ha någon rätt att skydda sig mot profitörer. Det är ju ändå vinstintresse som ligger bakom att man vill sälja så mycket mellanöl och andra alkoholdrycker. Något annat intresse ligger det inte i det.

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart att vi lagstiftar för alla, skötsamma och icke skötsamma. Det är just det vi gör här. Vi lagstiftar för en stor mängd skötsamma medborgare och går in i deras personliga livsföring för att komma åt ett problem som omfattar ett relativt litet fåtal. Det är detta som jag anser vara betänkligt i en representativ demokrati.

Jag backade inte ett ögonblick från folkviljan, herr Bengtson. Jag sade att till undersökningen som visade att 95 % av svenska folket vill ha mellanölet kvar kommer alla dessa remissinstanser som har en mängd människor bakom sig, och de skall naturligtvis också räknas in.

Dricka vatten kan man naturligtvis också göra. Det logiska och konsekventa vore då, som herr Kristenson sade, att ni föreslog att all alkohol togs bort från allt öl. Vi som står med fötterna på jorden och inte svävar i det blå i den här frågan vet att ungdomarna dricker för effektens skull – glöm inte det, för det är viktigt! Det är säkerligen ytterst få som dricker för att de tycker det är gott, utan de dricker för den effekt som de vill uppnå. Då dricker de litet mer för att uppnå samma effekt om alkoholstyrkan är mindre. Jämförelsen att fem mellanöl motsvaras av sex folköl och 6,4 pilsner säger väl alldeles tillräckligt. Tanken att konsumtionen av öl skulle bli mindre på det sättet är direkt absurd – det skulle bli raka motsatsen, en större konsumtion av ett svagare öl men med samma förödande effekter i det långa loppet.

Herr JOHANSSON i Skärstad (c):

Herr talman! Låt mig börja med att säga att det inte är ett folköl vi nu behöver i vårt samhälle utan folknykterhet.

Herr Sjöholm kan gärna beskylla oss nykterister för att vara naiva och fanatiska, men jag tror att herr Sjöholm också kan vara naiv och fanatisk. Därför kanske vi inte behöver komma med sådana beskyllningar mot varandra.

Herr Takman sade att det här problemet är gammalt och att det har klagats förr över att nykterheten inte var god. Vi vet, och vi skall inte ta upp den debatten nu, vilka orsaker som har legat bakom kulturernas sekularisation och undergång genom historien.

I dag debatterar vi mellanölets vara eller inte vara, men bakom debatten finns hela alkoholproblemet. Jag beklagar att finansministern inte finns här i dag – han satt troget i sin bänk för elva år sedan då vi diskuterade mellanölets införande. Han lovade före jul med nästan hundra procentig

säkerhet att vi skulle få en proposition med ett samlat grepp på det alkoholpolitiska området. Det har vi inte fått, och därför har vi tvingats gå den här vägen.

Bruket av alkoholhaltiga drycker och narkotika är ett av de största sociala problemen i dagens Sverige. Det leder till överbelastning av sjukvården, tusentals dödsfall samt ett ökat antal brott av olika slag och därmed mycket stora nationalekonomiska förluster. Det resulterar också i svåra påfrestningar för både den enskilde individen och hans medmänniskor, då det i vardagssituationen uppstår allvarliga kriser som inte sällan leder till tragik eller rent av misär. Detta har oöverskådliga konsekvenser, inte minst för vår ungdom.

Efter första världskriget målade en konstnär en tavla som föreställde de osynligt sårade. Den föreställde inte lemlästade soldater som kom från fronten utan kvinnor och barn – änkor och faderlösa.

Här kan vi också tala om både de sårade och de osynligt sårade.

Först något om de sårade. Jag har försökt något litet under året att ge av min tid, min kraft och mina medel för att hjälpa de alkoholskadade. Jag kan därför säga att jag i den här debatten representerar dem som arbetar ute på fältet bland de alkoholskadade. Jag skall bekänna att man inte får något till övers för alkoholhaltiga drycker när man försökt göra något för alkoholmissbrukets offer. Kanske är orsaken till att så många nonchalerar och bagatelliserar riskerna med alkoholbruket att man inte konfronterats med eller på allvar sökt hjälpa alkoholens offer. Det finns i dag mycken verksamhet, inte minst frivillig, bland de alkoholskadade. Där kan man få en realistisk bild av vilken fruktansvärd tragik alkoholen kan åstadkomma. De som arbetar inom denna verksamhet har en klar front mot alkoholhaltiga drycker men är barmhärtiga mot alkoholens offer.

När det gäller de osynligt sårade kan man nämna de många föräldrar som sett sina drömmar och förhoppningar om barnen slås i spillror av alkoholens grymma verkningar. Man kan här också nämna hustrur och barn och deras ohyggliga situation: fruktan för en rusig far, en förstörd ekonomi och mycket annat.

Jag är medveten om att mellanölet inte bär hela skulden till de stora sociala problemen på detta område. Jag är också medveten om att ett borttagande av mellanölet inte med ett trolslag skulle lösa alla problem. Men det hade ändå inneburit något i positiv riktning om en enig riksdag hade kunnat säga: Vi måste och vi vill göra något för att komma till rätta med vårt stora problem. Vår solidaritet med och vårt ansvar för inte minst de svaga i samhället och de årskullar som kommer gör att vi tar bort detta lättillgängliga berusningsmedel.

När mellanölet infördes 1965 – det var under mitt första riksdagsår – väckte jag en motion om avslag på propositionens förslag. Förutom av mig själv undertecknades denna motion av Bengt Börjesson, Lennart Mattsson, Arne Persson i Heden och Bertil Johansson i Växjö. I motionen sade vi att det skulle gå så här om man införde detta mellanöl. Tyvärr

fick vi rätt. Efter elva år har vi fått dessa svåra konsekvenser som vi förutsade skulle komma om man införde denna lättillgängliga berusningsdryck.

I en motion i år har jag och några medmotionärer skrivit:

”Flera vägar kan anvisas för att komma till rätta med alkohol-och narkotikabruket. Informationen angående dessa medels risker måste intensifieras så att den får samma omfattning som t. ex. trafiksäkerhetskampanjerna.” Sedan kommer någonting mycket viktigt: Därvid måste man sträva efter att den positiva attityd och kommersiellt betingade gloria som skapats kring alkoholförtäring ersätts av samma skarpa reaktion som nu drabbar narkotikabruket. Det är själva den utbredda alkoholseden och förknippningen av alkohol med fest och högtid som väsentligen ger alkoholen dess gloria. Det är svårt att se hur den glorian skall kunna avskaffas utan att själva denna sed och förknippning av alkohol med fest angrips. Vår villighet att acceptera berusning som normal vid vissa tillfällen är i högsta grad onormal. Visserligen har den positiva alkoholattityden tusenårig hävd, men icke desto mindre har den inneburit och innebär fortfarande en nationell fara, som det är både demokratiskt och kulturellt förnedrande att behöva uppleva.

Andra vägar måste också skapas, t. ex. genom att alkoholreklamen förbjuds och ersätts med motreklam. Samhällets attityd till bruket av alkohol är starkt dominerad av kommersiella intressen och har därför redan en opinionsbildande effekt, som är till förmån endast för vinstsyften. Det kan ifrågasättas om styrkebalansen mellan vederhäftig information och kommersiell opinionsbildning verkligen är acceptabel och rimlig i en situation då vinstintressena till förmån för användandet av gifter tillåts arbeta med så ohämmat överlägsna metoder. Den på förhand dömda och påverkbara underlägsna parten i denna kraftmätning är ungdomen. Skolan och andra informationskanaler orkar inte stå emot i en sådan situation. Den vuxna generationen, som bär ansvaret för detta förhållande, bör se till att ungdomen får större chanser att genom och utanför skolan få leva och växa upp i ett samhälle som inte är giftvänligt.

Enligt min mening är det hög tid för krafttag i denna fråga, och härvid intar motreklamen mot alkohol en framskjuten plats. Utgifterna för en sådan samhällelig motreklam får i dag anses som mycket små, och samhället skulle totalt sett göra mycket stora besparingar genom införandet av motreklam.

Föräldrarnas ansvar för sina barn under denna ålder måste bl. a. få till konsekvens att alkohol i likhet med övriga gifter, vapen och sprängämnen bevaras oåtkomliga för barn. Samhället kan inte heller undandra sig sitt ansvar, utan har att tillse att gällande lagar efterlevs, så att minderåriga icke tillhandahålls alkohol.

Jag anser det vore konsekvent och rimligt att ta bort inte bara mellanölet utan också pilsnern från livsmedelsbutikerna och bara låta lättölet få finnas kvar. Alla andra alkoholhaltiga drycker skall finnas i systembutikerna.

Jag har under många år arbetat bland alkoholskadade människor. Många är de kvällar som jag har suttit med dessa stackars offer i deras olyckliga belägenhet. Det är det som gör att jag opponerar mig och kommer att göra det mot försäljning av mellanöl i butikerna. Det är barmhärtigt att bygga ett sjukhus vid bergets fot och ta hand om dem som fallit ned och skadat sig, men det är ännu barmhärtigare att bygga ett stängsel vid bergets krön så att de inte faller ned.

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Skärstad sade att jag hade talat om nykterhetsvännernas naivitet i den här frågan. Jag har nu bara att tacka herr Johansson för att han så övertygande har visat hur rätt jag hade.

Herr JOHANSSON i Skärstad (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sjöholm är inte medveten om att det finns folk som bedömer honom också. Man vet inte vem som bedöms vara mest naiv och fanatisk. Om vi går ut och talar med offren för alkoholen så kanske också de har ett ord att säga om det här.

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har egentligen inte mer att säga, men vad jag finner naivt är att man tror att hela problemet blir löst, om mellanölet tas bort. Herr Johansson i Skärstad gick inte in på problemet att vederbörande då kanske dricker någonting annat i stället, kanske någonting som har mer förödande verkningar. Det är det som är den avgörande skiljelinjen här, och den undvek herr Johansson – klokt nog kanske.

Herr JOHANSSON i Skärstad (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag trodde att vi här i riksdagen var så vuxna att vi skulle kunna föra en debatt om vårt största sociala problem utan att börja angripa varandra, och jag hade från början inte tänkt att säga någonting om dem som har andra uppfattningar i denna fråga. Jag ville inte minst grunda mitt anförande på mitt arbete bland alkoholens offer. Att herr Sjöholm inte har något annat att säga än att nykteristerna och de som arbetar bland de alkoholskadade är naiva och fanatiska får stå för hans räkning. Jag skall inte bemöta herr Sjöholm mer.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Nu skulle jag vilja hålla ett övertygande anförande som resulterar i att vi fick bort mellanölet, men jag förmodar att vid den här tidpunkten i varje fall riksdagens ledamöter har tagit ställning. Det kan därför bara bli några synpunkter på själva problematiken. Men jag vill peka på att det finns en mängd fakta i målet. Dessa fakta kan visserligen vara svåra att tolka, men till slut är det nog som direktör Hermansson säger, nämligen att var och en tolkar dem efter sin egen känsla

för saken. Fakta får alltså inte tala i den utsträckning som borde ske, och det är synd.

Vi är återigen uppe i en debatt om mellanölet, och vi har ju haft många sådana. Jag vill erinra om att riksdagen vid två tillfällen, under det att den alkoholpolitiska utredningen arbetade, begärde att mellanölsfrågan skulle lyftas fram och ges företräde. Man ansåg den alltså så allvarlig att den borde få ett särskilt betänkande, och det fick den ju också till slut. Men det blev inte något särskilt resultat, om man undantar de smärre restriktioner som infördes och som ju i praktiken i stort sett blev verkningslösa. I själva verket har väl riksdagen drabbats av beslutskramp. Motiven till att inte göra någonting har varit många, och alla återfinns i dagens debatt.

Det är min bestämda mening att mellanölsfrågan nu är tillräckligt utredd och att vi är mogna för ett ställningstagande redan nu. Det kan, herr talman, knappast komma fram någonting nytt, och dessutom kan man säga att det med säkerhet är skönt för den arbetsgrupp som socialminister Aspling tillsatte i februari att slippa älta mellanölsfrågan längre. Jag tror att den gruppen har betydligt viktigare frågor att arbeta med än att diskutera mellanölets alkoholstyrka, för det blir ju det som man kommer att hålla på med. Mellanölsdebatten bör alltså avföras från dagordningen genom ett beslut i dag. Jag tror att vi gör hela saken en tjänst med det.

Den debatt som har föregått dagens utskottsbetänkande har i ett avseende varit mycket nyttig. Alla de som har förringat mellanölets negativa verkningar har talat om kraftfulla sociala insatser. De som vill ta beslutet i dag är helt överens med de andra om detta. Det behövs sociala åtgärder, och, herr talman, jag vill säga: Låt oss få dem! Det är med stor spänning som vi avvaktar förslaget från departementets arbetsgrupp i det avseendet. Men jag tror att vi också skall vara på det klara med att om vi menar allvar med att dämpa den totala alkoholkonsumtionen, som t. ex. reservanterna Kristenson, Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro vill, då krävs det åtgärder i restriktiv riktning. Vi kommer faktiskt inte ifrån dem, och det blir väl beredningsgruppens uppgift att föreslå också sådana.

Det finns en linje i den här debatten som menar att det inte är utbudet, lättillgängligheten eller priset som avgör om människor blir alkoholister eller missbrukare utan att det är den sociala miljön. Eftersom nu alkoholkonsumtionen och missbruket ökat under senare år, måste ju detta betyda, i logikens namn, att den sociala miljön har blivit sämre. Men jag vägrar liksom herr Wärnberg att tro på detta. Även om vi inte lever i något lyckosamhälle, så är det betydligt bättre i dag än det har varit tidigare.

Nu tror jag att det förhåller sig med alkohol – och narkotika också för den delen – som med all annan varukonsumtion. Utbudet har stor betydelse för konsumtionen. Är en vara billig, lättillgänglig och väl reklamrad så blir den svårare att motstå. När en sak blir "inne" för ung-

domen, är det inte lätt för den äldre generationen – för föräldrar och lärare – att få denna ungdom att avstå eller bruka någon annan vara. Det blir gängets mening som avgör. I mycket bestämmer marknadsförarna vad vi skall äta och vad vi skall dricka och även hur vi skall klä oss.

Nu inträffar det egendomliga, att annars mycket radikala människor vänder på steken när det gäller alkohol och menar att utbudet inte har denna betydelse utan att det är den sociala miljön som är avgörande för konsumtionen. Det är väl denna egendomlighet som gör att annars socialt radikala människor hamnar på precis samma linje som Bryggeriföreningen. Själv lutar jag liksom bl. a. herr Israelsson åt att det är många faktorer som har betydelse, såväl utbudet som den sociala miljön. Det är alltså inte en utan flera faktorer som bestämmer konsumtionen och med konsumtionen också skadeverkningarna.

Många människor i vårt land väntar att vi i dag avskaffar mellanölet. Till Broderskapsrörelsens kongress i augusti har vi fler motioner i denna fråga än i någon annan, och de pekar alla mot att mellanölet bör bort så fort som möjligt. Vid det socialdemokratiska partidistriktets kongress i Bohuslän i mars i år röstade en mycket bred majoritet för att frågan borde avgöras redan nu och "att mellanölet därmed skulle försvinna snarast möjligt från marknaden", som det hette i det uttalande som enhälligt antogs av kongressen.

Herr talman! Under årens lopp har jag liksom många andra fått åtskilliga brev med samma krav som det jag redovisat här. De har kommit från socialarbetare, skolfolk, polis och inte minst föräldrar, och jag anser att nu har vi chansen att ge ett rejält svar. Det betyder antingen 3,0 viktprocent eller 2,8. Skillnaden är liten, och det har i praktiken troligen ingen större betydelse vilkendera linjen som segrar i slutvoteringen. Vad jag däremot hoppas på är att uppskovslinjen faller i kontrapositionsvoteringen och därmed försvinner i första omgången.

Herr FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Det är en utbredd uppfattning att det är få samhällsfrågor som är så svårhanterliga som de nykterhetspolitiska. Och det är inget tvivel om att man här rör sig på ett område där de mest skiftande uppfattningar och värderingar torgförs.

Det finns ingen i vårt land som på allvar tror att det är möjligt att komma undan de negativa följdverkningar av lidande och misär som ett alkoholmissbruk medför genom att totalförbjuda tillverkning och försäljning av alkoholhaltiga drycker. Det är en helt omöjlig och orealistisk tanke. Därför kommer vi i framtiden att i vårt land tillverka, importera och sälja sådana varor.

Det är ingen idé att förtiga att många klarar bruket av alkohol. Man tar sig ett glas då och då – man gör sig en glad kväll, som man brukar säga – men sedan återgår man omedelbart till sin vardagstillvaro – man lever nyktert – man sköter sitt jobb, sin ekonomi – man har goda fa-

miljerelationer – kort och gott man är en god samhällsmedborgare.

Men vi får inte heller förtiga att det finns en stor och alltmer växande grupp människor som inte klarar bruket utan blir beroende av alkoholen, och det tragiska är att missbruket sprider sig ned i allt lägre åldrar.

Och här möter vi frågeställningarna: Hur skall vi komma till rätta med missbruket? Hur skall vi bära oss åt för att förhindra att barn – säg 12–13–14-åringar dras in i "missbruksvirvlarna"? Hur skall vi som politiker agera? Här råder delade meningar. En del säger: Vi måste lära människorna att umgås på ett naturligt sätt med alkohol. Vi måste avglorifiera drickandet. Restriktioner – svåråtkomligheten – har i sig själv ett "sug", det icke tillåtna attraherar osv. Andra menar att bästa sättet att komma till rätta med problemen är att just införa hårda försäljningsrestriktioner – sätta en relativt hög åldersgräns för inköp, förbjuda all reklam för alkoholhaltiga drycker etc.

Det är många bud och många uppfattningar, och det är inte något att förvåna sig över. Detta är en mycket svår fråga. Inte ens nykterhetsorganisationerna – som utför ett mycket samhällsnyttigt arbete – kan alltid enas om vilka tag som bör tas – och därför finns det fler nykterhetsorganisationer ute i samhället. Inte ens här i riksdagen kan vi nykterister enas i en nykterhetsgrupp. Vi har två – en bestående av socialdemokratiska nykterister och en annan av borgerliga nykterister. Häromdagen läste jag i en tidning en kåsör som kåserade – eller kanske rättare sagt raljerade – över den här uppdelningen.

Men han gick ett steg längre. Han splittrade upp den borgerliga nykterhetsgruppen på så sätt att han slog fast att det finns inget nyktrare i tillvaron än en folktartist som är absolutist. Det var det nyktraste han kunde tänka sig. Naturligtvis, herr talman, är jag som moderat nykterist lika promillefri som en folktartist eller en centerpartist eller en socialdemokrat eller vilken annan människa som helst med samma livsstil på det här området.

Den här uppdelningen i olika nykterhetsorganisationer, olika hjälporganisationer och behandlingsformer visar med all önskvärd tydlighet att det rör sig om ett samhällsproblem av format där uppfattningarna korsar varandra vad gäller frågan: Vad är att göra just nu?

Ingen riksdagsledamot kan gå upp här i talarstolen och säga: Jag har den fullständiga lösningen på de här problemen. Det kan ingen, i varje fall inte om man vill vara ärlig. Jag är, herr talman, helt övertygad om att alla i riksdagen behandlar den här frågan med allvar. Jag är också övertygad om att riksdagens samtliga ledamöter är medvetna om att alkoholmissbruket är ett av vårt lands allvarligaste samhällsproblem, för att inte säga det allvarligaste. Att något måste göras – det är vi överens om, men vi har olika uppfattningar om "tagen".

I den aktuella mellanölsfrågan vill jag – bara med ett par ord – redovisa min inställning. Min principiella uppfattning har varit och är att lätt-tillgängligheten är boven i dramat. Framför allt barnens och ungdomarnas mellanölsmissbruk beror, enligt mitt förmenande, på att man praktiskt

taget var som helst och när som helst – i livsmedelsaffärer o. d. – kan inköpa det kvantum öl man önskar för att berusa sig. Jag har under den senaste tiden hört många vuxna – som själva gärna tar en mellanöl till maten – deklarera att de naturligtvis skulle påta sig det besväret att inhandla ölet på systemet, om de genom detta skulle minska möjligheterna för barn och ungdomar i de lägre åldrarna att komma över mellanöl. Jag tror att det är en utbredd uppfattning bland människor som själva dricker mellanöl, att man skulle finna sig i denna olägenhet för att rädda barn och ungdomar och deras föräldrar ur en allvarlig be-lägenhet.

Jag kommer att rösta för reservationen 2, som ligger närmast till för mig. Det är dock en sak som jag upplever som ytterst besvärande. Både i utskottets skrivning och i reservationen 2 föreslås att åtgärderna skall träda i kraft först den 1 juli 1977. Ett av skälen till att man skall vänta i 13 månader innan ikraftträdandet skall aktualiseras är att det skulle bli ett skattebortfall på grund av mellanöllets slopande och att man måste få tid på sig att ordna kompensationsinkomster till herr Sträng. Ja, inte är det något solidaritetsresonemang som utskottet och reservanterna på den här punkten för. Det är ett cyniskt resonemang. "Låt barnen och ungdomarna dricka stenhårt ett år till, så att Sträng får sina inkomster" – så tycks man resonera. På den punkten har den moderata reservationen 3 ett mycket bättre resonemang. Utskottsmajoriteten och reservation 2 bryr sig inte om den tragik, det elände som drabbar många ungdomar i 13 månader. Man tänker inte heller på kostnadssidan – de sociala kostnader som följer missbruket. Trots olust, herr talman, på denna speciella punkt finner jag att reservationen 2 är den som kommer att hjälpa saken bäst framåt, och därför kommer jag att rösta med den.

Herr PERSSON i Karlstad (s):

Herr talman! I motionen 1975/76:1025 har Lennart Pettersson i Lund m. fl. socialdemokratiska ledamöter aktualiserat frågan om generösare tillämpning av nuvarande etableringsbestämmelser för systembutiker i vårt land. Lennart Pettersson är förhindrad att delta i debatten, varför jag i egenskap av medmotionär något närmare skall utveckla de i motionen framförda kraven. Jag skall i princip begränsa mig till reservationen 5 av herr Kristenson.

Den tolkning som Systembolaget tillämpar är ytterst restriktiv. I många kommuner anser invånarna att en ändring av gällande bestämmelser bör ske. Kommunerna har getts mängder av ökade arbetsuppgifter, och ökad decentralisering av beslutanderätten har aviserats av statsmakterna.

Statsmakterna har i 1954 års beslut föreskrivit stor restriktivitet i fråga om etablering av systembutiker på nya orter. Skälet har främst varit alkoholpolitiskt; man har byggt på den uppfattningen att lättare tillgång till sprit och vin ökar den totala omfattningen av de skador alkoholen vållar. Riksdagens tidigare uttalande om att städer och köpingar med mera än 5 000 invånare bör ha tillgång till systembutiker har icke följts

av Systembolaget utan man verkar ofta följa de strikta marknadsbedömningar som framskymtar. Många kommuner har också aktualiserat denna fråga med berörd myndighet, Systembolaget, och menat att ortens läge är sådant att en systembutik bör ingå i kommunens allmänna service för invånarna. APU-utredningen ansåg och anser fortfarande att fortsatt restriktivitet bör bibehållas i oförändrad omfattning trots att man därmed ställer 74 kommuncentra utanför storstadsområdena även framdeles utan systembutik.

Även i Värmland har vi haft kommuner som uppvaktat Systembolaget angående butik. Den kommun jag närmast känner till är Grums kommun med sina 11 000–12 000 invånare och med ett avstånd på ca 3 mil till närmaste centralort, Karlstad med två systembutiker. Hittills har deras ansträngningar rönt föga resultat.

Partivännerna i Grums kommun har via partiinstanserna sökt påverka statsmakterna till en generösare tillämpning av etableringsreglerna för systembutiker.

Frågan har också behandlats i våra partiorganisationer och vid tre tillfällen varit föremål för debatt på vår distriktskongress. Vid första tillfället, år 1973, översändes motionen jämte yttrande till alkoholpolitiska utredningen för beaktande. Samme motionär återkom vid 1975 års distriktskongress och menade att eftersom alkoholpolitiska utredningens utlåtande offentliggjorts och inte i nämnvärd utsträckning tagit ställning till denna fråga, borde frågan på nytt aktualiseras. Distriktskongressen instämde i stort i motionärens krav. Distriktskongressen ansåg att kommuninvånarna rimligen borde få denna utökade service. Rent praktiskt borde det dessutom för samhället medföra minskade utgifter i form av resor och många gånger åtföljande olyckor, vilket i sin tur drabbar samhället i form av olika kostnader och kanske också framtida skador för de inblandade i trafikolyckor.

Samme motionär återkom också till 1975 års socialdemokratiska partikongress med sina krav. Den socialdemokratiska partikongressen beslutade enhälligt att tillstyrka motionen, med den innebörden att kommunerna själva bör ha tillfälle att avgöra om etablering av systembutik skall ske. Partikongressens beslut är således helt i linje med herr Kristensons reservationsyrkande i reservationen nr 5.

Frågan aktualiserades även i år vid vår distriktskongress i Värmland, där en annan motionär menade att kongressen borde ta klart avstånd från ytterligare etableringar av systembutiker. Distriktskongressen 1976 avvisade i princip nämnda krav; man hänvisade till de strikta marknadsbedömningar som sker och menade att frågan inte i första hand kan anses vara en alkoholpolitisk fråga.

Motioner som kräver ändrade regler och generösare tillämpning vid etablering av systembutiker har behandlats av partivännerna i Skåne och rönt gensvar vid deras distriktskongress för en betydligt generösare tillämpning vid framtida etableringar av systembutiker.

Många remissinstanser har i samband med remissbehandlingen av al-

Onsdagen den
26 maj 1976

Alkoholpolitiken

koholpolitiska utredningens betänkande förordat en betydligt generösare linje när det gäller framtida etableringar av butiker. Nämnas kan att Kooperativa förbundet och många andra tunga remissinstanser anser att konsumenternas krav på god allmänservice bör vara vägledande för den framtida etableringspolitiken. Många deltagare i denna debatt, bl. a. föregående talare, menade att alla alkoholdrycker bör förvaras i sådana butiker. Då bör man i så fall också rösta med herr Kristensons reservation nr 5.

Sammanfattningsvis kan sägas att de remissinstanser som representerar breda konsumentintressen, inte minst i glesbygderna, företräder den allmänna uppfattningen att kommunerna själva bör få avgöra denna fråga. Ofta har enligt de restriktioner som nu gäller, menar man, en person som bor i en kommun med 100 000 invånare bättre förstånd att handskas med varorna än den som bor i en kommun med t. ex. 10 000 invånare. Detta kan icke vara riktigt.

Herr talman! Med beaktande av denna breda opinion anser vi motionärer det oriktigt att inte minst de som bor utanför centralorterna – det är ofta de som bor i glesbygderna som drabbas av detta – får betala mera för varan. De får också resa långa sträckor för att komma till systembutiken och på så sätt drabbas de också av olägenheter därför att de råkar bo i en glesbygdskommun.

Herr talman! Vi menar att motionen 1025 bör vinna riksdagens bifall och att kommunerna bör kunna erhålla systembutiker för att kunna ge invånarna en bättre service. Enbart reella nykterhetspolitiska skäl tillsammans med strikta marknadsbedömningar kan inte vara skäl nog för att förvägra en tredjedel av landets kommuner systembutiker.

Ett klart uttalande från riksdagen skulle kunna tillmötesgå den starka opinion som finns i vårt land, särskilt i de kommuner som hittills förvägrats etablering av systembutiker.

Med dessa ord, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen 5 av herr Kristenson.

Herr PERSSON i Heden (c):

Herr talman! Det skulle naturligtvis vara intressant att närmare analysera en del uttalanden som gjorts från denna talarstol i den här frågan av dem som vill förhålliga mellanölet, vill framhäva dess förträfflighet men som inte sett de skadeverkningar för barn och ungdom som mellanölet skapar osv.

Jag skall inte göra detta. Det har gjorts av många andra och tiden är långt framskriden.

Jag vill i stället helt stillsamt vädja till kammarledamöterna att i solidaritet med de många människor som lider under alkoholens och därmed också mellanölets förbannelse – jag vågar uttrycka mig så – medverka till att vi i dag beslutar om mellanölets avskaffande.

Jag vill återge några rader i ett brev som möjligen samtliga riksdagsledamöter har fått från socialarbetare och ungdomsarbetare i Borås – män-

niskor som har praktisk kännedom om verkligheten och som i det dagliga livet ute på fältet ser vad mellanölet förstör, inte minst bland barn och ungdom:

”När vi för en del år sedan införde mellanölet i avsikt att få en bra måltidsdryck, genomfördes en samhällsförändring som i verkligheten innebär att vi tillförde samhället något negativt som vi inte räknat med, nämligen ett missbruksmedel för barn och ungdom.

Vi socialarbetare med lång yrkeserfarenhet, som dagligen kommer i kontakt med både redan utslagna människor och ungdomar som är på väg att slås ut, måste reagera mot dem som ägnar sig åt tal om mellanölets ofarlighet. Vi kan inte tiggande låta den äldre generationen förse våra ungdomar med ett så skadligt medel. Det finns bara ett skäl till fortsatt mellanölstillverkning, nämligen att tjäna pengar.

Vi socialarbetare väddar därför till Er, som i riksdagen skall fatta beslut i denna fråga. Säg nej till mellanölet.”

Detta brev är undertecknat av 42 social- och ungdomsarbetare i Borås med socialchefen och biträdande socialchefen i spetsen. Jag tycker sannoligen att detta brev talar för sig självt – detta brev från människor som dagligen konfronteras med vad som följer i mellanölets spår.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 2.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! För några veckor sedan fick jag ett brev från en ung man i ett samhälle hemma i Bohuslän, en 16-åring, f. ö. den ende av dem som skrivit till mig under de här månaderna som har varit kritisk mot mitt agerande när jag var med och motionerade om att, som det heter, avskaffa mellanölet.

Det var ett intressant brev. Han erinrade om en episod som inträffade för inte så länge sedan i hans egen ort, där två unga pojkar, en 15-åring och en 16-åring, sniffade ihjäl sig en natt. De hade försökt köpa mellanöl och blivit nekade för att de var för unga. Senare hade de försökt göra inbrott i en livsmedelsaffär och misslyckats. De hade också försökt göra inbrott i Systembolaget och misslyckats. Till sist lyckades de ta sig in i sin egen skola och dess kemilaboratorium och fick där tag i en flaska thinner. På morgonen hittades de döda i akut thinnerförgiftning.

Nu säger den brevskrivande 16-åringen till mig: ”Tror du verkligen att de som är så beroende av alkohol och har ett sådant begär efter ruset, kan hjälpas genom att du tar bort mellanölet ur butikerna?” Svaret är: Självfallet inte.

Det är väl inte konstigt att en 16-åring i Bohuslän inte går vidare med den fråga jag tycker är självklar; många ledamöter i riksdagen gör det inte heller. Jag vet väl, och alla vet, att de där två killarna, 15 och 16 år gamla, inte kunde ha hjälpts ett dugg med några som helst restriktioner. Vad de behövde var vård och social hjälp, sannolikt även kvalificerad medicinsk vård i det här fallet. Men den fråga som pojken där hemma inte ställer – och som t. ex. herr Wennerfors inte heller ställer

Onsdagen den
26 maj 1976

Alkoholpolitiken

– är: Hur blev de så beroende?

Här talade herr Wennerfors och flera till om just dessa problemgrupper som har ett utvecklat alkoholberoende och som icke kan hjälpas med restriktioner. Jag håller med – de kan icke hjälpas med restriktioner – men hur blev storkonsumenterna storkonsumenter? De är ju inte det från början. De har ju börjat som små konsumenter. Den som i 15-årsåldern har ett sådant alkoholbegär att han tar på sig riskerna och besväret av två inbrottsförsök och ett inbrott och därefter tar till ett medel som han inte vill ha – för det är öl han vill ha – är beroende på ett sätt som säger oss att han har ägnat sig åt flitigt och rikligt drickande i flera år, sedan tio-tolvårsåldern minst. Det är där problemet ligger. Vi kan icke med några restriktioner hjälpa dem som redan är beroende eller redan är skadade.

Men en åtgärd mot det alltför starka och det alltför lättillgängliga ölet är i egentligaste mening en förebyggande – inte en botande – åtgärd, vilken vi kan hoppas minskar rekryteringen av nya storkonsumenter i mellantonåren och uppåt. Det är ju egentligen bara detta frågan gäller.

Jag talar då kanske i första hand endast för mig själv och mina medmotionärer. Vi har uttryckligen sagt ifrån att vi inte tror att man löser det svenska alkoholproblemet med ett mellanölsförbud. Vi tror inte ens att man löser ungdomsalkoholismens problem med ett mellanölsförbud. Men vi tror att när det gäller de allra yngsta åldersgrupperna, när det gäller dem som flera talare här i dag redan har kallat för barnen – inte ungdomen – kan man få en förebyggande effekt. Inte ens där kan vi få en fullständig effekt – men vi kan få en förbättring. Det är egentligen det enda skälet till att vi har ställt upp på den här linjen.

Herr talman! Under de senaste veckorna och månaderna har det surrat omkring oss en sky av siffror, undersökningar och opinionsmätningar. Jag skall inte fördjupa mig mycket i dem, men det är ett par saker som jag ändå tycker bör sägas.

Det har hävdats att vi skulle vara på väg att fatta ett beslut mot en klar och uttalad folkopinion, och det skulle man i demokratins namn inte få göra. Jag vill nu gärna hoppas att vi över huvud taget aldrig skall få en SIFO-demokrati i det här huset; det är vi som måste fatta besluten. De väljare som har valt oss har rätt inte bara till vårt arbete och vårt knapptryckande pekfinger utan också till vårt förstånd, i den mån vi har något, med vars hjälp vi skall fatta självständiga beslut. Vi som kommer från Västsverige – i varje fall från Bohus län – drabbas f. ö. uppenbarligen inte av denna kritik. Herr Svensson i Kungälv har nyss berättat om sin partikongress. Jag kan säga detsamma – även moderata samlingspartiet i Bohus län har på stämman beslutat att ställa sig bakom den linje som vi företräder.

Men det intressanta och egendomliga är det sätt på vilket siffrorna har utnyttjats. Vad vi i dag skall besluta om är, enkelt uttryckt, ingenting annat än hur starkt öl som skall få säljas i den allmänna handeln. Det är detta beslutet gäller.

I den SIFO-undersökning som återopats för att visa att vi är odemokratiska finns en siffra som verkligen handlar om detta, nämligen att endast 40 % av de tillfrågade ville ha ölet kvar i handeln. Att sedan de resterande 60 % delar upp sig på olika alternativ hör liksom inte dit. Men bara 40 % vill ha ölet kvar i den allmänna handeln.

När det gäller de andra undersökningarna av konsumtionsvanor och levnadsöden, så finns det väl ingen som bestrider, att vi bland storkonsumenterna, missbrukarna, de skadade, har de grupper som bl. a. herr Wennerfors har berättat om – de som lider av ångest, de som har svårigheter i skolan, de som behöver dricka för att våga bjuda upp till dans och allt detta. Det är riktigt. Men kom ihåg att i alla sådana undersökningar har vi en stor restgrupp. Tag en population, som statistikerna säger, som är storkonsumenter av alkohol och försök ta reda på varför de är det. Då finns det några grupper som man kan diagnostisera och det är just de här. Men sedan blir det ett stort antal kvar som bara får redovisas som "andra orsaker", vilket är ett annat sätt att uttrycka att vi ingenting vet om orsakerna.

Jag tycker det ligger någonting nästan osocialt i talet om att storkonsumenterna av alkohol bland ungdom och barn är de här problemgrupperna – det är de som kommer från de dåliga hemmen, det är de som kommer från de fattiga miljöerna och alla dessa som vi brukar tala om som fall och klienter. Med det talet lägger vi ju sten på en redan tung börda, uttalar en sorts anklagelse mot dem som redan är anklagade för så mycket – och dessutom en falsk anklagelse.

Fylleri, alkoholism, storkonsumtion av alkohol är inte bara en företeelse i dessa utslagna, missanpassade, missgynnade grupper. Det är lika mycket en ren överklassföreteelse. Varför finns inte de barn, som kommer från vad vi tror och tycker oss se är goda miljöer, goda hem med god ekonomi, med i undersökningarna av de här problemfallen? Jo, av samma skäl som fylleristatistiken är sned. Vi har en socialgruppsindelning av dem som är häffade och dömda för fylleri – det är från socialgrupp 3 och neråt, så djupt man kan komma. Några andra finns där praktiskt taget inte. Men vi vet att det betyder ingalunda att andra inte super. Det är bara det att de inte blir tagna av polisen, för de går inte ut på gatan.

När barnen från de goda miljöerna missbrukar alkohol hamnar de inte hos barnavårdsnämnden – de hamnar hos mamma och pappa. Därför får vi inte med dem i statistiken; annars skulle den grupp där vi inte vet orsaken vara ännu större.

I den här sifferexercisen, som jag vill vara väldigt försiktig med, finns en siffra – jag har nämnt den förr – som såvitt jag begriper är helt ostridig. Det är den som säger att 7 % av alla 18-åriga pojkar odugligförklaras för militärutbildning på grund av en diagnos där missbruk ingår som väsentlig del. Av dessa 7 % är 3,5 % rena alkoholmissbrukare – 18-åriga alkoholister. Den siffran kommer inte från någon stickprovsundersökning, utan den bygger på individuell kontroll av varje enskilt fall, individuell diagnos. Håller vi oss bara till de 3,5 % där det är fråga om

ren alkoholism, så handlar det om 1 700–1 800 killar varje år i varje ny 18-årsgeneration. Och eftersom vi vet att skillnaden i konsumtionsmönster mellan flickor och pojkar har praktiskt taget försvunnit kan man anta att det är ungefär lika många flickor. Tre och ett halvt tusen 18-åringar är varje år så gravt skadade att de inte duger till militärutbildning. Detta är en minoritet, herr Kristenson. Ingen människa har sagt att svenska nationen består av försupna alkoholister, inte heller den svenska ungdomen. Det är en minoritet. Vad vi diskuterar i dag är ett minoritetsskydd. Man kan t. o. m. säga skydd för en liten minoritet. Men för mig är siffran inte liten – tre och ett halvt tusen av 100 000 18-åringar svårt skadade av enbart alkohol, och sedan lika många till med blandmissbruk – det är ingen liten siffra!

Jag tycker att detta är motiv nog för att göra någonting. Men varför skall vi göra det nu? Det finns mycken klokskap i talet att vi skulle kunna skjuta upp detta beslut till nästa år. Självklart gör det det – i all synnerhet som utskottet har kommit fram till att vi inte kan få något ikraftträdande förrän den 1 juli nästa år. Jag beklagar det, och jag har inte blivit helt övertygad om att en fullt så lång övergångstid är nödvändig, men det kan jag inte bevisa. Vad jag emellertid vet är, att om det är sant att bryggerinäringen och handeln i dag behöver minst ett års omställningstid, så behöver de det även om vi fattar beslut i maj 1977 i stället för i maj 1976. Och då kan vi hamna i det läget att vi har fått en proposition som tar upp hela problemet och där det föreslås åtgärder – som vi kommer att besluta om – av vilka många kommer att vara av den karaktären att de kan sättas i kraft tämligen omedelbart, t. ex. skattefrågor, informationsfrågor osv. De åtgärderna kommer att sättas i kraft den 1 juli 1977 eller den 1 januari 1978. Och så kommer ölfrågan under det första året att ligga kvar som ett arv från en äldre alkoholpolitik, därför att den av praktiska skäl har ett års eftersläpning. Och det, om inte annat, gör det svårt att värdera resultatet av de andra åtgärderna. Enligt mitt sätt att se är detta skäl nog för att i dag ta ett första beslut som låser fast detta till ett visst datum.

Vad är det egentligen vi här skall besluta om? Det finns ingen lagtext föreslagen. Både reservationen 2 och utskottsmajoritetens skrivning innebär en beställning till regeringen, eller om man så vill att den nu arbetande beredningsgruppen skall ges ett på en gång bindande direktiv. Sedan har gruppen frihet att pröva det material som finns. Men på en punkt har den som sagt bindande direktiv, nämligen det att riksdagen har sagt att i det system som gruppen arbetar fram skall ingå en reform på ölsidan, som vi nu kommer att besluta om. Det är vad som händer. Och många kolleger med utredningserfarenhet håller säkert med mig om att det inte självklart behöver vara en nackdel för en utredning att ha en fast punkt att utgå från i utredningsarbetet. Det kan rent av vara till nytta för arbetet.

Det kan se litet löjligt ut att vi här står och väljer mellan ett öl med 3,0 eller 2,8 % alkoholhalt. Det är väl inte dessa 0,2 % som är så av-

görande. Personligen står jag alltså bakom reservationen 2, som rekommenderar ett öl på 2,8 viktprocent. Det är också den reservation som närmast sammanfaller med den motion som jag och ett antal andra moderater har väckt. Men det finns ett alldeles särskilt skäl för att föredra just den lösningen och inte den som innebär 3,0 viktprocent, och det har inte så mycket med procentsatsen att göra. Det är i stället detta, att om vi beslutar om en ölgräns på 3 viktprocent får vi ett nytt öl som inte finns i dag, med allt vad det innebär av introduktion, marknadsföring och nyfikenhet på en ny produkt. Det tror jag skulle vara skadligt. Det är bättre att återgå till någonting som redan finns. Det blir mindre dramatik då. Och det är mitt huvudskäl för att föredra gränsen 2,8 viktprocent, alltså inte att den fysiologiskt eller på annan grund skulle vara bevisat överlägsen, men det finns där i dag, den innebär ingen nyhet och förutsätter inte någon introduktion av en ny produkt. Det tror jag kan vara till någon hjälp. Vi vet inte hur det kommer att gå. Jag tror att vi rätt väl känner på oss hur voteringen kommer att gå, men vi vet inte hur det kommer att verka. Det är också huvudargumentet som framförts mot en restriktionsreform: Vi vet inte, i varje fall tror vi inte, att den får någon positiv effekt. Här står tro mot tro, vetande mot vetande. Det finns faktiskt bara ett sätt att slita den tvisten, och det är att försöka. Jag försäkrar att om vi efter två, tre, fyra, fem år med en annan ölpolitik inte kan iakta någon förbättring är i varje fall jag för min del beredd att säga: Den vägen var inte framkomlig. Det gör detsamma – vi kan lika gärna släppa loss det öl folk vill ha. Det må i så fall vara hänt.

Det har sagts i tidningar, radio och TV att det är riksdagens nykterister som gaddat sig samman mot resten av riksdagen för att i dag mot svenska folkets vilja genomdriva sin ideologi. Det är inte sant. Jag tog för en stund sedan reda på att det finns inte fullt 25 % nykterister i riksdagen. Det är en överrepresentation i förhållande till nykteristernas andel av hela folket. Men man fattar inga beslut med 25 % av rösterna – det krävs 51.

Det är inte en konspiration av nykterister som skall genomföras i dag. Jag gissar att om man efteråt analyserar hur vi var för sig har röstat så skall man finna att det inte som vanligt går någon skiljelinje mellan partierna och inte heller någon skiljelinje mellan nykteristerna och oss andra. Möjligen skulle man kunna se att riksdagens socialpolitiker i egentlig mening finns tämligen mangrant samlade på den ena sidan, den där de finns som vill göra någonting åt detta. Detta är, ärade kolleger, icke uttryck för ringaktning av dem som sysslar med andra ting. Vi är i det här huset specialiserade och vi ägnar oss var och en åt sina frågor. Men är det någon erfarenhet, någon situation som påverkar ledamöternas ställningstagande i den fråga vi diskuterar i dag, så är det inte en nykterhetsideologi utan möjligen de erfarenheter som de har, som – litet mer än vad alla kan hinna med – sysslar med och står mitt uppe i de sociala frågorna. Det är en social motivering och icke en nykterhetsideologisk motivering som ligger bakom detta försök.

Jag yrkar bifall till reservation nr 2.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Jag har redan instämt i det anförande herr Wikström höll i början av debatten. Det finns många andra som jag skulle kunna instämma med. Jag vill instämma i det anförande som herr Carlshamre höll nu allra senast. Jag tycker det var mycket starkt, buret av en social känsla, som jag noterar med mycket stor glädje.

Många av oss som lämnar riksdagen fr. o. m. detta riksmötes slut hade hoppats få vara med om att utforma en ny alkohollagstiftning, innan det blev dags att avsluta vårt riksdagsarbete. Men det blev tyvärr inte möjligt för oss. Den utlovade propositionen kom aldrig. Detta beklagar jag.

Det är länge sedan vi blev överens om att det behövdes en ny alkoholpolitik och därför beslöt tillsätta en utredning. Under de många år som gått sedan dess har mycket förändrats i det svenska samhället. Men kvar står att alkoholfrågan är vårt största sociala problem. Och problemet har inte blivit mindre under dessa år. Det har tvärtom ökat i styrka. Och det mest allvarliga är att alkoholbruket tränger ned i allt yngre åldrar. Orsakerna till detta förhållande kan vi diskutera hur länge som helst, men ingen kan förneka att införandet av mellanölet här har spelat en betydande roll.

Jag skall inte här och nu gå tillbaka till den argumentation för och emot som har framförts här i dag och inte heller till den argumentation som jag och andra har fört i tidigare debatter. Självt hade jag tillfälle att redan för flera år sedan diskutera de här frågorna med finansministern i ett par interpellationsdebatter. Vad det nu gäller är ett ställningstagande för eller emot mellanölet, som herr Carlshamre uttryckte det. För mig är det ställningstagandet inte svårt. Solidariteten med de många ungdomar och andra som riskerar att bli alkoholskadade får för mig vara utslagsgivande. Omsorgen om de svaga får ingen av oss glömma.

Det har talats mycket här i dag och vi har fått lyssna till skäl både för och emot mellanölet. Utan att gå längre in i den debatten vill jag ta upp ett par argument som har återkommit ganska ofta.

Man säger från visst håll att det inte har någon betydelse om alkoholhalten sänks med sex eller åtta tiondels procent. De som talar så måste enligt min mening göra det mot bättre vetande. På denna punkt har vi dock ett erfarenhetsmaterial som ingen kan bestrida. När vi hade det 3,2-procentiga pilsnerdrickat hade vi ett mycket uttalat öalkoholistproblem – ölgubbarna som man såg på den tiden. När sedan alkoholhalten sänktes till 2,8 viktprocent försvann praktiskt taget ölproblemet. Om en sänkning med 0,4 % vid det tillfället hade så stor betydelse är det svårt att förstå att man nu försöker hävda att en sänkning med det dubbla eller med 0,6 % skulle vara betydelselöst. Var och en måste förstå att den argumentationen inte håller. Och skulle den vara riktig måste det gälla inte endast mellan 3,6 och 3,0 eller 2,8 % utan även uppåt, t. ex. upp till 4,2 eller neråt till 2,4 %. Men ingen har vågat eller velat föra fram sådana åsikter i debatten, och det kan jag förstå.

Det andra argumentet som förs fram i debatten är att sysselsättningen i bryggerierna hotas om mellanölet försvinner. Samtidigt hävdas att det inte blir bättre för ungdomen om vi får ett svagare öl – man kommer bara att dricka så mycket mer i stället. Det är svårt att förstå också den argumentationen. Inte kan väl sysselsättningen i bryggerierna bli mindre om man dricker mer. Såvitt jag kan förstå är detta en logisk kullerbytta.

Man hör också ofta försvarare av mellanölet hävda – vi har hört det här i dag – att det är den sociala verkligheten som skall angripas och inte mellanölet. Och visst behöver vi angripa den sociala verkligheten, men det är ingen genväg för att lösa alkoholproblemet. Alkoholmissbruk förekommer på olika nivåer och i olika sociala sammanhang i dagens samhälle. Herr Carlshamre framhöll också det med mycket stor skärpa.

Man löser inte heller alkoholproblemet med att avskaffa mellanölet, det är jag givetvis också på det klara med. Vi behöver göra mycket mer om vi skall komma till rätta med alkoholproblemet. Vi måste fråga varför Jeppe super – gå till kärnan, som fru Troedsson uttryckte det. Vi behöver satsa mycket mer på att hjälpa dem som hamnar i farozonen eller som redan har kommit snett. På den punkten kan jag ansluta mig till vad herr Wennerfors sade. Visst skall vi satsa på att hjälpa dem som har kommit snett.

Vi vet att det i första hand är en fråga om livsinnehåll eller rättare sagt brist på livsinnehåll. Skall vi nå fram till kärnan, till det innersta, i den problematik det här gäller, står det klart för mig – jag vill gärna bekänna det – att vad vi framför allt behöver i vårt land är en andlig väckelse, som leder fram till en ny livsstil och ger ett nytt livsinnehåll.

Men när detta är sagt vill jag samtidigt framhålla att vad vi här och nu kan göra är att genom våra beslut och åtgärder lätta frestelsestrycket på våra ungdomar. Ett beslut om avskaffande av mellanölet löser inte hela detta problem. Men det är ett viktigt steg i rätt riktning, och vi bör inte tveka att ta det.

Jag yrkar bifall till reservationen 2.

Herr BENGTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Hela den alkoholpolitiska debatt som förts i vårt land sedan APU lämnade sitt betänkande har kommit att domineras av frågan om mellanölets vara eller icke vara. De mera väsentliga orsakerna till alkoholproblemen har därvid kommit att skjutas i bakgrunden. Det har medfört att den bild av förhållandet som manats fram inte stämmer med verkligheten. Detta gäller i lika mån de vuxnas som ungdomens alkoholproblem. Vad man i stället borde diskutera är hur vi skall kunna undvika alkoholmissbruk eller alkoholskador.

Ungdomens problem på området har i stor utsträckning kommit att stå i förgrunden för dagens debatt. Men vi löser inga problem genom att generalisera, eftersom de flesta ungdomar är skötsamma och ambitiösa. Vi löser inte heller problemen för dem som är missbrukare genom

att moralisera. Det är helt andra åtgärder som skall till.

De båda experterna i APU Ulf Rydberg och Tom Nilsson säger i utredningen att de flesta ungdomar som konsumerar öl har en låg eller måttlig konsumtion. De ungdomar som har en hög ölkonsumtion har också i flera fall en hög konsumtion av andra alkoholhaltiga drycker. Bland ungdomar svarar ölkonsumtionen för mindre än hälften av den totala alkoholkonsumtionen. Drygt halva totalkonsumtionen utgörs således av vin och sprit.

Dessa båda experter utdömer också folkölsförslaget och anser att detta i stället för att leda till förbättringar innebär stora risker för negativa följder. De menar att minskad ölkonsumtion kan leda till att missbrukargrupperna i stället övergår till starkare drycker i ännu större utsträckning. Jag delar personligen helt denna uppfattning; risken att även andra berusningsmedel kommer in i bilden är överhängande. Mellanölet är enligt min och många andras mening inte den bov i dramat när det gäller det grova missbruket bland ungdomen som man gärna vill framhålla det som. Docent Erland Jonsson vid sociologiska institutionen vid Stockholms universitet har tillsammans med fil. kand. Björn Hibell sammanställt och analyserat en rad undersökningar, bl. a. skolöverstyrelsens årliga alkoholvaneundersökningar bland ungdomar i årskurserna 6 och 9.

Dessa båda forskare säger att det inte finns några belägg för att man måste vara så rädd för mellanölet. Tvärtom, säger de, har konsumtionen i dessa grupper sjunkit. Vad alla förväntat sig är, framhåller man, att mellanölskonsumtionen ökar bland skolungdomen och att detta är inkörsporten till vin- och spritkonsumtion. Årliga undersökningar som genomförts visar att bland eleverna i årskurs 6 antalet alkoholkonsumenter minskat markant. Minskningen gäller alla alkoholhaltiga drycker, men främst mellanölet.

Man framhåller också att relativt få elever är konsumenter av enbart en alkoholdryck. Det vanligaste är att man dricker såväl mellanöl som vin och sprit när man dricker alkoholhaltiga drycker. För eleverna i årskurs 9 har det konstaterats att mellanölet endast svarar för ungefär hälften av den totala alkoholkonsumtionen. Resten är alltså drycker från Systembolaget.

Man konstaterar också att av eleverna i årskurs 9 svarar 5 % för en tredjedel av den totala mellanölskonsumtionen, hälften av vinkonsumtionen och drygt 40 % av spritkonsumtionen. Har eleverna en hög konsumtion av en dryck, dricker de också mycket av de andra dryckerna. Man framhåller vidare att man inte kan finna något belägg för att mellanölet har blivit inkörsporten till starkare alkoholhaltiga drycker.

Dessa uttalanden av forskare och experter på området måste väl ändå mana oss alla till eftertanke. Ingen kan på fullt allvar mena att vi löser de nykterhetspolitiska frågorna genom att sänka viktprocenten i ölet med 0,6 %. Det är enligt mitt sätt att se närmast löjväckande att diskutera ett socialt problem på detta sätt. Stora grupper av människor utanför detta hus undrar, och med full rätt, vad vi egentligen håller på med.

Att den grupp som här i riksdagen driver denna fråga representerar en minoritet av vårt folk står för mig helt klart efter de undersökningar som i olika sammanhang publicerats. Och den grupp som här driver linjen att en sänkning av viktprocenten alkohol i mellanölet skall lösa våra problem på detta område gör sig skyldig till en grov felbedömning. Jag får dock hoppas att den grupp som här driver frågan så enkelriktat kommer att bringas i minoritet. Här krävs en långt mer både breddad och fördjupad debatt för att komma till roten med de problem som finns och därigenom få möjligheter att angripa de reella faktorerna till alkoholmissbruk. Detta gäller inte minst det missbruk som råder bland viss ungdom.

Jag trodde att restriktionstänkandet tillhörde en förgången tid, men på den punkten har jag uppenbarligen misstagit mig. Det framgår inte minst av vad som sagts i dagens debatt.

Den tanke som låg bakom regeringens beslut att inte framlägga något förslag på basis av APU var enligt mitt sätt att se på dessa frågor välbetänkt. Utredningen blev, vilket också framgick av dagens debatt, helt sönderskjuten. Att man beslutat överarbeta det hela med hänsynstagande till remissvaren och först därefter komma med ett övergripande förslag i hela frågan, är därför logiskt och riktigt. Samhällets åtgärder på detta område måste i större utsträckning sättas in i sitt sociala sammanhang. En ständig strävan att lokalisera och undanröja orsakerna till missbruk, det är den enda realistiska väg som finns för att nå ett bättre förhållande på detta område. Det måste skapas nya former för fortlöpande samråd. Här måste hela föreningslivet medverka. Det räcker inte med samråd mellan myndigheter och nykterhetsorganisationer, utan i detta arbete måste jämväl fackliga och politiska organisationer som ungdomsorganisationer och idrottsrörelsen medverka, ja allt vad vårt land har av folk-rörelser. Men först och sist måste skolan medverka på ett helt annat sätt än i dag. Det gäller enligt mitt förmenande att finna nya infallsvinklar och samverkandeformer för att vi på sikt skall komma till rätta med problemen.

Upplysning och åter upplysning blir vad vi måste satsa på för att på sikt få ett bättre allmäntillstånd på det nykterhetspolitiska området. Vi måste lära människor att umgås med alkoholen på ett sätt som i dag inte gäller överallt. Detta kombinerat med en ständig strävan att lokalisera och undanröja orsakerna till missbruk är den enda realistiska vägen för att nå ett bättre förhållande på detta område. Någon genväg i form av sänkning av viktprocenten alkohol i mellanölet med några tiondels procent finns inte och kommer inte att finnas.

Som jag tidigare framhållit är jag allvarligt rädd för att om de grupper segrar i dagens votering som står bakom utskottets betänkande och reservationen 2, kan följderna bli svåra för vissa ungdomsgrupper i vårt land.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen 4 av herr Kristenson.

I detta anförande instämde herr Adamsson (s).

Herr förste vice talmannen BENGTSO (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är en sak som har uppreplats i debatten vid åtskilliga tillfällen och som herr Bengtsson i Landskrona också upprepade. Han sade att en sänkning av alkoholhalten inte löser några alkoholproblem. Kan herr Bengtsson eller någon annan påstå att det finns en enda talare i dagens debatt som påstått att detta löser alkoholproblemet? Kan herr Bengtsson ta fram någon enda nykterhetstidskrift eller någon artikel i dessa frågor, där det påstås att det löser alkoholproblemet? Vi har aldrig någonsin sagt att denna sänkning löser alkoholproblemet, utan vi är medvetna om att det finns åtskilligt mycket mera att göra i det fallet. Varför tar man fram detta påhitt, för det är inte någonting annat än ett påhitt? Det har aldrig påstås någonstans att en sänkning av alkoholhalten löser alkoholproblemet. Det gör sin nytta, och det har jag sagt flera gånger, att drygt 2 miljoner liter 100-procentig alkohol kommer att försvinna, men vi har inte påstått att det löser alkoholproblemet. Det är ett nödvändigt led i strävandena, men det krävs många andra åtgärder. Ytterligare en sak som upprepas om och om igen – jag vet inte om det är tredje eller fjärde gånger jag säger det: Skall man verkligen blanda ihop procentsatser och procent? Det är inte 0.6 % som sänkningen gäller utan det är 17 % sänkning av alkoholhalten, från 3.6 % till 3.0 %, och det är 22 % sänkning av alkoholhalten om man sänker från 3.6 % till 2.8 %. Var så god och ta ett block och räkna igenom detta! Om man har något litet minne av skolkunskaperna i matematik, kan man lätt räkna ut det. Denna sammanblandning har Bryggareföreningen satt i folk, och det är märkligt att den fortlever så envist.

Vidare var herr Bengtssons anförande typiskt symptomteoretiskt, dvs. det gör inte någon nytta att införa någon sorts försäljningsrestriktion eller någonting annat, det är bara symptom hela vägen. Men gör en jämförelse mellan konsumtionen i världens olika länder! Det gör detsamma vilka system vi har, för inom både det ena och det andra systemet finner man höga alkoholkonsumtionssiffror. Förenta staterna har mycket höga alkoholsiffror, liksom Sovjetunionen, och dessa två brukar ställas mot varandra. Den högsta spritkonsumtionen i världen har man i Polen. Därmed menar jag inte att man skall säga att det inte är nyttigt med sociala åtgärder. Det är många orsaker som ligger bakom som jag är helt villig att hjälpa till att itu med, men man skall inte förbise att även restriktioner har en stor effekt. Och att sänka mellanölets procentsats till en rimlig nivå är en enkel sak som vi bör göra. Som professor Goldberg har påvisat finns det tröskelvärden, och därför skall mellanölet ha en lägre alkoholhalt.

Herr BENGTSOON i Landskrona (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har framhållit att jag trodde att restriktionstänkandet tillhörde en förgången tid. När jag lyssnade till herr förste vice talmannen Bengtson konstaterade jag att han fortfarande bekänner sig till denna restriktionspolitik. Inte ett ögonblick kan jag föreställa mig att en sänkning av alkoholhalten med några tiondels procent skulle kunna lösa några problem. Vi tycks vara överens om att helt andra åtgärder måste vidtas. Problemen måste sättas in i sitt stora sociala sammanhang och tacklas med sociala åtgärder, om vi skall få till stånd en lösning av dem.

Så upprepade herr Bengtson vad han sagt tidigare, nämligen att sänker vi alkoholhalten i ölet med några tiondels procent så innebär det totalt sett att det konsumeras mindre alkohol. Jag är inte alls övertygad om det. Jag ser snarare en fara i detta, därför att de som absolut vill berusa sig – och det finns en del som vill det – kommer att öka sin konsumtion i stället. Men jag ser den större risken i att de kommer att gå över till alkoholstarkare drycker och vad värre är: knark och sådana saker kanske kommer in i bilden. Då har man inte löst några problem, utan då har man skapat nya och antagligen värre problem.

Herr förste vice talmannen BENGTSOON (c) kort genmäle:

Herr talman! Ett av de argument som anförs är att det nödvändigtvis kommer att drickas någonting annat i stället för mellanöl. Inga internationella erfarenheter visar att det är på det sättet. Det var inte heller så när vi hade bara 2,8-öl. Här är det helt enkelt fråga om den obotfärdiges förhinder. När man ingenting vill göra tar man fram sådana här argument.

Restriktionstänkande, säger herr Bengtsson i Landskrona. Visst skall vi ha restriktioner. Vi har fortfarande åtskilliga restriktioner. Vin och sprit får säljas bara på Systembolaget, en hård restriktion som en del vill ta bort men som finns kvar. Vi har restriktioner i fråga om tidpunkter när alkoholhaltiga drycker får försälas. Vi har restriktioner för restaurangnäringen, i fråga om besiktning av lokaler etc. Vi har restriktioner som säger att mellanölet inte får hålla högre alkoholhalt än 3,6 %. Det finns en hel rad av restriktioner som herr Bengtsson i Landskrona har medverkat till. Om han tror att han har frigjort sig från restriktioner så gör han ett stort misstag.

Vi har som sagt åtskilliga restriktioner, och man kan icke driva en alkoholpolitik som är effektiv bara med vackra ord, utan här måste också restriktioner till. Och här är det bara fråga om en förändring från 3,6 till 3,0 eller 2,8 %. Det föreslås ingen förändring i princip, utan den restriktionen finns tidigare också.

Herr BENGTSOON i Landskrona (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är väl medveten om att det finns restriktioner på många områden, men jag trodde ändå att vi nu hade kommit så långt att vi inte längre ropar efter restriktioner i tid och otid. En del organiserade nykterister hänger sig åt samma restriktionstänkande som rådde på mot-

bokens tid. Jag anser inte att vi löser några problem på den vägen, och det trodde jag ändå att vi skulle kunna vara överens om.

Vi skall angripa de här problemen så att säga från roten, och vad som behövs är upplysning, upplysning och åter upplysning. Vi löser inte dessa frågor från den ena dagen till den andra, men jag är övertygad om att med ett målmedvetet arbete skall vi på sikt komma till rätta med dem. Med restriktioner löser vi dem inte.

Herr RANESKOG (c):

Herr talman! Till det som på ett så utomordentligt sätt har anförts i eftermiddag och tidigare i dag vill jag foga några reflexioner. Jag kan begränsa mig till hälften av det antal minuter som jag anmält mig för.

Trots den oskuldens slöja som bryggare och bryggerivänner söker dra över alkoholens skadeverkningar väller vågor av oro och förtvivlan in över svenska folket i dag. Föräldrar vädjar om hjälp. Skolledare och samhällsansvariga vädjar om hjälp. Trafikriskerna ökar och trycket på sjukvården belastar hårt. Sedan motbokens avskaffande och mellanölets införande har alkoholkonsumtionen ökat starkt och håller på att utveckla en alltmer utbredd alkoholism.

Då vi i dag söker orsakerna till det ökade bruket av alkohol försöker man från visst håll bevisa att orsaken är social. Vid justitiekottets studieresa i Polen för en tid sedan – det gällde fylleribrottets avkriminalisering – fick vi klart för oss att det fanns ett alkoholproblem som djupt oroade den statliga ledningen. Fackföreningarna hade fått till uppgift att arbeta för en sanering på varje arbetsplats. Detta visar att ett socialiserat samhälle är lika starkt hotat av alkoholismen som vårt eget. Inom parentes kan man här undra när vi får se LO ta sådana krafttag mot alkoholen på arbetsplatserna som Polen kunde uppvisa.

Lättillgängligheten av mellanöl under de elva år som vi haft detta öl och en oavlatlig glorifiering av bruket torde vara en starkt bidragande orsak till ungdomsfylleriet med alla dess negativa konsekvenser.

Utan att i dag belasta kammaren med avskräckande argument vill jag med anledning av den faktiska situationen med hotet mot främst vår ungdom vädja till alla riksdagskamrater att ta hänsyn till de svaga – observera! de svaga – och besinna att av alla som börjar dricka blir upp till 10 % alkoholister. Låt oss hjälpas åt att rädda våra barn och ungdomar.

Mellanölet spelar tydligen en stor roll i trafiken, av alla tomburkar utefter vägarna att döma. Hjälp oss att sanera trafiken och att skapa större säkerhet på våra vägar!

Särskilt i mellanölets spår utvecklar sig en brottslighet som är direkt skapad genom den kontinuerliga konsumtionen. Då unga människor saknar pengar tycks de lätt halka in på brottets bana. Affärer, kiosker och varulager hemsöks flitigt, och rapporterna säger i regel att stölden gäller i första hand mellanöl.

En ytterligare orsak till min vädjan är de resultat som vetenskapen

kommit fram till. Av de skador som uppstår i en människokropp genom alkoholbruk är det uppenbart att den som dricker utsätter sig för personliga risker. I arbetsmiljöer, fritidsmiljöer och i samhället som helhet kräver vi i dag skärpt lagstiftning mot allt som är ett hot mot individen. Men i fråga om mellanölet och alkoholen gör sig en helt oförsvarlig slapphet gällande. Vad vetenskapen säger om gifternas verkningar borde vi mäktat föra in i helheten av faktorer som hotar individen.

I stället för att angripa roten till det onda handlar vi i samhället i dag med kringgående rörelser. I t. ex. 70 % av trafikolyckorna ingår alkoholförtäring som ett moment. I stället för att klart säga ifrån att alkohelpåverkade inte hör hemma bakom ratten föreskriver man fartbegränsningar och sätter upp tjugtals trafiktavlor som bilister knappast hinner uppfatta.

Är det så allvarligt och individhotande om vi i dag tar bort en enda ölkategori från sortimentet, att man behöver tala om att riksdagen i dag söker införa förmynderskap för svenska folket? Det är ofattbart att man kan tala om förbudstänkande i samband med detta lilla ingrepp som berör en enda liten detalj och en sänkning av alkoholprocenten med några tiondelar i en enda vara i det rika sortimentet.

För min del ber jag särskilt att få framföra kraven från icke-nykterister om begränsning av mellanölsförsäljningen och en massvädjan från föräldrar som är oroliga för sina barns framtid. Låt oss hjälpas åt med en mycket blygsam åtgärd för att få en tryggare framtid.

Därutöver vill jag instämma i vad herr Andersson i Knäred redan har anfört samt yrka bifall till reservationen 2.

Herr KOMSTEDT (m):

Herr talman! Den alkoholpolitiska debatten förs på ett konstlat sätt i Sveriges riksdag. Vad är det som vi egentligen vill uppnå med ett borttagande av mellanölet? Ja, självfallet borde det vara ått komma åt barn- och ungdomsfylleriet. Men den diskussionen har inte förts av utskottet och inte heller av dem som har deltagit i dagens debatt. Här har diskuterats bryggerinäringens profit. Här har diskuterats att vissa s. k. expertgrupper inte kunnat smaka vilken ölsort det gäller. Här har diskuterats reklamens glorifiering av ölkonsumtionen. Alla de negativa faktorer som talare efter talare här har upprepat kan jag inte tolka på annat sätt än att man skall försöka komma ifrån det grundläggande problemet. Man löser nämligen inte det totala alkoholproblemet vare sig genom att rösta med utskottsmajoriteten eller genom att följa reservationen 2.

Det är helt enkelt ett hycklande när mellanölets motståndare hävdar att man löser problemen med alkoholen genom att man diskuterar och voterar om huruvida alkoholhalten skall vara 2,8 eller 3,0 viktprocent. En sådan diskussion är förlöjligande för Sveriges riksdag.

Jag vill fråga: Alla ni som tror att man löser ungdomens alkoholproblem genom en liten sänkning av alkoholhalten i öl, varför föreslår ni inte att detta beslut skall verkställas omgående? Men varken utskottsma-

juriteten eller reservanterna i reservationen 2 vill ta bort mellanölet förrän den 1 juli 1977. Skall ni nonchalera de ungdomar som i så fall kommer in i problem under det dryga år som kvarstår till ikraftträdandet?

Det är nästan så, att man vill dra paralleller med den engelske slavhandlare som fick drottningens orden därför att han var förkämpe för avskaffandet av slavhandeln. Men det fanns en brasklapp – han skulle inte göra det förrän efter 30 år, för han hade själv investerat i skepp helt nyligen och ville ha normal avskrivning först. Det är inte utan att tankarna går åt det hållet, herr talman, när man ser att det är av ekonomiska skäl som man inte vill ta bort det som man upplever som ett så stort problem för ungdomen förrän den 1 juli 1977.

Jag tillhör dem som kommer att stödja reservationen 3 därför att den verkligen ger möjligheter att inom en snar framtid, t. o. m. före den 1 juli 1977, komma till rätta med hela alkoholproblemet. Det underlag som vi skapar på detta sätt kan komma redan vid årsskiftet, och det är kanske så starkt i sin argumentering att vi måste införa ett förbud mot allt öl över det nuvarande lättölets viktprocent. Jag kommer att rösta för ett sådant alternativ, om ett material visar att vi på det sättet skulle lösa det totala alkoholproblemet i vårt land. Jag är beredd att ta de konsekvenserna. Men jag är inte beredd att i dag vara med på hycklandet om en skillnad på 0,2 viktprocent som vi strax skall votera om.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 3.

Fru ÅSBRINK (s):

Herr talman! Hur arbetar egentligen våra utredningar? Den frågan aktualiseras onekligen av APU. Efter ett remissbehandlat resultat av ett nära tioårigt arbete utlovas riksdagen en proposition, men efter en kort tid återtas detta löfte och en arbetsgrupp utses, en beredningsgrupp för en ny bearbetning, en modernisering av frågeställningarna. Herr talman! Det är inte fritt från att den reflexionen ligger nära till hands att det kan gå oroväckande lätt att skapa ett ovärdigt parlamentariskt håll-i-gång, ett politiskt paternosterverk. APU borde i det fallet få tjäna som en allvarlig tankeställare för utredare och uppdragsgivare.

När nu frågan om mellanölet har tagits upp visar det vilken otålighet över dröjsmålet som finns liksom vilken oro det råder ute i landet rörande i all synnerhet de yngsta unga. Debatten i denna fråga kan visa upp skrämmande exempel på en rad tillrättalagda och förvrängda statistiska uppgifter till mellanölets förmån. Ekonomiska intressen spelar kallt med våra nya generationer. Det är en kuslig upplevelse att se hur en opinion till förmån för mellanölet eller i varje fall för det s. k. folkölet – denna för så stora grupper i vårt land förolämpande benämning – kan skapas med metoder som är psykologiskt skickliga, ekonomiskt starka och infernaliskt slagkraftiga. Herr förste vice talmannen Bengtson har visat på bryggerinäringens tidskrift Fakta – det är ett slående exempel.

Man talar om att sociala missförhållanden är orsaken och att det är

fel att blanda in mellanölet i debatten. Detta låter för all del så kolossalt fint, herr talman; så talar ju de stora perspektivens människor, till skillnad från små gnetiga nykterhetsvänner, de där som man så gärna överlägset kallar fantasterna. Men, herr talman, de som lever i nära kontakt med samhällsproblemen har lärt sig att det här är fråga om ett både-och. Bristande begreppsklarhet har rört till debatten på den här punkten. Jag skulle vilja se den som vågar påstå att samhället av i dag inte av alla krafter arbetar på att komma till rätta med de sociala missförhållandena. Vem kan egentligen våga påstå att det sociala förbättringsarbetet skulle avstanna om man avskaffade mellanölet? Det finns – vågar jag påstå, herr talman – ingen som inbillar sig att mellanölets avskaffande hjälper mot splittrade hem, ekonomisk och andlig misär, eller mot stressen i vår tid. Men, herr talman, många, många i vårt land har den absoluta övertygelsen och erfarenheten att mellanölet bidrar till att skärpa konflikter i akuta situationer och att det vidare bidrar till att ungdomar i allt tidigare åldrar leds in i alkoholvanor.

Herr talman! Jag vill se den människa som stiger upp och med ärlig övertygelse och gott samvete rakt fram vågar betyga att mellanölet är till nytta, att det är en positiv och god faktor i vår tillvaro. Jag vågar påstå att det inte finns någon människa som kan göra det.

Då måste man fråga: Varför avskaffar vi inte mellanölet – som en preventiv åtgärd, ett allvarligt försök att ändra nu rådande missförhållanden?

Lyssna till dem som i sitt dagliga arbete får se verkligheten i ögonen – socialarbetare, vårdpersonal, lärare, polis och ordningsvakter, som får ta törnarna vid nöjestillställningar, upplopp och vansinneskörningar, och till taxiförare ute i landet som kan berätta hur det är att köra ungdom som före festen hämtar sina gömda kassar med mellanöl.

Lyssna på dem som verkligen känner till situationen bland ungdomen, skolsköterskorna. De har inte några som helst andra bevekelsegrunder för sitt ställningstagande än ungdomens bästa. Därför kan de betraktas som vittnesgilla.

När rikets skolsköterskor på årskonferens antar en resolution där mellanölet fördöms och utpekas som orsaken till många ungdomars olycka kan konferensen inte ens få detta distribuerat genom TT. Pressens roll ter sig i en hel del fall egendomlig eftersom den inte tycks eftersträva att ge allmänheten en allsidig information i denna fråga.

Herr talman! En bred väljaropinion vädjar i dag om stöd. En bred medborgaropinion vädjar om att riksdagen i dag avskaffar mellanölet. Enklast och rakast synes detta ske efter de riktlinjer som reservation nr 2 drar upp, och jag ber att få yrka bifall till denna reservation.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Den fråga vi nu diskuterar berör direkt och indirekt hela svenska folket.

Mellanölet infördes efter beslut i riksdagen den 21 maj 1965 – ett

beslut som man har anledning att beklaga. Även om det är frestande att återge vad som anfördes i riksdagsdebatten som föregick beslutet om rätt att tillverka och saluföra mellanöl avstår jag från det därför att det båtar föga att uppehålla sig vid vad som varit. Här gäller det att ta lärdom av det skedda.

Mellanölets införande i vårt land kan betecknas som en allvarlig felbedömning. Föga kunde beslutsfattarna den 21 maj 1965 ana de konsekvenser inte minst ur social synvinkel som mellanölet skulle komma att föra med sig.

Jag var en av de många riksdagsledamöterna som gick emot mellanölets införande. Jag varnade för det som kunde befarias inträffa om mellanölet introducerades på den svenska marknaden. Och jag fick rätt. Men jag känner ingen som helst glädje över detta. Snarare beklagar jag att de som röstade för mellanölet har fått se det resultat av deras röstning som nu visar sig.

Här har från denna talarstol – både i dagens debatt och i tidigare nykterhetspolitiska debatter – mellanölets sociala skadeverkningar omvittnats. Jag har träffat åtskilliga föräldrar som är allvarligt oroad över det alltmer tilltagande missbruket av mellanöl, speciellt när det gäller barn och ungdom. Missbruket av mellanöl har med åren gått ned i allt yngre åldrar, och det är väl nu inget sensationellt med berusade 13- och 14-åringar.

Jag är medveten, herr talman, om att många faktorer ligger bakom det tilltagande missbruket av mellanöl. Men utan tvivel är lättillgängligheten en mycket betydelsefull faktor. Utredningar har gjorts angående narkotika, utvisande att lättillgängligheten av narkotika får den effekten att icke ens barn och ungdom som kommer från socialt mycket anpassade hem är helt skyddade. Påverkan från kamrater som använder narkotika blir många gånger för stor, och välanpassade ungdomar prövar på narkotika.

Eftersom det finns utredningar angående narkotikans spridning ligger det nära till hands att jämföra denna spridning med mellanölets allt större utbredning. Det ligger liksom i tiden bland ungdomen att dricka mellanöl. Man kan givetvis spekulera i att ungdomen som i dag blivit beroende av mellanöl skulle kunna skaffa sig andra berusningsmedel därest mellanölet försvinner. Men på sikt kommer utan tvivel missbruket av alkoholhaltiga drycker bland mycket unga människor att minska därest mellanölets lättillgänglighet försvinner.

Det har framkommit belägg för ett samband mellan missbruket av mellanöl och brottsliga handlingar. Jag tror att jag under årens lopp genom mitt arbete som nämndeman har kunnat skaffa mig en viss personlig erfarenhet av att det finns ett klart samband mellan mellanölsmissbruk, speciellt bland ungdomar, och brottsliga handlingar av olika slag. Inte minst på trafikområdet finns det ett klart samband. Många ungdomar har fått körkortet indragna, dryga böter, t. o. m. fängelse, och grundorsaken har varit mellanöl. I varje fall har mellanölet varit den utlösande

faktorn.

Jag håller med de talare som tidigare har sagt att man inte löser alla problem om man tar bort mellanölet. Nej, så enkelt är det inte. Men jag tror mig kunna säga att man till viss del kommer till rätta med alkoholbruket, speciellt bland ungdomen och barnen, om man tar bort mellanölet.

Jag vill gärna deklarerat att jag ganska ofta varit i kontakt med Länkmedlemmar. Ärade kammarledamöter! Är det någon som har erfarenheter av alkoholproblemen så är det väl Länkmedlemmarna, och de har varit rörande eniga om att mellanölet skall bort. Många Länkmedlemmar har förbannat mellanölet. Vad Länkarna anser väger oerhört tungt för mitt ställningstagande.

Vidare har jag kommit i kontakt med socialarbetare som verkar ute på fältet och som känner till problemen. Det är inte alldeles säkert att vi i detta hus känner till problemen som helhet. Men de som arbetar bland ungdomen i egenskap av socialarbetare har skaffat sig erfarenheter, och dem skall man lyssna på. I varje fall de som jag träffat har uttalat en önskan om att mellanölet skall bort.

Jag skall, herr talman, inte förlänga debatten ytterligare. Vad jag sammanfattningsvis vill ha framfört är att mellanölet måtte försvinna från den svenska marknaden. Det är min uppfattning, och jag tror att jag har en stark folkopinion bakom mig som kräver detta.

Genom att mellanölet försvinner från livsmedelsbutikerna kommer missbruket av alkoholhaltiga drycker att minska, inte minst bland barn och ungdom. Därmed är inte sagt att problemet är löst i sin helhet. Men vi har i alla fall kommit en bit på vägen mot mera alkoholfria konsumtionsvanor – till glädje för oss alla, för en tryggad framtid för oss och kommande generationer.

Herr JÖNSSON i Arlöv (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga något om hur vi inom Handelsanställdas förbund ser på den fråga som nu diskuteras. Det har riktats angrepp mot de anställda i butikerna för att dessa inte skulle vilja känna ansvar för sina uppgifter när det gäller ölförsäljningen.

Låt mig då tala om att så sent som för knappt två veckor sedan diskuterades frågan på Handelsanställdas förbunds kongress. Av diskussionen där framgick tydligt att de handelsanställda solidariskt ställer upp och utför nödvändig kontroll om samhället samtidigt ålägger arbetsgivarna att samråda med personalen i ölförsäljningsfrågor samt i övrigt vidtar alla nödvändiga åtgärder som kan vara lämpliga ur alkoholpolitiska och arbetsmiljömässiga synpunkter. Eller som en medlem sade vid kongressen: "Vi vill gärna hjälpa till men vi vill inte vara ölpoliser om samtidigt arbetsgivarna springer och gömmer sig på kontoret när det blir problem i butiken."

Dessa problem uppkommer framför allt när det är tillåtet med försäljning under sena kvällar och söndagar. Enligt förordningen måste till-

Onsdagen den
26 maj 1976

Alkoholpolitiken

stånd sökas hos kommunen, och det finns tyvärr fortfarande kommuner som ger tillstånd till försäljning under sådana tider, trots att riksdagen för ett par år sedan hoppades på en ökad restriktivitet. Här borde det ju vara ett rent generellt förbud, och om riksdagen beslutar att bifalla reservationerna 3 eller 4 – vilket jag hoppas – bör ett sådant förslag komma nästa år. Problemet löser sig kanske för resten av sig självt, om vi nästa riksdag beslutar införa en ny skärpt affärstidslag, vilket jag också hoppas skall bli fallet.

Förbunds kongressen uttalade sig även för att ordningsstadgan beträffande rusdrycksförtäring på allmän plats borde skärpas. Samhället bör enligt förbundets uppfattning bättre hålla kontakt med de butiker som säljer öl, och polisen och sociala centralnämnden bör diskutera lämpliga åtgärder med arbetsgivare och personal, om problem i något avseende uppstår.

Vi hade räknat med att förbundets synpunkter skulle bli beaktade i den proposition som skulle komma och som nu skatteutskottets majoritet inte vill invänta. Personalens problem löses inte genom ett mellanölsförbud. Samma problem kommer att kvarstå i samband med försäljning av både det öl som utskottsmajoriteten förespråkar och det öl som anhängarna till reservationen 2 vill tillåta. Därför tror vi inte på ett förbud. Nackdelarna bör i stället i stor utsträckning kunna elimineras med sådana lämpliga åtgärder som förbundet föreslår.

I likhet med LO och övriga fackförbund hoppas vi inom Handelsanställdas förbund att riksdagen avvaktar regeringens förslag, och därför yrkar jag bifall till reservationerna 3 och 4.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! Ett ofta återkommande ämne i samhällsdebatten är frågan om tryggheten, att ge en god materiell trygghet. Det gäller tryggheten för ålderdomen, för barnen genom familjepolitiken och trygghet mot inkomstbortfall av olika slag. Vi har genom en rad beslut sökt att radera de gamla utbildningshindren för att bereda alla möjlighet till en utbildning som ökar individens trygghet inför framtiden. Motionernas mångfald i socialförsäkringsutskottet vittnar om hög ambition för att bygga ut den trygghet som vi alla här i landet eftersträvar.

På ett område upplever vi dock att trygghetsfrågorna inte har funnit sin lösning. Det gäller alkoholfrågan, där problemen och otryggheten för hem och familj, för den enskilda människan, bara har blivit större. Verkligheten – som jag skall återkomma till – visar en helt annan bild av alkoholbruket än det skimrar som man i många kretsar omger alkoholen med. Det har blivit fint med alkohol, med vindrickande, med att tömma en öl. För många har det blivit något av kultur med skålseden, en del av sättet att umgås.

Systembolaget har också gått ut med en kampanj för att lära folk "att dricka rätt" en reklam som döljs i många former. Och inför allt detta har samhället – politikerna på alla nivåer – mer eller mindre kapitulerat för alkoholfrågan, med alla de problem som följer bruket i spåren.

Nu är emellertid detta med alkoholbruket och alkoholmissbruket ingen lätt fråga att komma till rätta med. Men att konstatera detta är en sak; att något måste göras kommer vi inte förbi.

Socialstyrelsens chef har betecknat alkoholfrågan som vårt största sociala problem i detta nu. De som vill bevara mellanölet har sagt att det är den sociala miljön som är orsaken till att ungdomarna dricker. Sanningen är väl den att det är alkoholproblemet som åstadkommer de sociala problemen och bidrar till den sociala otryggheten.

Alkoholfrågan är också vårt största medicinska problem, både i fråga om bredd och djup på sjukdomspanoramats liksom i fråga om vårdbehovet. Alkoholfrågan är – jag citerar fortfarande socialstyrelsens chef – vårt största riskproblem för individen, för barn och familj och för samhället. Alkoholbruket i alla dess former är med andra ord vårt största hot mot tryggheten, mot den personliga friheten och mot vår kultur.

Nu är det som jag här sagt inte någonting nytt. Folk rörelsernas framväxt under 1800- och 1900-talen visar en stark medvetenhet om alkoholbrukets risker och förnedring för den enskilda människan. Nykterhetsrörelsen visar hur framsynta män och kvinnor genom sina egna insatser, genom en helnykter livsföring, blev ett föredöme, en vägledning och ett stöd för gemenskap med medvandrarerna. Man tog ett personligt ansvar för att bryta med alkoholbruket.

Nog är väl ändå dagens debatt märklig. Det är samhällets fel, det är bristerna i den sociala miljön som är orsaken till alkoholbruket, säger man. Det är inte i tiden att tala om ett personligt ansvar. Och ändå: det är ansvarslöst att skjuta undan det personliga ansvaret, det ansvar som vi var och en har att ta för våra gärningar och våra handlingar.

Alkoholförbrukningen i dag i vårt land – närmare 8 liter hundra procentig alkohol per invånare över 15 år och år – är den högsta under hela 1900-talet. 1974 hade vi den högsta siffran dittills. 1975 års siffra var ännu högre.

Verkningarna av detta har inte heller uteblivit. Undersökningar visar att mer än hälften av de intagna till psykiatrisk sjukvård har problem som har sin grund i alkoholbesvär, och var fjärde femte patient inom kroppssjukvården har alkoholbesvär i botten. Vi vet också att en tidig tillvänjning medför ökade risker för alkoholproblem och alkoholsjukdomar. Mellanölet har blivit inkörsporten till alkoholvanor för många barn och ungdomar. Den som har ögon till att se med, som har ett social medvetande, konstaterar med sorg och förtvivlan hur unga människors liv raserats. En rad talare har på ett förnämligt sätt redovisat detta i debatten i dag. Jag kan bara instämma med dem.

Det har från en del håll sagts att ett borttagande av mellanölet inte löser alkoholproblemet, detta otrygghetsproblem som ger ständigt ökade

bekymmer för allt fler människor. Jag är på det klara med detta. Men varje insats som kan minska tillgången till och tillgängligheten av alkoholdrycker, mellanöl och annat, bör utnyttjas. Det är från den utgångspunkten som olyckan med införandet av mellanölet nu måste rättas till.

Av dagens debatt har det framgått att alla är eniga om mellanölets skadeverkningar. För alla ungdomar som blivit skadade, kanske fått livsfarliga defekter, är de gångna tio åren när vi har haft mellanöl ödelagda år, förlorade år. Domen över tillskyndandet av detta förödande gift är stark på många håll. Sjukdom, olyckor och brottsstatistik talar sitt eget språk. Borttagandet av mellanölet – jag hoppas att det skall bli riksdagens beslut i dag – ger ökad trygghet, ökad frihet och ökad trivsel för många hem.

Utskottet är enigt på en punkt – därest riksdagen skulle fatta ett beslut att ta bort mellanölet skall detta ske fr. o. m. den 1 juli 1977. Jag beklagar att man skjutit ikraftträdandet så långt framöver. Jag skulle helst ha sett att det skedde omedelbart och senast den 1 juli 1976. Mellanölet har, som det har hanterats i samhället, gett nog med skador.

Av solidaritet med ungdomarna och deras framtid och för att medverka till en ökad trygghet för individ, hem och samhälle ber jag att få yrka bifall till reservation 2.

Herr GUSTAVSSON i Nässjö (s):

Herr talman! I samband med att vi diskuterar frågan om mellanölet har vi också anledning att diskutera det särskilda anslaget för upplysning om alkohol- och narkotikaproblem. Riksdagen har tidigare anslagit medel för denna verksamhet. Man har fastslagit tre målsättningar för verksamheten. Den första har varit att sätta in alkohol- och narkotikafrågan i sitt sociala sammanhang. Den andra har varit att vidga medvetenheten om att människornas sociala svårigheter måste mötas med öppenhet och vilja till solidariska insatser. Den tredje har varit att medverka till en sådan förändring i synen på de alkohol- och narkotikaskadade att deras delaktighet i den samhälleliga gemenskapen tryggas.

Riksdagen har beslutat att medlen för denna informationsverksamhet skall disponeras av organisationerna. Det är en riktig utgångspunkt. Därigenom har man kunnat åstadkomma bredd i informationsverksamheten. En stor del av organisationslivet – 36 av de större organisationerna här i landet, för att vara mera exakt – deltar i dag i denna informationsverksamhet. Just det öppna erkännandet av att olika uppfattningar – sociala, kulturella och politiska – kan ge olika sätt att nalkas problemen innebär också att man kan utnyttja organisationernas fulla informationskapacitet på detta område.

Den andra vinsten med detta har varit att flera grupper och organisationer som tidigare inte har sysslat med dessa frågor har kommit att göra det. Det innebär att organisationer som inte har varit engagerade i AN-frågor just genom möjligheterna att bedriva denna upplysnings-

verksamhet har kommit att engagera sig i den.

De erfarenheter som vi har är att det finns anledning att även fortsättningsvis prioritera organisationernas egna insatser på detta område. Det har visat sig att organisationerna mycket väl kan ta på sig ansvaret för informationen. Man har inom organisationerna arbetat fram alternativa informationsvägar som bygger på en kommunikation, en dialog, i stället för en ensidig informationsspridning. Det har också visat sig att det inom organisationerna finns möjligheter att skapa problemmedvetande i stället för traditionell faktaspridning.

Med dessa utgångspunkter är det allt skäl, menar motionärerna liksom reservanterna i reservationen 1, att även fortsättningsvis satsa på organisationerna, speciellt som det inte finns något alternativ som kan vara mer effektivt vad gäller informationsverksamheten. Vi kan inte låta människorna få möjlighet att delta i och utforma informationen på ett sätt som innebär att de själva blir ett led i en kommunikationsprocess. Vi vet att det inte är en uppgift för statliga myndigheter att engagera sig för att påverka och förändra samhället utan att det är en uppgift för organisationerna. Och vi vet också att organisationernas aktiviteter har resulterat i konkreta solidaritetshandlingar gentemot kontaktgrupper. Man har bedrivit en uppsökande verksamhet, man har haft en integrerad verksamhet och nått kontakt med breda grupper.

Därför är det förvånande när utskottets majoritet i betänkandet skriver beträffande ungdomsorganisationerna: "Det har visserligen tidigare från ungdomsorganisationernas sida framhållits att de skulle ha bredare kontaktytor än de renodlade nykterhetsorganisationerna. Utan att här ta ställning i den frågan kan det emellertid på goda grunder befaras att det framför allt i de större städerna nästan helt saknas kontakter mellan den föreningsorganiserade ungdomen och den ungdom som är på väg att hemfalla eller redan hemfallit åt alkoholmissbruk."

Den skrivningen är på gränsen till en förolämpning mot organisationerna och det aktiva arbete som de bedriver. Verkligheten är den att även om organisationerna naturligtvis har många problem också i storstäderna har de genom sin uppsökande verksamhet nått en rad nya grupper, just dem som utskottets majoritet talar om. Därför menar jag att beskrivningen är felaktig och gränsar till en förolämpning mot organisationerna.

Några exempel. I Stockholm har de s. k. R-förbunden, speciellt Riks-förbundet för hjälp åt läkemedelsmissbrukare, just med medel från statens ungdomsråd bedrivit en mycket omfattande informations- och kontaktverksamhet som riktar sig direkt till missbrukande ungdomar i centrum i Stockholm. En rad andra lokala organisationer arbetar dessutom med besök på ungdomsgårdarna just i syfte att nå kontakt med den föreningslösa ungdomen. I ett par av Stockholms förorter, Fittja och Rinkeby, arbetar exempelvis nykterhetsorganisationen Verdandi med flera mycket omfattande projekt, som f. ö. har redovisats i en särskild pocketbok. I Göteborg bedriver Ungdomens röda kors en mycket aktiv verksamhet

på detta område. Idrottsrörelsen har i sin lokala ledarutbildning inbyggd en diskussion om idrottens sociala ansvar och om hur man skall kunna förhindra att ungdom med problem stöts ut ur gemenskapen. Denna utbildning når alltså samtliga idrottsledare.

Jag skulle kunna fortsätta denna uppräkningslista som visar att organisationerna även fortsättningsvis bör få det fulla ansvaret för den här informationsverksamheten. Jag tror inte, till skillnad från utskottsmajoriteten, att socialstyrelsen skulle kunna klara denna uppgift bättre än organisationerna. Därför bör även fortsättningsvis hela anslaget, 4 milj. kr., gå till statens ungdomsråd för fördelning till organisationerna. Det kan vara bra att man, såsom reservanterna skriver, skall ha ett samråd med socialstyrelsen. Men fördelningsansvaret bör läggas helt på statens ungdomsråd.

Här med detta yrkar jag bifall till reservationen 1.

Herr NYHAGE (m):

Herr talman! I motion nr 2211 har vi motionärer – tolv ledamöter från moderata samlingspartiet – i avvaktan på de övergripande och allsidiga alkoholpolitiska åtgärder som aviserats uttalat oss för en snabb delreform i avsikt att söka hejda och begränsa det ökade alkoholmissbruket i de allt yngre årgångarna. Vi har sett en kraftig begränsning av möjligheterna för de unga att inhandla mellanöl som en dylik åtgärd och därför krävt att försäljningen därav fr. o. m. den 1 januari 1977 endast skall få ske genom Systembolaget. Därigenom skulle mellanölet bli avsevärt mer svårtillgängligt för de yngre och helt andra möjligheter skapas att kontrollera missbruket. En delreform av det här slaget skulle ge besked om omfattningen av den roll som lättillgängligheten av mellanölet nu spelar, samtidigt som det aviserade alkoholpolitiska reformarbetet ej föregrips av ett totalförbud för mellanölet, vilket av många människor upplevs som ett mycket långtgående ingrepp.

Ingen i utskottet har tagit fasta på detta förslag till delreform. Ingen har varit beredd att medverka till utvärdering av ett system med en klart restriktiv försäljning av mellanölet. Inte heller har någon velat vara med om att sätta in en åtgärd av helt annan karaktär än de åtgärder som redan prövats i större eller mindre omfattning. Dessa är säkert av stort värde, men de har dock inte lett till önskat resultat.

I utskottets skrivning anförs att praktiska skäl skulle lägga hinder i vägen för en försäljning av mellanölet genom Systembolaget. Det argumentet måste direkt avvisas. Det vore ju högst anmärkningsvärt om inte dagens tekniska resurser skulle ge möjlighet att finna en tillfredsställande lösning på just det här problemet. Utskottet vill dessutom ersätta det nuvarande mellanölet med ett annat, om än med mindre alkoholhalt. Personligen kan jag inte inse det meningsfulla i en sådan åtgärd.

I reservationen 2 krävs ett totalt slopande av mellanölet fr. o. m. den 1 juli 1977. Mot bakgrund av vad jag här anfört kan jag alltså inte stödja denna reservation när det gäller totalförbudet. Inte heller tillgodoser re-

servationen – i motsats till vad som anförs i den – motionskravet om en snabb delreform. I synnerhet ter sig tidsförskjutningen till den 1 juli 1977 som oacceptabel för den som önskar snabba åtgärder.

Inte heller reservationerna 3 och 4 tillgodoser motionskravet när det gäller nya konkreta insatser bland de yngre. Dock vill jag betona att reservationen 3 i motsats till övriga reservationer innehåller ett klart positivt åtgärdsprogram.

Eftersom varken utskottets eller reservanternas förslag tillgodoser vad vi varit ute efter i motionen 2211 borde jag ha yrkat bifall till denna vad beträffar förslaget om en delreform från den 1 januari 1977. Med hänsyn till föreliggande omständigheter och med hänsyn till utskottets ställningstagande avstår jag emellertid från att ställa något yrkande.

I detta anförande instämde herr Nisser (m).

Herr HÖRBERG (fp):

Herr talman! Tolv av skatteutskottets femton ledamöter står bakom kravet på att mellanölet skall bort. I debatten har gjorts gällande att vi tolv skulle vara en grupp nykterister med en mer eller mindre fanatisk och låst inställning i alkoholfrågan.

Mitt intryck är, att mina elva kolleger i skatteutskottet är mycket resonabla människor med stort samhällsansvar. För egen del vill jag deklarera att jag inte är nykterist och heller inte medlem i riksdagens nykterhetsgrupp.

Men jag ställer tveklöst upp bakom kravet att mellanölet måste bort ur den allmänna handeln. En dryck som innehåller gift – ett vanebildande gift som alkohol – får inte vara så lättillgänglig, framför allt inte för unga människor, som lätt grundlägger framtida alkoholvanor via mellanöl. Vi äldre icke-nykterister, som tror oss kunna behärska vår alkoholkonsumtion, måste ta på oss den obekvämlighet som det innebär, att mellanöl inte säljs i den allmänna handeln. Det är inget stort krav att ställa på oss.

Jag vill därför vädja till de ärade öldrickande kammarkollegerna att – i solidaritet med de unga – med sina röster stödja det krav på mellanölets avskaffande som tolv av era femton kolleger i skatteutskottet ställt sig bakom.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1.1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Wærnberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Gustavsson i Nässjö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Onsdagen den
26 maj 1976

Alkoholpolitiken

Den som vill att kammarken bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 64 mom. 1.1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarken bifallit reservationen nr 1 av herr Wårnberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 163
Nej - 165
Avstår - 2

Mom. 1.2, 1.3, 1.4 och 1.5

Kammarken biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 2

Herr ANDRE VICE TALMANNEN:

Propositioner ställs först beträffande principbeslut om högsta alkoholhalt i öl och därefter beträffande försäljning av mellanöl i systembutiker. Slutligen företas övriga i detta moment behandlade frågor till avgörande i ett sammanhang.

Principbeslut om högsta alkoholhalt i öl i allmänna handeln

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 2 av herr Andersson i Knäred m. fl. i motsvarande del samt 3:o) reservationerna nr 3 av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro samt nr 4 av herr Kristenson i motsvarande delar, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Andersson i Knäred begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Kristenson begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken till kontraposition i huvudvoteringen angående skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 64 mom. 2 såvitt avser principbeslut om högsta alkoholhalt i öl i allmänna handeln antar reservationen nr 2 av herr Andersson i Knäred m. fl. i motsvarande del röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarken till kontraposition i nämnda votering antagit reservationerna nr 3 av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro samt nr 4 av herr Kristenson i motsvarande delar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda an-

gående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes.

Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 148
Avstår - 23

Nr 138

Onsdagen den
26 maj 1976

Alkoholpolitiken

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition i huvudvoteringen uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 64 mom. 2 såvitt avser principbeslut om högsta alkoholhalt i öl i allmänna handeln röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Andersson i Knäred m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 72
Nej - 163
Avstår - 95

Försäljning av mellanöl i systembutiker

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 2214 av herr Israelsson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Israelsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 64 mom. 2 såvitt avser försäljning av mellanöl i systembutiker röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 2214 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Israelsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 292
Nej - 14
Avstår - 24

Mom. 2 i övrigt

Kammaren biföll reservationen nr 2 av herr Andersson i Knäred m. fl. i motsvarande del.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 2214 av herr Israelsson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Israelsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 64 mom. 3 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 2214 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Israelsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 301
Nej - 18
Avstår - 11

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Kristenson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Kristenson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 64 mom. 5 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Kristenson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Kristenson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 180
Nej - 133
Avstår - 17

Mom. 6

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 2214 av herr Israelsson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Israelsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 64 mom. 7 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 2214 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Israelsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	303
Nej	–	17
Avstår	–	8

§ 10 Organisation av det nya konsumentverket

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1975/76:63 med anledning av propositionen 1975/76:159 med förslag till organisation av och anslag för det nya konsumentverket jämte motioner.

I propositionen 1975/76:159 (handelsdepartementet) framlades förslag till organisation av och anslag för det nya konsumentverket.

I propositionen hemställdes i första hand (s. 28) att riksdagen skulle

1. besluta att det nya konsumentverket skulle inrättas den 1 juli 1976 enligt de riktlinjer som föredraganden förordat,

2. besluta att de nuvarande myndigheterna konsumentombudsmanen och konsumentverket skulle upphöra vid utgången av juni 1976,

3. bemyndiga regeringen att vid konsumentverket fr. o. m. den 1 juli 1976 inrätta en ordinarie tjänst för verkschefen med beteckningen p,

4. bemyndiga regeringen att vidta de övergångsordningar och åtgärder i övrigt som behövdes för förslagets genomförande.

Vidare föreslogs att riksdagen

till Konsumentverket: Förvaltningskostnader för budgetåret 1976/77 under tionde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 27 000 000 kr.,

till Konsumentverket: Forskning m. m. för budgetåret 1976/77 under tionde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 1 900 000 kr. och

Nr 138

Onsdagen den
26 maj 1976

*Organisation av det
nya konsumentver-
ket*

Onsdagen den
26 maj 1976

*Organisation av det
nya konsumentver-
ket*

till Konsumentverket: Allmänna reklamationsnämnden för budgetåret 1976/77 under tionde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 3 113 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats dels de med anledning av propositionen väckta motionerna 1975/76:2321 av herr Sjönell m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att befattningarna som chef för konsumentverket och konsumentombudsman lades på olika personer,

2. att fem ledamöter i det nya konsumentverkets styrelse tillsattes parlamentariskt,

1975/76:2351 av fru Lewén-Eliasson (s).

1975/76:2369 av herr Danell m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen skulle

1. ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om det enskilda näringslivets representation i konsumentverkets styrelse,

2. ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om allmänna reklamationsnämndens framtida ställning,

1975/76:2370 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle hos regeringen begära utredning av de ytterligare resurser som konsumentverket behövde när det gällde såväl forskning som upplysning för att kunna fylla sin uppgift att på ett tillfredsställande sätt hävda konsumenternas intressen,

dels de under allmänna motionstiden vid 1975/76 års riksmöte väckta motionerna

1975/76:637 av herrar Bengtsson i Göteborg (c) och Pettersson i Örebro (c),

1975/76:1745 av herr Alsén m. fl. (s),

1975/76:1755 av fru Fränkel (fp), vari hemställts att riksdagen uttalade att konsumenterna utöver en trygghet att produkter fungerade för avsett ändamål behövde tillgång till varudeklarationer som gav objektiv vägledning vid konsumentens val mellan olika inköpsalternativ, samt

1975/76:1787 av herrar Jonasson (c) och Rämgård (c).

Utskottet hemställde

1. beträffande förening av funktionerna som chef för konsumentverket och som konsumentombudsman att riksdagen med bifall till propositionen 1975/76:159 punkten 6.1 i ifrågavarande del och med avslag på

Onsdagen den
26 maj 1976

*Organisation av det
nya konsumentver-
ket*

motionen 1975/76:2321 yrkandet 1 godkände vad i propositionen anförts.

2. beträffande parlamentariskt inslag i konsumentverkets styrelse att riksdagen med bifall till propositionen 1975/76:159 punkten 6.1 i ifrågavarande del och med avslag på motionen 1975/76:2321 yrkandet 2 godkände vad i propositionen anförts.

3. beträffande det enskilda näringslivets representation i konsumentverkets styrelse att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:159 punkten 6.1 i ifrågavarande del och motionen 1975/76:2369 yrkandet 1 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde.

4. beträffande organisationsfrågor i övrigt att riksdagen med bifall till propositionen 1975/76:159 punkten 6.1 i övrigt och punkterna 6.2–4 skulle

a. besluta att det nya konsumentverket skulle inrättas enligt de riktlinjer som chefen för handelsdepartementet förordat i den mån dessa inte hade behandlats i utskottets hemställan under 1–3.

b. besluta att de nuvarande myndigheterna konsumentombudsmanen och konsumentverket skulle upphöra vid utgången av juni 1976.

c. bemyndiga regeringen att vid konsumentverket fr. o. m. den 1 juli 1976 inrätta en ordinarie tjänst för verkschefen med beteckningen p.

d. bemyndiga regeringen att vidta de övergångsanordningar och åtgärder i övrigt som behövdes för förslagets genomförande.

5. beträffande föreskrifter om tystnadsplikt vid konsumentverket att riksdagen skulle anta av utskottet framlagt förslag till lag om bemyndigande att meddela föreskrifter om tystnadsplikt vid konsumentverket.

6. beträffande allmänna reklamationsnämndens ställning att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2369 yrkandet 2.

7. beträffande uttalande om varudeklarationssystemet att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1755.

8. beträffande utvidgad konsumentutbildning och konsumentupplysning att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1745.

9. beträffande utredning om konsumentverkets resursbehov att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2370.

10. beträffande förslag om utformningen av distributionssystemet att riksdagen skulle avslå

a. motionen 1975/76:637.

b. motionen 1975/76:1787.

c. motionen 1975/76:2351.

11. beträffande anslag till konsumentverket att riksdagen med bifall till propositionen 1975/76:159 punkterna 7.1–3 för budgetåret 1976/77 under tionde huvudtiteln anvisade

a. till Konsumentverket: Förvaltningskostnader ett förslagsanslag av 27 000 000 kr.,

b. till Konsumentverket: Forskning m. m. ett reservationsanslag av 1 900 000 kr.,

c. till Konsumentverket: Allmänna reklamationsnämnden ett förslagsanslag av 3 113 000 kr.

Onsdagen den
26 maj 1976

*Organisation av det
nya konsumentver-
ket*

Reservationer hade avgivits:

1. beträffande förening av funktionerna som chef för konsumentverket och som konsumentombudsman av herrar Börjesson i Glömminge, Gustafsson i Byske och Petersson i Ronneby samt fru Oskarsson (samtliga c) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:159 punkten 6.1 i ifrågavarande del och med bifall till motionen 1975/76:2321 yrkandet 1 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

2. beträffande parlamentariskt inslag i konsumentverkets styrelse av herrar Regnéll (m), Börjesson i Glömminge (c), Gustafsson i Byske (c), Petersson i Ronneby (c) och Siegbahn (m) samt fru Oskarsson (c) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:159 punkten 6.1 i ifrågavarande del och motionen 1975/76:2321 yrkandet 2 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

3. beträffande uttalande om varudeklarationssystemet av herrar Börjesson i Glömminge (c), Gustafsson i Byske (c), Petersson i Ronneby (c) och Nyquist (fp) samt fru Oskarsson (c) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1755 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

4. beträffande utredning om konsumentverkets resursbehov av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet under 9 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2370 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anförde.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Regnéll (m) och Siegbahn (m).

Fru OSKARSSON (c):

Herr talman! Näringsutskottets betänkande nr 63 behandlar förslaget till organisation av det nya konsumentverket. Riksdagen beslöt hösten 1975 om en omorganisation av konsumentverket. Detta skedde i samband med beslutet om en ny marknadsföringslag.

Omorganisationen innebar att konsumentombudsmannen och konsumentverket skulle sammanföras till en myndighet. Det förslag till organisation som regeringen nu har lagt innehåller mål och programindelning för verket.

Från centrens sida har vi ingen erinran mot att man sammanför konsumentverket och KO-funktionen till en enhet. På så sätt kan säkert en hel del dubbelarbete undanröjas. Vi ansluter oss också till den organisationsplan som redovisas i propositionen. Jag har därför ingen anledning att ta upp tid med att kommentera denna i stort.

Däremot har vi i reservationer tagit upp ett par frågeställningar i anslutning till förslaget, och jag skall be att få kommentera dem något.

Redan när beslutet om en ny marknadsföringslag togs under hösten 1975 hade vi kritiska synpunkter på förslaget om att KO samtidigt skulle vara chef för konsumentverket. Detta följs upp i reservationen 1 i det betänkande vi nu behandlar. Det förhållandet att en och samma person ytterst svarar för både direktivgivningen inom konsumentverket och för åklagarfunktionen inför marknadsdomstolen kan innebära risk för ett minskat förtroende bland allmänheten för KO:s dömande funktion och fristående ställning. Visserligen har man i förslaget skapat ett speciellt KO-sekretariat, men det skulle enligt vår mening vara betydligt bättre om dessa befattningar lades på olika personer. Vi anser att man bör ompröva det tidigare ställningstagandet i denna fråga.

Reservationen 2 handlar om sammansättningen av konsumentverkets styrelse. Även denna reservation är en uppföljning av tidigare ställningstagande. Konsumentfrågorna har kommit mer och mer i blickpunkten under de senaste åren. Vi är ju alla konsument och har behov av en viss konsumtion av varor och tjänster under hela vår levnad. Genom att vi alla är konsument, oavsett vilket yrke vi har, oavsett om man är man eller kvinna eller om man är både konsument och producent, så har vi också ett intresse av konsumentfrågor. Det är då också viktigt att den styrelse som ytterst är ansvarig för arbetet på det konsumentpolitiska området är så allsidigt sammansatt som möjligt. I styrelsen skall ingå representanter för konsumenter och löntagare, för den kommunala sektorn, någon med erfarenhet från näringslivet och från distributionen, liksom chefen för livsmedelsverket. Det borde vara naturligt att man när man utser den nya styrelsen även tar hänsyn till den parlamentariska förankringen i högre grad än vad man gjort tidigare.

I centerns motion nr 2321 har vi fört fram kravet att fem ledamöter i styrelsen bör ha parlamentarisk förankring. Vi anser att det går att förena de olika kraven på representation från intresseorganisationerna med denna förankring. Såsom vi säger i motionen, behöver inte dessa nödvändigt vara riksdagsledamöter, utan kan väljas utanför riksdagen, men ändå representera olika politiska partier.

Konsumentverkets styrelse skulle med denna breda förankring ha en stark ställning ute bland alla konsumenter och på så sätt i högre grad motsvara de förväntningar som ställs på det nya konsumentverket.

Reservationen 3 kommer herr Nyquist att behandla i sitt anförande.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 3 och i övrigt till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog fru tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr REGNÉLL (m):

Fru talman! Fru Oskarsson har redogjort för ärendet så klart att jag kan inskränka mig till att med några få ord kommentera hur vi från

Onsdagen den
26 maj 1976

*Organisation av det
nya konsumentver-
ket*

moderat håll i dagens läge ser på förslaget att slå samman konsumentverket och konsumentombudsmannaämbetet.

Vi är fortfarande lika tveksamma inför förslaget som i fjol, bl. a. med tanke på de kompetenskonflikter som kan uppstå genom att chefsfunktionen i ett statligt utredande och opinionsbildande verk förs samman med en myndighet som har till uppgift att fungera som konsumenternas företrädare och som åklagare inför marknadsdomstolen. Vår tveksamhet består alltså fortfarande, men när vi nu är så nära den tidpunkt då organisationen skall träda i funktion anser vi det inte rimligt att komma med ett motförslag, utan vi kommer att avvakta hur det hela fungerar. Visar det sig att det går bra, har vi haft fel i våra farhågor. Visar det sig att de konflikter verkligen uppstår som vi menat att man haft anledning räkna med, så kommer vi att återkomma i frågan.

Herr NYQUIST (fp):

Fru talman! Beträffandē lämpligt varudeklarationssystem uttalas i motion 1755 av fru Fränkel välgrundad skepsis mot den av konsumentverket lanserade tanken på s. k. produktprofiler som skall utgöra en sammanvägning av lämpliga krav på produkter i olika hänseenden. Det kan vara tal om en avvägning av slitstyrka, funktionspålitlighet, pris m. m. På detta sätt skall en vara kunna K-märkas, dvs. förses med konsumentverkets märke. Motionären hävdar att folk i allmänhet nog är mera intresserade av att direkt få ta del av varans olika kvaliteter än att ställas inför så att säga fullbordat faktum i form av en sammanvägning av alla egenskaperna, utan att man egentligen vet hur sammanvägningen ägt rum och med vilken styrka de olika momenten omfattas.

Reservanterna i reservation 3 har tagit fasta på motionärens invändningar och fastslår – liksom fru Fränkel – att ett varudeklarationssystem med bruksinriktad information bättre skulle motsvara flertalet konsumenters behov av lättillgänglig och tillförlitlig information vid val av olika produkter.

Jag ber med detta, fru talman, att få yrka bifall till reservation nr 3.

Fru NORDLANDER (vpk):

Fru talman! Redan på 1940-talet, närmare bestämt i betänkandet SOU 1947:46, drogs riktlinjer upp för bl. a. samhällets åtgärder till konsumenternas bästa. Där talas om att målet är att skapa en miljö som är "hälsobefrämjande, ändamålsenlig, kvalitativt och estetiskt tillfredsställande och utvecklingsfrämjande". Där betonas särskilt vikten av grundläggande hushållsekonomisk forskning.

När regeringen mer än 20 år senare presenterade ett konsumentpolitiskt paket, gjorde statsminister Palme en deklaration som också innehöll en redogörelse för målsättningen för samhällets konsumentverksamhet. I den deklarationen hette det: "När vi griper oss an konsumentpolitiken är viljeinriktningen densamma som när vi försöker undanröja brister och ojämlikheter på andra områden i samhället. Samhällsutvecklingens

snabbhet har påverkat också konsumenternas ställning. Men den enskilde konsumentens ställning påverkas olika beroende på om han är låginkomsttagare eller höginkomsttagare, om han är frisk eller handikappad, bor i storstad eller glesbygd. Konsumenterna i gemen befinner sig i underläge i förhållande till företagen. Det är samhällets uppgift att stärka konsumenternas ställning genom en aktiv konsumentpolitik, som spänner över många områden och arbetar med många instrument.”

Vänsterpartiet kommunisterna har i upprepade motioner pekat på det avgörande instrumentet för att stärka den enskilde konsumentens ställning på marknaden. Det instrumentet heter producentpåverkan. Det centrala problemet för konsumenterna anser vi vara i vad mån samhället griper in i produktionen och direkt eller indirekt påverkar produktionens inriktning på varor och tjänster som är nödvändiga för människorna.

Enbart när det gäller de s. k. dagligvarorna använder vi för inköp ca 42 miljarder kr. årligen. Vi använder drygt hälften av nationalprodukten årligen till privat konsumtion av varor och tjänster. I vårt kapitalistiska samhälle, där företagsverksamheten är uppbyggd på vinst och profit, blir det helt naturligt en dragkamp och konkurrens om största möjliga del av den kakan – inte genom företagens ansträngningar till förbättringar av redan befintliga produkter, som skulle ge konsumenterna billigast möjliga användbara och hållbara varor, utan genom skapandet av ständigt nya varor som kan locka till köp.

Mycket av argumenteringen och marknadsföringen kring utbudandet av varorna byggs upp kring nyhetsmomentet. På alla områden är det attraktivt att ha något nytt att visa upp, även om det ibland begränsar sig till en ny förpackning av en vara. Inom vissa branscher har nyhetssträvandena bakats in i branscherna speciellt hårt genom att man betecknar dem som präglade av ”modet”. När det gäller klämodet påverkas vi alla – dels vill vi inte skilja oss från mängden, dels försvinner de inte moderiktiga plaggen snabbt från affärsdiskarna. Främst är det ungdomarna som den produktionen är inriktad på, de är mest påverkbara.

I en annons för inte så länge sedan har Sveriges Företagares riksförbund sagt att marknadshushållning är det system som innebär att konsumenterna avgör vad som skall produceras, att konsumenterna själva avgör vad de anser sig behöva. Vidare heter det att företagen tvingas vara effektiva samt att de tävlar om att tillgodose konsumenternas behov. Företagen är enligt annonsen till för konsumenternas bästa.

Jag har en annan uppfattning. Det är inte konsumenternas egna behov som styr, det är företagen som grundlägger och styr behoven. Det gör de genom reklam och marknadsföring. Om det vore konsumenternas behov som styrde produktionen, skulle vi inte behöva någon reklam alls. Företagen skulle aldrig använda de enorma summor – över två miljarder har nämnts – som årligen satsas på reklam om inte reklamen hade någon verkan. Producenterna försöker med påståendet att reklamen informerar om varan, man hävdar t. o. m. att reklamen sänker priset på varorna.

Onsdagen den
26 maj 1976

*Organisation av det
nya konsumentver-
ket*

KF har med ett litet exempel visat att reklam är överflödigt om priset anpassas till konsumenterna. Med en egen tvål och tandkräm som helt enkelt är tvål och tandkräm har man över förväntan praktiskt taget utan reklam lyckats med försäljningen av dessa varor. Man konstaterar att det i dag är möjligt att på detta sätt lansera en ny vara.

Konsumenterna har därmed visat att man inte har behov av över 200 olika deodoranter, 60-talet olika tvålar, lika många hårtvättmedel och tandkrämer, för att inte nämna alla kosmetikapreparat etc. inom den kemisk-tekniska branschen.

Självklart kan man inte konkurrera om konsumenterna med alla dessa preparat utan en mördande reklam och marknadsföring. Vad är det då för information som man får genom reklamen? Oftast får man veta att om man använder en särskild vara blir man populär, omtyckt, tuff, spännande, personlig och att just det märket eller den varan används av olika kändisar som verkligen är sakkunniga på området. Om det inte vore så reklamen fungerar, skulle det inte behövas lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam.

En from förhoppning är att KF fortsätter på den inslagna vägen när det gäller flera produkter, det skulle säkert öka kundkretsen och tvinga också andra till en sanering av reklambranschen. Det visar ju f. ö. en butik i Solna som skar ner sitt varusortiment med 25–30 % men ändå ökade försäljningen.

Vi har inom vpk också en annan uppfattning om vad som är marknadshushållning än Företagarnas riksförbund. Marknadshushållning är ytterst en fråga om användningen av våra produktionsresurser, vad vi tillverkar, hur vi använder energin, hur vi vill ha vår miljö. Det är en fråga om näringspolitik i vidaste mening – en planering där behovet och inte lönsamheten är avgörande.

Därför är det förslag som nu föreligger helt otillräckligt, det syftar enbart till att förbättra samhällets möjligheter att övervaka producenterna och marknadsförarna, inte påverka.

Vi är positiva till de ökade möjligheterna till övervakning på olika områden. Men då den sammanslagna organisationen inte får ökade resurser, kan det innebära att övervakningsuppgifterna inkräktar på andra delar av konsumentpolitiken.

Vi har i vår motion 2370 en redogörelse för vilka uppgifter vi anser väsentliga och för vilka en förstärkning behövs; det gäller dels forskningssidan, dels upplysningssidan. Det förefaller helt klart att någon grundläggande forskning rörande hela produktionsområdet och möjligheten till förbättrade lösningar i fråga om utformning och urval av produkter som utgår från konsumentbehoven inte kommer att kunna bedrivas i någon större utsträckning, om inte resurserna ökar.

Utskottets behandling av motionen sträcker sig till en redovisning av det belopp som står till förfogande för den samlade konsumentforskningen – ett belopp som skall fördelas på många områden. Dessa medel är helt otillräckliga för att man skall kunna motverka näringslivets in-

satser på samma område med resurser som används enbart i försäljningssyfte, till nyheter utan kvalitetsbedömning, till marknadsföring och reklam.

Jag vet inte, fru talman, om jag vågar tolka det som positivt att utskottet anser att det i första hand ankommer på konsumentverket att följa utvecklingen och lägga fram förslag på detta område. Blir generositeten större om konsumentverket begär ökade anslag? I varje fall kommer vänsterpartiet kommunisterna att följa utvecklingen och återkomma med förslag i den riktning som vi skissat i motionen. Det står mer och mer klart för människorna att samhällets samlade resurser måste användas på ett mera efter behovet planerat sätt.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till reservationen 4 av herr Svensson i Malmö.

Herr BLOMKVIST (s):

Fru talman! Den statliga konsumentpolitiken har alltsedan den i slutet av 1940-talet började utformas – till en början i liten skala och i ganska begränsade former – haft sin givna plats i reformarbetet. Dess syfte har varit och är alltså att stärka konsumenternas ställning på marknaden.

Konsumentpolitiken har naturligtvis efter hand varit föremål för översyn. Detta har varit nödvändigt av flera skäl.

Målsättning, arbetsformer och organisation har statsmakterna sökt anpassa till utvecklingen inom teknik, produktion och handel. Det är klart att möjligheterna till samordning och effektivisering av den statliga konsumentpolitiken ständigt måste tas till vara.

Som ett led i ett sådant viktigt arbete bör man också se riksdagens konsumentpolitiska principbeslut den 11 december 1975. Då beslöts på regeringens förslag att KO och konsumentverket skulle föras samman till en myndighet, där verkschefen skulle vara konsumentombudsman.

I samband med att en ny marknadsföringslag antogs i höstas gjorde riksdagen på förslag av näringsutskottet följande uttalande om den föreslagna nya organisationen för konsumentverket: "Det är uppenbart att en KO som tillika är chef för konsumentverket måste i långt högre grad än den nuvarande KO delegera beslutanderätt till underordnade tjänstemän. Enligt utskottets mening talar övervägande skäl för att de uppgifter som avser KO-verksamheten hålls samman inom en särskild enhet. Det bör ankomma på organisationskommittén att närmare utreda hur arbetsområdet för denna enhet skall avgränsas."

Riksdagens önskemål om en KO-enhet har helt och fullt tillgodosetts i propositionen.

Enligt föreliggande förslag kommer nu denna enhet att ha de formella uppgifter som ankommer på KO enligt lagstiftningen.

Beträffande den föreslagna organisationen vill jag även understryka att det nya verket kommer att bestå av sakenheter, där arbetsuppgifterna bl. a. skall vara utredande, analyserande, informationsbedömande och förhandlande, en allmän enhet som svarar för den övergripande verk-

Nr 138

Onsdagen den
26 maj 1976

*Organisation av det
nya konsumentver-
ket*

*Organisation av det
nya konsumentver-
ket*

samheten och en informationsenhet som svarar för allmän information och hjälper andra myndigheter med deras informationsverksamhet, dessutom en teknisk enhet och en administrativ enhet, som i sin tur då svarar för den interna servicen. Till denna verksamhet kommer glesbygdsnämnden och reklamnämnden.

I dessa sammanhang vill jag gärna uttala förhoppningen att konsumentverket genom sin nya organisation skall få bättre möjligheter att stödja konsumenterna i deras strävan att utnyttja sina resurser så att de egna behoven skall kunna tillgodoses.

Den markering av en aktiv konsumentpolitik som regering och riksdag har gjort i samband med antagandet av den nya marknadsföringslagen och målen för den statliga konsumentpolitiken får genom den proposition som vi nu behandlar sin uppföljning i beslutet om organisationen för den nya myndigheten.

Näringsutskottet har behandlat fyra motioner i anslutning till propositionen och samtidigt har utskottet även prövat fyra motioner som lagts fram under den allmänna motionstiden. På flera punkter har motionsförslagen följts upp i reservationer.

I reservationen 1, som är undertecknad av centerpartiets representanter i utskottet, förs än en gång fram förslaget om att befattningarna som KO och chef för konsumentverket bör läggas på två olika personer. Utskottet anser liksom i höstas att gränsdragningsproblemen mycket starkt motiverar en sammanslagning av KO och konsumentverket. Liksom tidigare har utskottet den uppfattningen att samordningen mellan KO och konsumentverket bör genomföras helt och fullt och att befattningen som KO bör förenas med befattningen som chef för det utökade konsumentverket.

I reservationen 2, som bygger på ett förslag i motionen 2321, uttalar reservanterna att konsumentverkets styrelse bör ha en bred parlamentarisk sammansättning. Utskottet delar inte reservanternas uppfattning. Frågan om styrelsens sammansättning har prövats vid flera tillfällen. När t. ex. konsumentverket tillkom uttalades bl. a. att styrelsen borde få en sammansättning som säkerställer att verkets arbete inriktas på att tillvarata konsumenternas intressen och personer med skiftande erfarenhetsgrund skulle beredas plats i styrelsen, som skulle ha ett parlamentariskt inslag. Det slås nu också fast i utskottets betänkande att den sammansättning som konsumentverkets styrelse f. n. har motsvarar de av riksdagen fastlagda riktlinjerna.

Låt mig här också peka på att utskottet har godkänt handelsministerns förslag om en utökning av antalet styrelseledamöter från nio till tio.

I reservationen 3, som är undertecknad av både centerpartiets och folkpartiets representanter i utskottet, begärs att riksdagen genom ett uttalande till regeringen uttalar sig för ett varudeklarationssystem med bruksinriktad utformning som bättre skulle motsvara flertalet av konsumenternas behov av lättillgänglig och tillförlitlig information vid val av olika produkter.

Onsdagen den
26 maj 1976

*Organisation av det
nya konsumentver-
ket*

Utskottet anser som förut att det måste anses synnerligen olämpligt att binda konsumentverket när det gäller varudeklarationsarbetet i framtiden. Mycket tyder på att den nya marknadsföringslagen kommer att förbättra möjligheterna för konsumentverket att driva fram bättre produktinformation och produktutformning.

Det skall väl också sägas att genomförda undersökningar visar att det gamla VDN-systemet inte fungerade så förträffligt som man kan tro när man läser motionen och reservationen och hör de synpunkter som herr Nyquist framförde här tidigare.

Frågan om hur ett väl fungerande system för varor och tjänster skall utformas måste enligt utskottets mening följas upp av konsumentverkets styrelse.

I motionen 1745 begärs en utredning med förslag rörande former för och innehåll i en vidgad konsumentutbildning och konsumentupplysning. Vidare vill motionärerna ålägga företagen att genom ett avgiftssystem bygga upp en fond för konsumentforskning.

Som framgår av utskottsbetänkandet disponerar konsumentverket ett reservationsanslag som uppgår till ca 1,5 milj. kr., och ca 1 milj. kr. därav disponeras för olika forskningsprojekt medan omkring 0,5 milj. kr. avses ge stöd åt studieförbundens konsumentpolitiska verksamhet och även till visst internationellt samarbete.

Det kan nämnas – och det framgår också av utskottsbetänkandet – att det vid årsskiftet bedrevs 34 forskningsprojekt med anslag från konsumentverket. Bland projekten kan man peka på konsumentstudier, hushållsekonomiska studier, producentpåverkan, konsumenträtt samt utveckling av forskningsprogram. Det bör enligt utskottets mening även i fortsättningen vara så att konsumentverkets styrelse bedömer insatserna på detta område och anger de resurser som behövs för forskningsändamål i framtiden.

I reservationen 4, som undertecknats av vänsterpartiet kommunisternas representant i utskottet, föreslås en utredning om vilka ytterligare resurser som konsumentverket behöver för såväl forskning som upplysning för att verket skall kunna fylla sin uppgift på ett tillfredsställande sätt och hävda konsumenternas intressen.

Utöver de synpunkter jag tidigare har anfört beträffande denna fråga vill jag gärna framhålla att utskottet anser att det i första hand bör ankomma på konsumentverket att följa utvecklingen och aktualisera framåtsyftande åtgärder på viktiga forskningsområden. Fru Nordlander sade att hon tolkade utskottets skrivning positivt i fråga om att konsumentverkets styrelse borde följa den här frågan. Fru Nordlander kan gärna göra det. Jag tror att det är riktigt att konsumentverkets styrelse med uppmärksamhet kommer att följa just denna fråga och när det visar sig nödvändigt begära ökade medel för att forska på de områden som styrelsen anser vara viktiga för konsumenterna.

I några motioner har det förts fram förslag som berör distributionsfrågor. I detta sammanhang vill utskottet peka på att distributionsut-

Onsdagen den
26 maj 1976

*Organisation av det
nya konsumentver-
ket*

redningens betänkande med dess olika förslag, av vilka också några återfinns i motionsyrkandena, f. n. är föremål för en grundlig beredning inom handelsdepartementet. Mot denna bakgrund räknar utskottet med att de förslag till åtgärder som aktualiseras i motionerna kommer att beaktas vid utarbetandet av kommande förslag. Utskottet vill därför inte i nuvarande läge ta ställning till de framförda motionsförslagen utan avvakta resultatet av departementets arbete.

Fru talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till näringsutskottets hemställan i betänkandet 63 på samtliga punkter.

Fru OSKARSSON (c) kort genmäle:

Fru talman! Herr Blomkvist tar upp gränsdragningsproblemen och resonerar om de två reservationerna. Tidigare har vi uppfattat det så att det var problem med gränsdragningen mellan de två enheterna KO och konsumentverket. Det är ju bl. a. för att komma förbi det som man har lagt fram förslaget till omorganisation.

I reservationen I för vi fram betänkligheter mot att samma person skall vara KO och chef för konsumentverket. Som chef för konsumentverket kommer han att handlägga konsumentfrågor beträffande vilka han sedan som KO kommer att få en åklagarfunktion, och vi menar att det kan skapa gränsdragningsproblem. Det kan också skapa problem när det gäller allmänhetens syn på KO:s fristående ställning. Det är de farhågorna som ligger till grund för vår reservation.

Fru NORDLANDER (vpk) kort genmäle:

Fru talman! I ett studiematerial som bl. a. behandlats av de fackliga organisationerna har socialdemokraterna i en sammanfattning sagt följande:

”Det råder en rätt långtgående partipolitisk enighet om behovet av en starkare satsning på konsumentpolitiken. Man vill att resurserna för upplysning och forskning på konsumentområdet skall förstärkas. Men det räcker inte härmed. Enligt vår uppfattning skall man med konsumentpolitiken också sörja för en välbehövlig sanering av produktion och marknadsföring. Detta kan uppnås på flera sätt. Bl. a. måste konsumentintressena få bättre möjligheter att mera direkt göra sig gällande i distributionen och produktionen.

Konsumenten är inte rustad för att uppträda på marknaden som jämställd part till företagaren. Vill man råda bot på detta missförhållande är det inte tillräckligt att förbättra informationen och ställa ett ökat kunskapsmaterial till konsumenternas förfogande. Till skydd för konsumenten måste samhället ingripa mot osunda affärsmetoder, försäljningsjippon och vilseledande reklam. Effekten härav bör också kunna bli en välgörande sanering av varusortimentet. Vi måste på sikt åstadkomma en sådan anpassning av produktionen att i första hand de angelägna konsumtionsbehoven kan mötas. Konsumenterna och löntagarna bör få delta i styrningen av produktionsprocessen. På något sätt bör de tillförsäkras

möjlighet att göra sitt inflytande gällande *direkt* och inte endast i egenskap av köpare över en i många hänseenden ofullkomligt fungerande varumarknad.”

De förväntningar på uppfyllandet av den målsättningen som ställs från det socialdemokratiska partiet är stora och denna målsättning ligger helt i linje med vpk:s reservation.

Herr BLOMKVIST (s) kort genmäle:

Fru talman! När det först gäller vad fru Oskarsson senast sade är det bara att notera, fru Oskarsson, att vi på denna punkt har motsatt uppfattning. Vi tycker att den samordning som nu sker bör förverkligas fullt ut och att chefen för verket bör vara konsumentombudsmannen. Vi tycker också att vi har starka skäl för detta.

Fru Nordlander passade på att under sin replik läsa upp ett programuttalande av en socialdemokratisk organisation. Får jag bara säga att det var mycket bra synpunkter som där framfördes, och jag tycker att dessa synpunkter bör konsumentverkets styrelse verkligen studera och ta hänsyn till.

I övrigt är det väl bara att notera, fru Nordlander, att vår strävan – om jag nu talar för det socialdemokratiska partiet – har ju hela tiden varit att söka förstärka konsumenternas ställning på marknaden. Jag tycker att man kan se den här nya organisationen som ett led i en sådan strävan.

Vi tycker, fru talman, att de förslag som från utskottets sida presenterats kammaren är väl underbyggda.

Fru NORDLANDER (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Men så länge man inte går in på produktionssidan blir de åtgärder som vidtas ändå otillräckliga.

Herr BLOMKVIST (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag vill hävda, fru Nordlander, att i den marknadsföringslag som riksdagen antog förra året och som kommer att träda i kraft den 1 juli ges ändå vissa möjligheter att även gå in och se på produkterna. Betraktar man det här arbetet som ett successivt uppbyggande även på det området är väl den nya marknadsföringslagen ett värdefullt verktyg.

Låt oss se vad vi får för erfarenheter av den nya lagstiftningen på området!

Fru LEWÉN-ELIASSON (s):

Fru talman! Det är på distributionsfrågorna och det nya konsumentverkets befattning med dem som jag skulle vilja anföra några synpunkter. I motionen 2351 har jag också tagit upp dessa frågor.

Hittills har konsumentverket endast i mycket begränsad utsträckning sysslat med distributionen, och det som gjorts har i huvudsak varit an-

Onsdagen den
26 maj 1976

*Organisation av det
nya konsumentver-
ket*

knutet till glesbygdssstödet. Man har för all del också börjat uppmärksamma distributionsfrågorna vid fördelning av forskningsanslag. Nu ges det emellertid signaler från handelsministern i den föreliggande propositionen att det skall göras mer. Distributionen skall bli en särskild uppgift för det nya verket. Det är utomordentligt bra, och det är i hög grad nödvändigt. Med den betydelse som distributionsfunktionen har för både hushåll och samhälle är det verkligen befogat att den bevakas och påverkas av samhällsorgan.

Konsumentverket har ju att i sin verksamhet utgå från hushållens-konsumenternas situation. Jag vill påstå att när det gäller lösningen av varudistributionsproblemen behöver konsumenterna stöd för att hävda sina behov. Alldeles särskilt gäller det de svaga hushållen, som lätt kommer i kläm då de marknadsekonomiska krafterna gör sig gällande.

Det råder inget tvivel om att hushållen måste ha samhället bakom ryggen, om distributionssystemet skall utvecklas så att alla hushåll bereds en acceptabel varuförsörjning. Samhället representeras då, som jag ser det, bl. a. av konsumentverket. Någonstans måste man kontinuerligt följa utvecklingen, bedöma och analysera olika delfrågor och på det sättet påverka utvecklingen, så att den kommer att stämma med rimliga konsumentkrav. Det behövs ett utvecklingsarbete inom distributionen. Att det pågår ett sådant inom handeln vet vi. Det stämmer emellertid inte alltid med konsumentbehoven. Konsumentverket bör vara det organ som ser till att man i utvecklingsarbetet har som utgångspunkt också ett hushållsekonomiskt synsätt och inte bara ser företagsekonomiskt på de här frågorna.

Det har ju förevarit ett utredningsarbete om distributionen. Förslag har lämnats. En del har visat sig starkt kontroversiella. Skulle man tro handelns tidningar skulle man få den uppfattningen att det har blivit tummen ner för alla distributionsutredningens förslag om samhällspåverkan – säg gärna styrning av handelns utveckling i framtiden.

Men så är det inte. Och det är särskilt viktigt att observera, att organisationer som står konsumenterna nära har varit klart positiva även till långtgående förslag. Till denna grupp hör då LO, TCO och konsumentverkets styrelse. Och verkligheten ute i landet – med butiksnedläggningar, storetableringar och osäkerhet om framtiden – torde ha medverkat till att även en betryggande majoritet i Kommunförbundets styrelse har samma synsätt som distributionsutredningen har haft, nämligen att det behövs ett betydande samhällsinflytande.

Jag skall nu inte gå närmare in på distributionsutredningens förslag och den reaktion som det har mött, men jag vill ändå säga att utredningen för det första varit helt enig och för det andra mött ett mycket positivt och entydigt gensvar från praktiskt taget alla remissorgan när det gäller två frågor som har direkt med konsumentverkets arbete att göra. Den ena frågan gäller inrättandet av en distributionsnämnd anknuten till konsumentverket och den andra genomförandet av en varuförsörjningsplanering i kommunerna. Nu skall jag inte uppta tiden med att närmare

beskriva vad dessa båda förslag innebär, men låt mig bara säga att båda två förutsätter ett aktivt och välutrustat konsumentverk. Och för att det skall bli något av den kommunala varuförsörjningsplaneringen krävs det ökade kunskaper, och det krävs att kontinuerlig information ges till dem ute i kommunerna som skall arbeta med distributionsfrågorna och där företräda konsumentintressena. Och där kommer konsumentverket in i bilden.

Det vore väl att begära för mycket att handelsministern eller näringsutskottet skulle gå händelserna i förväg i detta sammanhang och behandla distributionsutredningens framlagda material. Men det stöd som jag tycker att utredningen ändå har fått från de grupper som står konsumenterna nära har gjort att jag har goda förhoppningar om att vi snart nog skall få förslag som närmare preciserar uppgifterna och ger konsumentverket resurser att arbeta med dessa frågor. Även om jag tycker att man kan vara litet undrande när man ser på näringsutskottets behandling av och uttalande om hur konsumentverkets styrelse skall väljas i fortsättningen, så utgår jag ändå ifrån som en självklarhet att konsumentintressena skall vara vägledande i det nya konsumentverket även i fortsättningen. Om inte näringsutskottets talesman motsäger mig här, så bibehåller jag den uppfattningen. Näringslivet saknar förvisso för den skull inte inflytande på konsumentfrågorna i det svenska samhället.

Fru talman! Jag har i detta sammanhang inget särskilt yrkande.

Herr BLOMKVIST (s):

Fru talman! Fru Lewén-Eliasson tyckte att det väl var litet för mycket begärt att näringsutskottet skulle börjat arbeta med det material som distributionsutredningen – där fru Lewén-Eliasson har varit ordförande – har arbetat fram. Det tycker jag är ett riktigt konstaterande. Vi har från utskottets sida hävdat att innan man börjar ta ställning till de frågor som har presenterats i motionerna måste vi avvakta det beredningsarbete som nu pågår i departementet.

Vad sedan angår frågan om styrelsens sammansättning kan jag säga att utskottet inte där har ändrat uppfattning. Men i anslutning till en motion som utskottet har behandlat och med hänsyn till de synpunkter som handelsministern har framfört i propositionen – där han säger att det finns fog för att utöka styrelsen med en ledamot, som bör ha erfarenhet från produktion och detaljhandel – har utskottet skrivit sig samman i ett uttalande som återfinns i betänkandet. Vi har där markerat att det bör vara representanter för det enskilda näringslivet. Det är alltså en kompromisskrivning som utskottet har gjort, men det förändrar självklart ingenting i styrelsens inriktning som ett organ för konsumenterna.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels re-

Onsdagen den
26 maj 1976

*Organisation av det
nya konsumentver-
ket*

reservationen nr 1 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Oskarsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaran bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 63 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaran bifallit reservationen nr 1 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarans ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Oskarsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 235
Nej - 85

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Regnell m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Oskarsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaran bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 63 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaran bifallit reservationen nr 2 av herr Regnell m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarans ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Oskarsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 189
Nej - 129

Mom. 3-6

Kammaran biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nyquist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 63 mom. 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Nr 138

Onsdagen den
26 maj 1976

Om kontrollaktionen El-67

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nyquist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 203
Nej - 116

Mom. 8

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 63 mom. 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Svensson i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 303
Nej - 15

Mom. 10 och 11

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 11 Om kontrollaktionen El-67

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr Nordgrens (m) den 4 maj anmälda fråga, 1975/76:347, och anförde:

Fru talman! Herr Nordgren har frågat mig om jag avser att låta utreda huruvida fel har förekommit i uppläggnings- eller genomförandet av den av riksskatteverket genomförda kontrollaktionen El-67 och vidare

Onsdagen den
26 maj 1976

*Om kontrollaktio-
nen EI-67*

om jag avser att, om fel har gjorts, uppdra åt berörda myndigheter att på eget initiativ rätta de fel i taxeringen som kan ha uppkommit.

Uppläggning och genomförande av kontrollaktioner – lokala eller riks-omfattande – är en fråga för de behöriga myndigheterna, dvs. länsstyrelserna och riksskatteverket. Det skulle vara konstitutionellt oriktigt om finansministern eller regeringen direkt blandade sig i handläggningen av enskilda ärenden hos myndigheter.

Herr NORDGREN (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på min fråga och även för vänligheten att lämna svaret i dag i stället för i måndags.

Däremot kan jag tyvärr inte säga att jag är nöjd med svaret. Jag hade väntat mig att finansministern skulle vilja medverka till en korrekt och rättvis beskattning av de företagare det här gäller. Om ett fel har begåtts i en kontrollaktion som riksskatteverket satt i gång hade jag trott att finansministern skulle vilja uppmana verket att vidta rättelse.

Min fråga är föranledd av den omfattande kontrollaktionen EI-67, varvid ett stort antal – ca 1 800 – elföretag blev kontrollerade. Utbytet av aktionen blev en taxeringshöjning och efterbeskattning till ett belopp motsvarande 115 milj. kr. i skattepliktig inkomst.

Enligt min uppfattning skall givetvis varje skattskyldig medborgare – oavsett om han eller hon är egen företagare eller anställd – fullgöra denna sin skyldighet. Men man bör också kunna förutsätta att riksskatteverkets kontrollbyrå kan bestämmelserna och förordningarna om de olika skatterna.

I det aktuella fallet gällde det som bekant den allmänna varuskatten. Det var alltså ca 1 800 företag som blev kontrollerade, och ett stort antal av dessa företag blev upptaxerade. Flertalet av dessa företag har antagligen trott att riksskatteverket kunde sin sak, och de har därför inte vågat eller trott sig ha anledning att överklaga. I en känsla av vanmakt inför myndigheten har de låtit sig nöja med de beslut som fattats eller – som det har sagts – låtit sig krossas av den fiskala övermakten.

Men faktum är att 24 företag har klagat. 18 av dessa har fått rätt och mellan 10 000 och 75 000 kr. har betalats tillbaka till dem.

När så är fallet är det ganska naturligt att det här måste ha förelegat något fel. I varje fall tycker jag att det är anmärkningsvärt att finansministern inte på något sätt vill medverka till att skapa rättvisa åt de här företagen. Även om finansministern, såsom det framhålls i svaret, inte skall gå direkt in i enskilda ärenden, så är det dock här fråga om en stor kontrollaktion, där det krävs skatterättvisa, vilket borde ligga i finansministerns intresse.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Om förslag till lättnader i kapitalbeskattningen av familjeföretag

Nr 138

Onsdagen den
26 maj 1976

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr Träffs (m) den 5 maj anmälda fråga, 1975/76:350, till herr industriministern, och anförde:

Fru talman! Herr Träff har frågat mig när riksdagen kommer att föreläggas ett förslag till lättnader för kapitalbeskattningen av familjeföretag och i vilket avseende detta kommer att skilja sig från gällande bestämmelser.

En lättnad i familjeföretagens kapitalbeskattning beslöts av 1974 års riksdag. I samband härmed begärde riksdagen att företagsskatteberedningen skulle få tilläggsdirektiv med uppdrag att i sitt större sammanhang utreda möjligheterna till ändringar i kapitalbeskattningen. Syftet skulle vara att underlätta små och medelstora företags problem i samband med bl. a. generationsväxlingar i företagen. Företagsskatteberedningen fick sedermera tilläggsdirektiv i enlighet med riksdagens önskemål. I direktiven nämndes att en utvidgning av beredningens uppdrag på förevarande sätt var naturlig med tanke på att en huvuduppgift för beredningen var att behandla företagens konsolideringsmöjligheter, vilka hade avgörande betydelse för kapitalskattelättnadernas utformning.

Frågan om familjeföretagens kapitalskattelättnader behandlas således i samband med övriga företagsbeskattningsfrågor av den arbetande företagsskatteberedningen. Några besked om vad eventuella förändringar kan innebära är det av naturliga skäl inte möjligt att ge. När utredningen har avslutat sitt arbete kommer regeringen, efter sedvanlig remissbehandling av utredningsbetänkandet, att redovisa sitt ställningstagande. Utredningen beräknas bli klar med sitt arbete omkring årsskiftet 1976-1977.

Herr TRÄFF (m):

Fru talman! Anledningen till min fråga var i första hand några uttalanden från ledande socialdemokrater, som gjordes i början av detta år och som tycktes indikera att man hade kommit något längre på vägen mot en lättnad i företagsbeskattningen än vad många kanske hade trott. Jag tänker på uttalanden från näringsutskottets ordförande, industriministern och arbetsmarknadsministern i samband med en företagarkonferens i Uddevalla. Man sade bl. a. ganska kategoriskt att regeringen var beredd att lätta på arvsskatten för familjeföretagen så att dessa inte skulle behöva läggas ned för arvsskattens skull. Arbetsmarknadsministern uttalade sig mycket konkret när han sade sig helt och fullt stödja tanken på att slopa eller minska arvsskatten för familjeföretagen, så länge arvingarna lät kapitalet finnas kvar i rörelsen.

Som finansministern förstår väckte dessa uttalanden förhoppningar hos företagarna. Det finns alldeles särskilt anledning att vara observant på det mot bakgrund av utvecklingen den senaste tiden. Det är inte bara

*Om förslag till
lättnader i kapital-
beskattningen av
familjeföretag*

Onsdagen den
26 maj 1976

*Om förslag till
lättnader i kapital-
beskattningen av
familjeföretag*

så att man har åstadkommit vissa lättnader i kapitalbeskattningen för företagen som man gjorde 1974, vilket i och för sig tacksamt noteras, utan företagen har tyvärr också fått uppleva en del skärpningar. Den kanske allra besvärligaste är den ökande inflationen, som medför högre nominella värden på tillgångarna i rörelsen och därmed ökade krav på lönsamhet genom att ett större kapital skall förräntas. Detta får skattemässiga konsekvenser. Ett annat problem är den extra skattebelastning som har blivit en följd av Haga II. Den överenskommelsen spökar inte bara för egenföretagarna utan även för familjeföretagarna.

Det fanns därför, tyckte man, anledning att söka kontakt med beredningen och den särskilda expertgrupp som nu uppenbarligen har fått i uppdrag att utreda den här frågan. Dessa kontakter har emellertid tyvärr gett vid handen att expertgruppen inte anser sig ha tillräckligt utrymme för att ge sig i kast med de väsentligaste uppgifterna. Expertgruppen kan inte gå in på värderingsreglerna och inte heller på skatteskalorna.

Jag vill därför fråga finansministern om man inte kunde ge utredningen och expertgruppen vidgade befogenheter, så att vi verkligen kan se fram emot ett förslag som innebär de lättnader som alla tycks vara överens om att företagen skall få.

Herr finansministern STRÄNG:

Fru talman! Jag kan inte säga så särdeles mycket mer än vad jag har sagt i mitt svar. Frågan har remitterats till företagsskatteberedningen. Den är oförhindrad att tänka igenom frågan i alla dess olika aspekter och se om det går att lägga fram några förslag. Den omständigheten att frågan är remitterad får väl tas som ett uttryck för en vilja hos regeringen att göra något och att man inte är helt tillfredsställd med läget som det nu är, utan anser det vara värt en utredning och undersökning.

Jag har hållit på så länge med denna fråga att jag även har provat att göra specialmedgivanden för det s. k. arbetande kapitalet. Det lyckades vi praktisera i två år och sedan gick det inte längre.

Det finns få frågor som är så enormt svåra som denna, och regeringen har inte någon färdig uppfattning utan hela ärendet ligger hos företagsskatteberedningen för överväganden. Kommer utredningen på någon rimlig lösning så blir den självfallet föremål för behandling i sedvanlig ordning med förhoppning om att det skall ge något resultat. Mer än så kan jag inte säga.

Herr TRÄFF (m):

Fru talman! Jag tycker också att det inte kan vara rimligt att begära att regeringen i dag skall ha en lösning fix och färdig, utan tolkar det som har sagts här i kammaren nu och i andra sammanhang från regeringens sida som en viljeyttring att försöka medverka till en riktig och konstruktiv lösning. Men då förutsätter det att frågan får tas om hand av företagsskatteberedningen på ett sådant sätt att man verkligen har möjlighet att nå en sådan lösning. Jag är emellertid rädd för att

frågan ligger inom såväl 1972 års skatteutrednings som företagsskatterededningens område, och att det är detta som komplicerar ärendets handläggning.

Men får jag då ta finansministerns ytterligare understrykande av regeringens vilja att hitta en lösning till intäkt för att de beredningar som nu sysslar med frågan, speciellt då den här expertgruppen, är oförhindrade att ta ett brett och rejält grepp på problemet för att försöka komma fram till en lösning. Det är ändå fråga om ett rätt komplicerat ämne, och det är i varje fall inte så lätt att hitta några patentlösningar i de här sammanhangen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Om information rörande beskattningen av fåmansbolag

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara fru Troedssons (m) den 6 maj anmälda fråga, 1975/76:356, och anförde:

Fru talman! Fru Troedsson har frågat mig vilka åtgärder jag kommer att vidta för att informera om de beslutade, starka begränsningarna i familjeföretagens möjligheter att betala ut marknadsmässig ersättning till medhjälpande make och barn.

Fru Troedsson syftar på de nya regler för beskattning av fåmansföretag som i år har antagits av riksdagen (prop. 1975/76:79, SkU 28, rskr 171). Jag vill framhålla att de nya reglerna inte påverkar rätten att betala ut ersättning utan anger vissa gränser för den inkomstfördelning som vid taxeringen får ske mellan familjemedlemmar. Begränsningarna gäller endast i förhållande till make som inte själv deltar i företagsledningen och till barn som är minderårigt eller studerar på heltid. Huvudsyftet med de nya reglerna är att åstadkomma skattemässig rättvisa mellan olika företagsformer.

De nya reglerna har ingående behandlats i proposition, utskottsbetänkande och riksdagsdebatt. Lagstiftningsärendet har följts med stor uppmärksamhet av dagspress och andra massmedia. Jag utgår ifrån att skattskyldiga som berörs av de nya reglerna tagit del av denna information. Vidare utgår jag ifrån att berörda organisationer på sedvanligt sätt genom facktidsskrifter o. d. lämnar den ytterligare information som de kan anse önskvärd. Jag har även erfarit att riksskatteverket f. n. utarbetar särskilt informationsmaterial angående fåmansföretagens beskattning. Mot denna bakgrund övervägs inte någon särskild information i frågan från finansdepartementets sida.

Fru TROEDSSON (m):

Fru talman! Jag vill tacka finansministern för svaret. Tyvärr kan jag inte säga att jag är så särskilt nöjd. Finansministern säger att han utgår ifrån att de skattskyldiga som berörs av de nya reglerna tar del av in-

Nr 138

Onsdagen den
26 maj 1976

*Om information
rörande beskatt-
ningen av fåmans-
bolag*

Onsdagen den
26 maj 1976

*Om information
rörande beskatt-
ningen av fåmans-
bolag*

formationen i dagspress och andra massmedia. Tyvärr har den informationen varit mycket begränsad. Dagligen och stundligen upplever jag hur litet kända begränsningarna i möjligheten att betala ut lön till medhjälpande make och barn är.

Den vanliga reaktionen är: Det här gäller inte oss, vi har handelsbolag eller vi har aktiebolag. Det är kanske inte heller så lätt att förstå att en medhjälpande make som kanske arbetar 50–60 timmar i veckan i företaget högst skall kunna få ut hälften i förhållande till den företagsledande maken, t. o. m. om denne bara skulle arbeta halvtid.

På samma sätt kan det vara mycket svårt för myndiga, studerande barn att själva räkna ut att de inte längre skall få skatta för sina inkomster, om de arbetar i företaget under kvällar, helger, jul- och påsklov.

De här besluten som gäller fr. o. m. den 1 januari i år kan ju i många företag innebära mycket stora skatteskräpningar. I en hel del fall kan det röra sig om 15 000–20 000 kr. på en sammanlagd familjeinkomst om kanske 100 000 kr. Får familjen reda på detta först i slutet på året, kan det medföra mycket stora svårigheter att få fram tillräckliga medel till skatter för att undgå kraftiga kvarskatteavgifter.

I andra fall krävs det upplysning för att familjen skall få en rimlig chans att överväga om man skall fortsätta som tidigare eller vidta andra dispositioner, kanske att maken i stället tar jobb hos någon annan.

Det bästa skulle naturligtvis vara om upplysningsmaterial sändes ut till de företag som är direkt berörda. I varje fall är det väl högst önskvärt att det i avvaktan på detta sker en ordentlig annonsering i tidningarna.

Många gånger kan det också vara fråga om svåra gränsfall. Taxeringsmyndigheterna godkänner kanske inte de skattskyldigas bedömning av fördelningen utan vidtar en sambeskattnings, och då innebär det ju inte bara högre skatt för makarna gemensamt utan också en annan fördelning av skatten.

Jag skulle vilja fråga finansministern om man i finansdepartementet överväger att återinföra rätten till kvittning mellan makar av överskjutande och kvarstående skatt på det sätt som förekom tidigare. En sådan åtgärd skulle förmodligen hjälpa många av de här makarna i en situation som annars kunde vara ganska brydsam.

Herr finansministern STRÄNG:

Fru talman! Några speciella överväganden i den sista frågan har ännu inte förekommit i finansdepartementet. Jag inskränker mig till att säga det.

Vad beträffar informationen har jag emellertid en annan uppfattning än frågeställaren. Det sades att informationen f. n. är för begränsad. Jag tycker att i denna speciella fråga har tvärtom informationen varit mycket rikhaltig. Lagstiftningen om fåmansföretagen har presenterats utförligt i facktidsskrifter, t. ex. Skattenytt och Ekonomen. LRF har sänt ut information om fåmansföretagslagstiftningen till varje driftskontor. SHIO har sänt ut en redogörelse för innehållet i lagstiftningen till sina 400

föreningar, och Familjeföretagens förening har sänt ut ett cirkulär med redogörelse för de nya reglerna till sina 1 000 medlemmar. Sparbanksföreningen har informerat samtliga sparbanker om nyheterna för fåmansföretagens beskattning, och slutligen arbetar riksskatteverket med en detaljerad information till ledning vid 1977 års deklarationsarbete.

Jag tror inte, fru talman, att jag kan erinra mig någon annan lagstiftning om vilken informationen har fått så stor spridning som just den här speciella lagstiftningen.

Fru TROEDSSON (m):

Fru talman! Det är naturligtvis glädjande att organisationerna är på alerten i den här frågan, när nu riksskatteverket dröjer med informationen. Men jag vill än en gång påpeka att jag aldrig någonsin – nu har jag ju för all del inte så vidare lång riksdagserfarenhet – varit med om att så många har ringt och varit chockerade över vad de har fått höra av någon. De undrar om det verkligen kan vara sant. Alltför många av dem som är direkt berörda känner inte till nyheterna i lagstiftningen, och jag blir fortlöpande uppringd av människor som har hört talas om att någonting är på gång, men de vet inte vad det är fråga om.

Tydligen har man i finansdepartementet inte tagit ställning till om man skall återinföra rätten till kvittning. Jag skulle vara väldigt tacksam om ett sådant övervägande ändå gjordes, för jag tror som sagt att det skulle kunna hjälpa i en hel del fall där taxeringsmyndigheterna har en annan bedömning än de skattskyldiga.

Jag vill samtidigt fråga om en annan sak. Många företag betalar in ATP-avgifter osv. för makarna i vanlig ordning. Den enes årsinkomst är kanske 70 000 kr. och den andres 60 000, men tredjedelsregeln gör ju att den fördelningen inte godtas, utan det blir i stället 86 000 kr. för den företagsledande maken och 43 000 kr. för den andre. Ibland visar det sig att man har betalat in alldeles för mycket i ATP-avgifter, som alltså varken kommer den medhjälpande maken eller den andre maken till gagn.

Är finansministern beredd att göra några överväganden för att se till att de ATP-avgifter som kanske betalas in i onödan i sådana fall kan återställas till familjen?

Överläggningen var härmed slutad.

§ 14 Om samordning av företagens uppgifts- och uppbördsskyldighet

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr Träffs (m) den 19 maj anmälda fråga. 1975/76:368. och anförde:

Fru talman! Herr Träff har frågat mig om vilka åtgärder som har vidtagits och vilka åtgärder som kommer att vidtagas för att samordna den

Nr 138

**Onsdagen den
26 maj 1976**

*Om samordning av
företagens upp-
gifts- och upp-
bördsskyldighet*

Onsdagen den
26 maj 1976

*Om samordning av
företagens uppgifts-
och uppbördsskyl-
dighet*

uppgifts- och uppbördsskyldighet som det allmänna ålägger företagen.

Utredningen om företagets uppgiftsplikt har i mars i år avlämnat sitt slutbetänkande (SOU 1976:12) Företagens uppgiftslämnande. Detta innehåller förslag om hur företagets och andra arbetsgivares uppgifts- och uppbördsskyldighet skall kunna göras så litet betungande som möjligt utan att därför viktiga samhällskrav på bl. a. information och statistik åsidosätts. Betänkandet kommer inom kort att sändas ut på remiss. När remissinstanserna har redovisat sina synpunkter blir det anledning att överväga vilka åtgärder som behöver vidtagas.

Herr TRÄFF (m):

Fru talman! Jag tackar finansministern även för detta svar. Jag är mycket tillfredsställd över att ett långt lidandes historia nu möjligen börjar närma sig sitt slut, eftersom ifrågavarande utredning enligt vad finansministern här har sagt inom kort kommer att sändas ut på remiss.

Det är ju, som jag framhöll i min fråga till finansministern, elva år sedan riksdagen på initiativ av dåvarande allmänna beredningsutskottet hos regeringen begärde en utredning beträffande samordning och förenkling av de uppgifts- och uppbördsskyldigheter som det allmänna ålägger företagen. Det var först efter flera års väntan som finansministern tillsatte utredningen. Vi hade då kommit fram till årsskiftet 1969-1970. Utredningen har sedan tagit ganska god tid på sig. I november 1974 lovade finansministern i ett interpellationssvar i ärendet till herr Eriksson i Arvika att utredningen – UFU – skulle avge sitt slutbetänkande redan första halvåret 1975. Men som bekant gick hela 1975, och det är först i år som betänkandet har överlämnats.

Jag tror att finansministern själv i många olika sammanhang har kunnat notera de bekymmer den här uppgiftsplikten har vållat ute på företagen. Det är väl därför all anledning att nu understryka att ärendet i fortsättningen inte får förhalas ytterligare.

Jag beklagar för min del att man i utredningsarbetet inte fick in frågan om ersättning till företagen, dvs. en prissättning på de tjänster som det är fråga om. Det har under innevarande period motionerats här i riksdagen utan resultat i det hänseendet. Motiveringen för att inte acceptera tanken på tilläggsdirektiv till utredningen var att den inte skulle försenas. Hade emellertid sådana tilläggsdirektiv fått lämnas när motionen första gången behandlades, så borde utredningen rimligen ha hunnit med även den uppgiften.

Förra året yrkade jag här i riksdagen på att man åtminstone skulle använda den expertgrupp som nu fanns och som har trängt in i ärendet för att direkt fortsätta med ersättningsfrågan.

Jag utgår ifrån att remissinstanserna nu ändå kommer in på denna problematik, och det hade kanske, herr finansminister, varit bra om man hade haft den aspekten något bättre penetrerad från början.

Låt mig avslutningsvis bara säga att det tillkommer sannerligen nya uppgifter för företagen undan för undan. Vi har för inte så länge sedan

fått en ny lag om fåmansbolag som innebär att man i samband med deklarationen skall lämna en hel del nya uppgifter. Efter vad jag har erfaren är riksskatteverket i färd med att utarbeta den bilaga som skall bifogas deklarationsuppgiften från företagen. Bilagan lär nu vara uppe i fyra sidor, och jag har förstått att man även i riksskatteverket är en smula betänksam över att det på det här sättet praktiskt taget tillkommer en ny deklaration utöver den tidigare.

Det finns alltså, herr finansminister, all anledning att hoppas att alla goda krafter nu skall verka för att vi får denna fråga löst, slutgiltigt och på ett sätt som tillfredsställer samtliga som är berörda av den.

Herr finansministern STRÄNG:

Fru talman! Herr Träffs sista förhoppning om en lösning som skulle tillfredsställa alla är väl praktiskt taget omöjlig att infria. Det är nämligen två diametralt motstridiga intressen som man här stöter på. Först har man företagarnas allmänna känsla av att de har annat att göra än att sitta och fylla i blanketter. De vill dessutom ha dem så okomplicerade och enkla som möjligt. Det tarvas alltid arbete – ibland kanske t. o. m. av expertbetonad karaktär – för att fylla i dem, och företagen är inte alls tilltalade av detta. Sedan har ju det samhälle som alltid är i fortsatt utveckling ett intresse av att få ett allt större statistiskt material för att på ett något så när riktigt och effektivt sätt kunna fullgöra alla de beställningar som görs, bl. a. från det här huset.

Det här är två motstridiga intressen. Man vill ha reda på mera och mera. I allmänhet är den information som tas in också värdefull för företagen och deras intressen i det fortsatta arbetet. Oftast är det ett företagarintresse att man vill ha information. Kan man gå dem till mötes? Finns det skäl för vad de tar upp som ett allvarligt resonemang? Det måste finnas information omkring detta.

Alla kan alltså inte bli nöjda. Statistikerna blir missnöjda, om man gör företagen nöjda i det enkla och omedelbara perspektivet. Och tvärtom: Skulle man göra statistikerna helt och fullt nöjda, kommer man många gånger att lägga en ganska hård belastning på företagen.

Jag skulle vilja försäkra herr Träff att vad som kommer ut av det här naturligtvis blir en kompromiss mellan de båda ytterlighetssynpunkterna, och den får man väl göra så pass hyfsad som det står i mänsklig makt att göra. Ersättningsfrågorna har diskuterats många gånger här i riksdagen, och därvidlag har riksdagen sagt nej hitintills.

Herr TRÄFF (m):

Fru talman! Jag tror nog också, herr finansminister, att tillfredsställelsen inte kommer att vara hundra procentig på alla håll, utan att det blir en kompromiss av det slag där alla parter är lika missnöjda.

Låt mig bara ett ögonblick återkomma till ersättningsfrågan, dvs. frågan om att sätta pris på tjänsterna. Jag tror ändå att man gör fel om man inte tar med den typen av vägning av uppgifterna som styrmedel. Om

Onsdagen den
26 maj 1976

*Om information till
företagare beträffande
ändrade regler om avdrag för
egenavgifter*

man administrativt – genom det organ som utredningen om företagets uppgiftsplikt föreslår – försöker åstadkomma kravkataloger för att på det viset samordna och granska uppgifterna, rationalisera inhämtandet osv., kan man kanske komma en liten bit på vägen. Men det skulle alldeles säkert här som i många andra sammanhang vara oändligt mycket lättare att nå ett bättre resultat, om den infordrande myndigheten hade att ta hänsyn både till sina egna kostnader och till uppgiftslämnarens kostnader och väga in dem i förhållande till den nytta man rimligen kan ha av uppgifterna. Med den programbudgetering som nu håller på att tränga igenom i statsförvaltningen borde det vara tekniskt möjligt, och statistiska centralbyrån har ju också faktiskt pekat på att detta skulle kunna vara en väg att åstadkomma en bättre balans mellan behov och krav i det här sammanhanget.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 15 Om information till företagare beträffande ändrade regler om avdrag för egenavgifter

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr Olssons i Järvsö (c) den 19 maj anmälda fråga. 1975/76:371, och anförde:

Fru talman! Herr Olsson i Järvsö har frågat mig om jag avser att informera berörda egenföretagare och fria yrkesutövare om den överdebitering av preliminär skatt som kommer att uppstå om riksdagen bifaller propositionen 1975/76:178 om ändrade avdragsregler för egenavgifter. Herr Olsson har vidare frågat om jag avser att underlätta möjligheterna till ändring av debiteringen för dem som så önskar.

Preliminär B-skatt för år 1976 utgår i det helt övervägande antalet fall med belopp motsvarande den slutliga skatt som påförts inkomsttagarna vid den slutliga debiteringen år 1975. Denna skatt har bestämts med 1974 års inkomster som grund. Man kan utgå ifrån att flertalet skattskyldiga haft högre inkomster år 1976 än år 1974. Vidare var uttagsprocenten för egenavgifterna lägre år 1974 än år 1976. Mot bakgrund härav torde någon överdebitering av preliminär B-skatt för inkomståret 1976 generellt sett inte komma att föreligga. I de undantagsfall då den debiterade preliminära skatten för år 1976 kan antagas avvika från motsvarande slutliga skatt är enligt min mening gällande jämningsregler tillräckliga för att tillgodose de skattskyldigas intresse. Jämningsreglerna torde vara väl kända av berörda inkomsttagare. Någon särskild information eller andra åtgärder från finansdepartementets sida med anledning av propositionen anser jag därför inte vara påkallade.

Herr OLSSON i Järvsö (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på frågan. Svaret är ju inte positivt i den meningen att det utlovas några infor-

mationsåtgärder för de berörda egenföretagarna, som här kan komma att få lägre slutlig skatt än vad de betalar i preliminärskatt för innevarande år.

Att jag ställde frågan berodde på att det är stor skillnad mellan hittills gällande regler och de regler som kommer att gälla om riksdagen nu antar det nya förslaget. För en 50 000-kronorsinkomsttagare – egenföretagare eller yrkesutövare – skulle det medföra nära 4 000 kr. lägre skatt än enligt gällande regler. För en inkomsttagare som tjänar 75 000 kr. skulle skillnaden bli nära 6 000 och i 100 000-kronorsfallet nära 9 000 kr. Detta gäller alltså i normalfallet. Det kan givetvis finnas avvikelser, beroende på vilken inkomst man hade år 1974.

Nu är det väl ändå så att många inkomsttagare kan få lägre inkomster i år än de hade 1974, som var ett högkonjunkturår – vi har ju också haft större svårigheter under innevarande år. Det kan naturligtvis också finnas andra orsaker. Dessutom har de som av någon anledning har lämnat in en preliminär deklaration i december förra året fått sina skatter och avgifter beräknade efter de bestämmelser som gällde då, och de preliminära deklarationerna torde då bli för höga.

Detta är givetvis ett problem för ett stort antal människor. Hade de haft detta klart för sig i december hade givetvis många av dem lämnat in en preliminär deklaration och fått skatten baserad på de nya bestämmelserna. Jag beklagar att inte reglerna ändrades i varje fall i samband med riksdagsbeslutet i december, då reglerna för uppdragsinkomster ändrades. Det borde ha varit möjligt att få till stånd en ändring i den här frågan lika väl som beträffande uppdragsinkomsterna.

Jag tycker att man borde informera via de kanaler – massmedia och skattemyndigheterna – som brukar användas. Om en företagare anser sig vara för högt debiterad borde han kunna ringa till sin skattemyndighet och där få ett besked genom att man där räknar ut det nya läget. Skulle då den sänkta skatten och avgiften bli t. ex. 3 000 kr. lägre, borde den jämkningen kunna göras utan vidare. Det skulle överensstämma med gällande skatteregler, som säger att man inte behöver ta hänsyn till femtedelsregeln när det gäller belopp över 3 000 kr. i speciella fall.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 16 Fru tredje vice talmannen meddelade att på föredragningslistan för kammararens nästkommande sammanträde skulle näringsutskottets betänkanden nr 73, 53 och 54 i nu angiven ordning uppläsa främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 17 Anmälades och bordlades

Utbildningsutskottets betänkande

1975/76:33 med anledning av propositionen 1975/76:118 om hemspråksundervisning för invandrabarn jämte motioner

Nr 138

Onsdagen den
26 maj 1976

*Om information till
företagare beträffande
ändrade
regler om avdrag för
egenavgifter*

Nr 138

Onsdagen den
26 maj 1976

Trafikutskottets betänkande

1975/76:28 med anledning av propositionen 1975/76:155 om vissa kör-
kortsfrågor jämte motioner

§ 18 Anmälades och bordlades

Motion

1975/76:2564 av herr *Sjöholm* med anledning av propositionen
1975/76:210 om ändring i konkurslagen (1921:225) m. m.

§ 19 Kammaren åtskildes kl. 17.29.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert

(Siffrorna avser sida i protokollet)

Onsdagen den 26 maj

Herr talmannen 3

- ” Andersson, utrikesminister 3, 4, 5, 6, 7, 9, 11, 12
- ” Andersson i Knäred (c) 21
- ” Aspling, socialminister 53, 58, 59
- ” Bengtson, förste vice talman (c) 44, 61, 70, 72, 92, 93
- ” Bengtsson i Göteborg (c) 62
- ” Bengtsson i Landskrona (s) 89, 93
- ” Blomkvist (s) 117, 121, 123
- ” Börjesson i Falköping (c) 6, 7, 97
- ” Carlshamre (m) 83
- ” Carlsson i Vikmanshyttan (c) 100
- ” Carlstein (s) 40
- ” Eriksson i Ulfsbyn (c) 13
- ” Fridolfsson (m) 78
- ” Granstedt (c) 8, 10, 11, 12
- ” Gustavsson i Nässjö (s) 102

Fru Hjelm-Wallén, statsråd 14, 15

Herr Hörberg (fp) 105

- ” Israelsson (vpk) 37
- ” Jadestig (s) 64
- ” Johansson i Skärstad (c) 73, 76
- ” Jonsson i Alingsås (fp) 50
- ” Jönsson i Arlöv (s) 99
- ” Komstedt (m) 95
- ” Kristenson (s) 25

Fru Lewén-Eliasson (s) 121

Herr Magnusson i Borås (m) 23, 33

- ” Måbrink (vpk) 9, 10, 11

Fru Nilsson i Kristianstad (c) 14, 15

Herr Nordgren (m) 126

Fru Nordlander (vpk) 114, 120, 121

Herr Nyhage (m) 104

- ” Nyquist (fp) 114
- ” Olsson i Järvsö (c) 134

Fru Oskarsson (c) 112, 120

Herr Persson i Heden (c) 82

- ” Persson i Karlstad (s) 80
- ” Raneskog (c) 94
- ” Regnéll (m) 113
- ” Siegbahn (m) 3, 5
- ” Sjöholm (fp) 69, 71, 73, 76
- ” Sträng, finansminister 125, 127, 128, 129, 130, 131, 133, 134

1975/76:138

Herr Svensson i Kungälv (s) 76
" Takman (vpk) 67
Fru Troedsson (m) 48, 129, 131
Herr Träff (m) 127, 128, 132, 133
" Wennerfors (m) 54, 59, 62
" Westberg i Ljusdal (fp) 88
" Wikner (s) 41
" Wikström (fp) 34, 60
" Wärnberg (s) 27, 34, 60
" Zachrisson, utbildningsminister 12, 13
Fru Åsbrink (s) 96